

VAASAN YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA

Katri Nukari

TYÖPERÄINEN MAAHANMUUTTO

Vertailussa Suomi ja Itävalta

Aluetieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2016

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO	3
TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	7
1.1. Tutkielman tavoite, aineisto ja tutkimuskysymykset	8
1.2. Keskeiset käsitteet	10
2. VERTAILU TUTKIMUSMENETELMÄNÄ	13
3. TYÖPERÄISEN MAAHANMUUTON HISTORIA	18
3.1. Suomen maahanmuutosta yleisesti	18
3.1.1. Historiaa	18
3.1.2. Työllistyminen uudessa kotimaassa	21
3.2. Itävallan maahanmuutosta yleisesti	26
3.2.1. Historiaa	26
3.2.2. Työllistyminen uudessa kotimaassa	29
3.3. Suomen ja Itävallan työperäisen maahanmuuton vertailu	33
4. MAAHANMUUTTAJAT KANSALLISILLA TYÖMARKKINOILLA	37
4.1. Globalisaatio ja työvoiman liikkuvuus	37
4.2. Työntö–veto-malli työvoiman liikkuvuuden selittäjänä	41
4.3. Maiden taloudellinen kehitys ja kehitysnäkymät	44
4.4. Työperäisen maahanmuuton hyödyt ja haitat	51
4.5. Työvoimapula väestönmuutosten valossa	56
4.6. Pohdintaa	59
5. MAAHANMUUTTOPOLITIikka	62
5.1. Yleinen lainsäädäntö	62
5.1.1. Suomi	62
5.1.2. Itävalta	67

5.2. Kotouttamispolitiikka	70
5.2.1. Suomi	70
5.2.2. Itävalta	72
5.3. Suomen ja Itävallan maahanmuuttopolitiikan vertailu	74
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	77
LÄHDELUETTELO	82

KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1. Pysyvän maahanmuuton jakaantuminen maahantulomotiivien perusteella vuonna 2012	20
Kuva 2. Maahanmuuttajien levinneisyys Suomessa vuonna 2006	21
Kuva 3. Työllisyysasteiden jakaantuminen maakunnissa vuonna 2011	25
Kuva 4. Itävallan provinssit	28
Kuva 5. Maahanmuuttajien työllisyysasteet eri aloilla vuonna 2011	31
Kuva 6. Työperäisten maahanmuuttajien sijoittuminen Itävallan provinssille vuosina 2000–2011	32
Kuva 7. Globalisaatio ja Euroopan integraatio	39
Kuva 8. Työntö–veto -malli	41
Kuva 9. Suomen työllisyystilanne toimialoittain vuosina 2003–2025	46
Kuva 10. Itävallan työllisyystilanne toimialoittain vuosina 2003–2025	50
Kuva 11. Suomen ja Itävallan väestörakenne vuonna 2014	57
Taulukko 1. Muuttoliikkeen luokittelu	11
Taulukko 2. Vertailuasetelmat	14
Taulukko 3. Vieraskielisten osuus palkansaajista Suomessa	23
Taulukko 4. Suomen ja Itävallan eroja työperäisen maahanmuuton historiassa	34

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Katri Nukari

Pro gradu -tutkielma:Työperäinen maahanmuutto: Vertailussa
Suomi ja Itävalta**Tutkinto:**

Hallintotieteiden maisteri

Oppiaine:

Aluetiede

Työn ohjaaja:

Seija Virkkala

Valmistumisvuosi:

2016

Sivumäärä: 93

TIIVISTELMÄ:

Tutkielman päämääränä on selvittää Suomen ja Itävallan työperäisen maahanmuuton lähtökohdat aikaisempien tutkimusten ja selvitysten pohjalta. Tutkielmassa lähdetään liikkeelle maahanmuuttohistoriasta, joka antaa viitettä siitä, miten kummankin maan maahanmuuttoliikkeet ovat vuosien saatossa kehittyneet. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan maiden kansallisia työmarkkinoita, ja siten myös työperäisen maahanmuuton vaikutuksia yhteiskuntiin. Sitten käydään läpi maiden maahanmuuttopolitiikkaa, jossa huomio kiinnittyy erityisesti maahanmuuttajien integroitumiseen uuteen kotimaahansa sekä työlupakäytänteisiin.

Tutkimus toteutettiin vertailumenetelmää hyväksi käyttäen. Tavoitteena oli vertailla niin Suomen kuin Itävallan maahanmuuttohistoriaa, työmarkkinatilannetta ja politiikkaa keskenään. Pyrkimyksenä oli myös samojen piirteiden löytäminen edellä mainituilla osa-alueilla. Tutkielmassa päähuomio kiinnittyi työperäisten maahanmuuttajien todelliseen tarpeeseen kansallisilla työmarkkinoilla sekä kansallisen maahanmuuttopolitiikan vaikutukseen työperäiseen maahanmuuttoon. Oleellista oli myös tutkia, voivatko Suomi ja Itävalta oppia toisiltaan jotain työperäiseen maahanmuuttoon liittyen.

Työperäistä maahanmuuttoa tarkastellessa päädyttiin siihen tulokseen, että Suomi ja Itävalta ovat monessa suhteessa hyvin samankaltaisia maita, mutta myös muutamia selkeitä eroja löytyy. Molemmat maat ovat liittyneet samoihin aikoihin Euroopan unioniin, minkä vuoksi esimerkiksi maiden maahanmuuttopolitiikka on jokseenkin yhtenäinen. Vaikka Itävallassa maahanmuuttopolitiikka on ollut verrattain jähmeää, työperäistä maahanmuuttoa on pyritty helpottamaan, eritoten korkeasti koulutettujen henkilöiden kannalta esimerkiksi työlupakäytäntein ja kotouttamispolitiikkaa kehittämällä. Itävalta on katsonut työperäisen maahanmuuton olevan mahdollisuus maan taloudellisen tilanteen korjaamiseen vanhenevan ja vähenevän kantaväestön vuoksi. Maa on Suomeen nähden vastaanottanut enemmän maahanmuuttajia ja pakolaisia aina 1900-luvun alkupuoliskolta lähtien, kun taas Suomessa se on kiihtynyt vasta vuosisadan lopulla.

Suomeen on saapunut Itävaltaa vähemmän työperäisiä maahanmuuttajia, ja suhtautuminen maahanmuuttoon on ollut huomattavasti Itävaltaa kielteisempi. Tähän on vaikuttanut osaltaan maan taloudellinen tilanne ja edelleen voimissaan oleva pakolaiskriisi, joiden vaikutuksesta esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaa on tiukennettu. Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistyminen on Suomessa osoittautunut kuitenkin Itävaltaa paremmaksi, sillä muuttajat saavat helpommin koulutustaan vastaavaa työtä. Muuttomotiiveina kummassakin maassa on ollut pitkälti perhe ja työ. Sekä Suomessa että Itävallassa maahanmuuttajat työllistyvät helpoiten sisääntuloammatteihin, sillä niiden luonteen vuoksi maahanmuuttajien on vaivatonta työllistyä. Muutto on yleensä väliaikaista.

Tutkielman johtopäätöksissä päädyttiin siihen, että Itävalta voisi oppia Suomelta innovaatiolähtöistä yrittäjäystoimintaa, kun taas Suomi voisi vaikuttaa maahanmuuttajien kotouttamiseen ja kielen oppimiseen jo lähtömaasta käsin. Lisäksi kummankin maan olisi syytä oppia hyödyntämään työperäisten maahanmuuttajien tietotaitoja, millä olisi huomattavia vaikutuksia maiden työmarkkinoihin.

AVAINSANAT: työperäinen, maahanmuutto, maahanmuuttopolitiikka, kotouttaminen, vertailu, Suomi, Itävalta

1. JOHDANTO

Ihmiset liikkuvat nykyään yhä enemmän joko pysyvässä tai väliaikaisessa mielessä paikasta toiseen. Tähän vaikuttaa ennen kaikkea ihmisten muuttomotiivit eli sellaiset asiat, jotka vetävät heitä tietylle alueelle asumaan tai työntävät puolestaan alueelta pois. Motiiveina voivat olla toisin sanoen opiskelu, työ, perhe, rakkaus sekä paremmat elinolosuhteet. Myös globalisaation aiheuttamat yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat ihmisten liikkumiseen, sillä globalisaation vaikutuksesta tiedon, ihmisten ja pääoman (rahan ja tavaroiden) liikkuminen on entistä vapaampaa. Tämä vaikuttaa myös siihen, että maailmalla esiintyy enemmän rikollisuutta. Esimerkiksi laittomien siirtolaisten määrä on noussut viime vuosien aikana merkittävästi.

Maahanmuuttopoliittiset kysymykset tuovat mukanaan sekä maailmanlaajuisia että kansallisia haasteita. Lainsäädännöllä on siten merkittävä rooli esimerkiksi siihen, paljonko maahanmuuttajia otetaan tiettyyn maahan asumaan, millaisia velvollisuuksia ja oikeuksia maahanmuuttajilla on uudessa kotimaassaan ja ketkä ylipäänsä voivat muuttaa maasta toiseen. Rajojen merkitys on otettava tässä myös huomioon. Esimerkiksi Euroopassa on 26 jäsenmaan muodostama Schengen eli vapaan liikkuvuuden alue. Tätä ylittäessä henkilöiden on oltava, joko Euroopan kansalaisia tai heillä on oltava voimassa oleva viisumi. Muutoin kyseessä on laitton rajat ylittävä maahanmuutto. Viimeisten vuosikymmenten aikana muun muassa Välimeri on toiminut laittoman maahanmuuton eli niin sanottujen venepakolaisten väylänä. Vuoden 2015 kyseisen alueen on ylittänyt yhteensä yli miljoona pakolaista ja siirtolaista (Niemeläinen 2015).

Teollisuusmaiden ongelmana on nykyään ja tulevaisuudessakin nopeasti ikääntyvä väestö. Lapsia ei synny samassa tahdissa kuin väestö ikääntyy, joten työmarkkinoilla on havaittavissa huomattavaa työttömyysvajetta. Toisaalta nykyinen taloudellinen tilanne rajoittaa töiden saantia, mikä viittaa taas siihen, että työnantajilla ei ole tällä hetkellä tarjota töitä kaikille halukkaille. Tarvitsemmeko siis työperäistä maahanmuuttoa korvaamaan jollain aloilla esiintyvää työvoimapulaa vai nähdäänkö työperäisestä maahanmuutosta aiheutuvan tappiota valtion menoissa?

Euroopassa vallitsee tällä hetkellä sekä poliittisesti että taloudellisesti haastava tilanne monia vuosia jatkuneen talouskriisin, mutta myös vuoden 2014 syksyllä kärjistyneen pakolaiskriisin vuoksi. Alueella esiintyy paljon työttömyyttä. Samalla kuitenkin on suuri pula erityisesti korkeasti koulutetuista työntekijöistä. Muutamien viimeisten vuosien aikana monista Itä-Euroopan maista, kuten esimerkiksi Tšekistä, Unkarista ja Slovakiasta on muuttanut paljon ihmisiä epävakaan taloudellisen tilanteen takia pois. Suomessa on tapahtunut myönteistä kehitystä maahanmuuton osalta, mutta se on edelleenkin vain hieman maastamuuttaneiden määrää suurempaa. Työperäisten maahanmuuttajien määrän kasvua on esiintynyt muun muassa Saksassa, Isossa-Britanniassa, Itävallassa, Sveitsissä, Ruotsissa ja Tanskassa. Talouden vahva kehitys on ollut vaikuttamassa eritoten Saksan houkuttelevuuteen maahanmuuttomaana. Edellä mainittuihin maihin saapuu huomattava määrä työvoimaa lähinaapureista ja Itä- tai Etelä-Euroopan maista. Maahanmuuttajista suurin osa työllistyi vuonna 2011 esimerkiksi tukku- ja vähittäiskaupan, terveys-, sosiaali- sekä teollisuuden aloille. (Eurofound 2014: 1, 20–22, 30.)

Itävallassa työn perässä muuttaneiden määrä on kautta aikojen ollut suurta, minkä maan maahanmuuttohistoriakin jo osoittaa. Suomessa työn perässä muuttaneiden määrä puolestaan on aina ollut melko vähäistä. Tämän vuoksi voimme olettaa, että suhtautuminen maahanmuuttajiin Itävallassa on luultavasti ollut huomattavasti myönteisempää kuin Suomessa. Esimerkiksi vuonna 2004 Itävallassa peräti 8,4 % maan työvoimasta oli maahanmuuttajataustaisia. Suomessa sen sijaan vastaava luku oli 1,5 %, mikä oli tuohon aikaan Euroopan alhaisimpia. (Diez Guardia & Pichelmann 2006: 8.)

1.1. Tutkielman tavoite, aineisto ja tutkimuskysymykset

Työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä on tutkittu verrattain vähän, vaikka aiheesta keskustellaankin vuosittain melko paljon. Minua kiinnostaa eritoten se, millä tavalla kyseinen aihealue on kytköksissä nykyajan politiikkaan ja talouteen. Onhan kuitenkin kyseessä hyvin herkkiä ja jopa kärkkäitä mielipiteitä julkisuudessa herättävä aihealue.

Maahanmuuttokritiikki on joka vuoden puheenaihe. Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää työperäisen maahanmuuttoon liittyviä ominaispiirteitä, joiden ytimeen pääsemiseksi keskityn tarkastelemaan seuraavia tutkimuskysymyksiä:

1. Mitä eroja ja samoja piirteitä löytyy Suomen ja Itävallan työperäisen maahanmuuton taustoissa, historiassa ja politiikassa?
2. Tarvitaanko työperäistä maahanmuuttoa työvoimapulan korjaamiseen?
3. Mitä vaikutuksia on kansallisella maahanmuuttopolitiikalla työperäiseen maahanmuuttoon?

Kyseessä on vertailututkimus, jossa etsitään mahdollisia eroja ja samankaltaisuuksia kahden kutakuinkin yhtä ison maan välillä. Tarkastelun kohteiksi on valittu Suomi ja Itävalta. Syynä on se, että Suomi on lyhyen maahanmuuttohistoriansa aikana asennoitunut melko kielteisesti ulkomailta tuleviin kansalaisiin. Itävallassa maahanmuuttoon on suhtauduttu sen sijaan paljon myönteisemmin. Tämä niin sanottu kontrasti herättää mielenkiintoa kyseisten maiden maahanmuuttotilanteisiin ja -politiikkaan. Onko maiden välillä muita huomattavia eroja, ja mitä samoja piirteitä on mahdollisesti huomattavissa? Tutkielmaa analysoidaan saatavilla olevan kirjallisuuden valossa. Tutkielma sisältää useiden eri viranomaisten, kuten työ- ja elinkeinoministeriön, tilastokeskuksen, Euroopan komission, European Migration Networkin ja Migration Policy Institutin sekä eri alan asiantuntijoiden laatimien raporttien, artikkeleiden ja kokoelmateosten lähdeaineistoa. Tärkeäksi muodostuu eri teorioiden soveltaminen aineiston tulkinnoissa. Tilastollisen materiaalin avulla havainnollistetaan maiden yleistä sekä työperäistä maahanmuuttoa. Tutkielman haasteena on molemmista maista saadun ajankohtaisen materiaalin, kuten esimerkiksi karttojen, diagrammien sekä taulukoiden hyödyntäminen, minkä vuoksi käytössä onkin enemmän vanhempaa lähdemateriaalia.

Aihetta lähdetään tarkastelemaan ensimmäiseksi keskeisten käsitteiden avulla, minkä jälkeen toisessa luvussa keskitytään vertailevan metodin sisällön purkamiseen. Toisen luvun tavoitteena on selvittää, mitä tarkoitetaan vertailulla menetelmänä ja mitä vertailumenetelmää käytetään sekä miten vertailu ilmenee tässä tutkielmassa. Kolmannessa luvussa

perehdytään sekä maahanmuuton historiaan että työperäisen maahanmuuton kehityskulkuun. Luvussa pyritään tuomaan selkeämmin esille edellä mainittujen asioiden kautta, mitä eroja ja samoja piirteitä löytyy tutkittavien maiden kohdalla. Tämän jälkeen tutkitaan, millaisia vaikutuksia työperäisellä maahanmuutolla on maiden taloudelliseen kehitykseen ja yleisiin kehitysnäkyymiin. Luvussa analysoidaan muun muassa millä aloilla, miksi ja miten Suomi ja Itävalta eroavat siinä, onko maahanmuutto keino työvoimapulan korjaamiseen. Sitten käydään tarkemmin läpi kansallista maahanmuuttopolitiikkaa, jossa yleisen lainsäädännön ja kotouttamispolitiikan keinoin etsitään vastauksia, mitä vaikutuksia niillä on työperäiseen maahanmuuttoon. Lisäksi pohditaan yleisellä tasolla vertailumenetelmää. Lopuksi esitetään tutkielman kannalta tärkeimmät havainnot ja pohditaan mahdollisia kehitystoimenpiteitä koskien kummankin maan työperäistä maahanmuuttoa. Luvut kolme, neljä ja viisi liittyvät tiivisti yhteen ja niissä käsitellään edellä mainittuja kolmea tutkimuskysymystä.

1.2. Keskeiset käsitteet

Tutkielman tärkeimpiin käsitteisiin lukeutuvat muun muassa maahanmuuttaja, työperäinen maahanmuutto, paluumuuttaja, maahanmuuttopolitiikka ja kotouttaminen. Aihealueen selkeyttämiseksi muuttoliikkeen eri muodot esiteellään seuraavaksi lyhyesti. *Muuttoliike* (migration) tarkoittaa joko ihmisen vapaaehtoista tai pakkoluonteista siirtymistä alueelta toiselle, mikä vaikuttaa monella eri tasolla yhteiskunnalliseen kehitykseen (ks. taulukko 1). Luonteeltaan muuttoliike on vaikeasti ennustettavaa. Se voi olla siis pysyvää tai väliaikaista muuttamista paikasta A paikkaan B. Muuton taustalla on useimmiten parempien elinolojen tavoittelu. Vapaaehtoinen muuttoliike, joka perustuu muun muassa muuttajien henkilökohtaisista syistä johtuvaan muuttamiseen, jakaantuu edelleen maassamuuttoon (valtion rajojen sisällä tapahtuvaa muuttoliikettä) ja siirtolaisuuteen (valtion rajojen ulkopuolelle lähi- tai kaukomaihin suuntautuvaa muuttoliikettä eli maahanmuuttoa tai maastamuuttoa). Pakkoluonteinen muutto päinvastoin viittaa väkinäisistä, kuten ympäristöllisistä, poliittisista tai taloudellisista syistä johtuviin ihmisten pakkomuuttoihin. Valtion tai YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) myöntämän pakolaisstatuksen saavat sellaiset

ihmiset, jotka YK:n vuonna 1951 solmiman Geneven sopimuksen mukaan ovat oikeutettuja saamaan suojelua joutuessaan esimerkiksi pelkäämään uskonnon, kansallisuuden tai poliittisen mielipiteen seurauksena vainotuksi tulemistä. Paluumuutto tarkoittaa ihmisten muuttamista takaisin juurilleen joko valtion sisällä tai ulkomailta. Näitä henkilöitä kutsutaan *paluumuuttajiksi* (returnee). (Korkiasaari & Söderling 2007: 240, 344; Maahanmuuttovirasto 2015; Tanner 2011.)

Taulukko 1. Muuttoliikkeen luokittelu (Korkiasaari & Söderling 2007: 240).

MUUTTOLIIKE		
Vapaaehtoinen muutto		Pakkoluonteinen muutto
Maassamuutto	Siirtolaisuus	Maiden välinen tai sisäinen
- Hallintoalueiden sisäinen ja välinen (kunta, maakunta, lääni)	- Maastamuutto	- Pakolaisuus (YK:n määritelmän mukaan)
- Aluetyyppien sisäinen ja välinen (esim. maaseutu-kaupunki, työssäkäyntialue, kehitysalue-kehittynyt alue)	- Maahanmuutto	- Muu pakolaisuus (joukkopakolaisuus, esim. sota- ja ympäristöpakolaisuus)
	- Lähi- ja kauksiirtolaisuus	- Muut pakkoluonteiset muutot ja väestönsiirrot
		- Taloudellinen pakolaisuus
- Paluumaassamuutto	- Paluusiirtolaisuus	- Pakolaisten paluumuutto

Maahanmuuttaja (immigrant) on hyvin ongelmallinen käsite. Useimmissa tapauksissa käsitteellä viitataan henkilöön, jonka pyrkimyksenä on asua vuoden tai useita vuosia ulkomailta. Kyseessä voi olla myös paluumuuttaja jälkeläisineen tai pakolainen. Maahanmuuttajia on tyypillisesti jaoteltu synnyinmaan, kansalaisuuden ja kielen mukaan. Kielen perusteella jaottelu voi kuitenkin johtaa väärin tulkintoihin määriteltäessä, kuka on maahanmuuttaja. Esimerkiksi Suomessa ruotsia äidinkielenään puhuvat eivät ole välttämättä

ruotsalaisia. Pitkään toisessa maassa asunut henkilö saattaa pysyvästi muuttaa omaa kansalaisuuttaan ja äidinkieltään, mikä tietenkin vaikuttaa maahanmuuttajien tilastointiin. (Korkiasaari & Söderling 2007: 262; Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 33, 38, 41–45.) Voiko tällaista henkilöä enää kutsua maahanmuuttajaksi? Myös kahden maan kansalainen aiheuttaa samasta aiheesta ristiriitaisia käsityksiä. Eri kriteerien perusteella maahanmuuttajien määrissä on selviä eroja. Kirjallisuuden mukaan syntymämaa on siten tärkein lähtökohta tarkasteltaessa tutkielman aihetta yksityiskohtaisemmin (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 41). Käsitteen määrittelemisen haastavuuden vuoksi tutkielmassa käytetään kuitenkin useita indikaattoreita kuvaamaan maahanmuuttajaa. Työn yksi keskeisimmistä käsitteistä on *työperäinen maahanmuutto* (labor migration). Sillä tarkoitetaan ihmisten muuttamista joko pysyvästi tai väliaikaisesti työn perässä maasta toiseen. Esimerkiksi Itävaltaan asettui jo toisen maailmansodan loputtua naapurimaista väliaikaisesti paljon työperäisiä maahanmuuttajia. Taustalla oli työntekijöiden määrän riittämättömyys. (Jandl & Kraler 2003.)

Maahanmuuttopolitiikka (migration policy) merkitsee maahanmuuttajien oikeuksien ja velvollisuuksien sääntelyä hallituksen toimesta. Sen tavoitteena on esimerkiksi sekä rajoittaa maahanmuuttoa että kehittää maahanmuuttajien elinoloja siten, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnallisiin muutoksiin. (Korkiasaari & Söderling 2007: 268; Sisäministeriö 2015b.) *Kotouttamisen* (integration) tarkoituksena on sekä lisätä että kehittää maahanmuuttajan tietotaitoja ja näin ollen estää syrjäytymisen vaaraa uudessa kotimaassa. Integraation onnistumisen kannalta muuttaja on itse vastuussa osallistumisestaan kotouttamistoimenpiteisiin, kuten kielten kurseille tai työelämään. Omien arvojen ja kielen säilyttäminen sekä mahdollisuus niiden hyödyntämiseen kuuluvat osaksi tätä prosessia. (Korkiasaari & Söderling 2007: 268; Raunio 2013: 44.)

2. VERTAILU TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Tutkielman metodina käytetään vertailua. Kuten jo aikaisemmin tuli ilmi, tavoitteena on selvittää kahden maan (tässä tapauksessa Suomen ja Itävallan) työperäisen maahanmuuton eroja sekä yhdistäviä tekijöitä. Tässä luvussa perehdytään tarkemmin tutkielmassa käytettyyn menetelmään. Aluksi selvitetään, mitä vertailulla tarkoitetaan. Sitten tarkastellaan vertailun ominaispiirteitä.

Vertailevan metodin juuret ulottuvat peräti 2 500 vuoden taakse, jolloin kuningas- ja ruhtinaskuntia sekä valtioita on alettu vertaamaan keskenään. Ihmisten uteliaisuus kasvoi aina vaan enemmän valtioiden määrän lisääntyessä, mikä myös vauhditti niiden välistä vertailua. Vähitellen kehittyivät erilaiset vertailulle ominaiset mallit, joita ovat esimerkiksi myös eri tutkijat ja filosofit hyödyntäneet. Vertailututkimuksen tärkeimmiksi edustajiksi luetaan saksalainen Max Weber ja amerikkalainen Fred W. Riggs. Weberille ymmärtäminen sekä ideaalityyppien rakentaminen muodostivat tärkeän pohjan hänen tutkimuksille, joissa hän syventyi tarkastelemaan esimerkiksi hallinnon muotoja, kapitalismin kehittymistä ja byrokratiaa. Riggsin tutkimukset perustuvat vertailtavuuden ongelmaan. Hän on perehtynyt muun muassa hallintojärjestelmän ekologiseen luonteeseen, hallinnon rakenteisiin ja ristiriitaisuuksiin. (Salminen 1999: 15; 14–16.) Vertailun määritelmälle ei ole yksiselitteistä vastausta, sillä metodi on sovellettavissa esimerkiksi niin kokeellisessa, tilastollisessa kuin case-tutkimuksessa (Salminen 2007:13). Seuraavassa on kuitenkin tätä itsenäistä metodologia selittävä kuvaus:

”Vertailulla selitetään ja/ tai tulkitaan tutkittavien kohteiden eroja ja/ tai yhtäläisyyksiä systemaattisesti ja kattavasti. Vertailulla pyritään etsimään yleistettävyyttä tai erityisyyttä tutkittavista kohteista. Vertailu edellyttää vertailtavuutta; toisin sanoen prosessia, jossa esiintyy riittävästi samankaltaisuutta erojen tutkimiseksi tai riittävästi erilaisuutta samankaltaisuuden tutkimiseksi.” (Salminen 2007: 13.)

Metodi edellyttää määritelmän mukaan siis tiettyjä asetelmia ja ehtoja, joiden mukaan vertailu voidaan suorittaa. Näitä ovat professori Salmisen (2007: 25) mukaan seuraavat: kontekstivertailu, yhden, kahden tai monen tapauksen vertailu ja kattava vertailu (ks. taulukko 2). Kontekstivertailussa muiden maiden järjestelmiä tai ilmiöitä tulkitaan tarkasti, mutta hyvin epäsuorasti. Yhden tapauksen vertailussa yhtä maata tarkastellaan omista

lähtökohdistaan ja näkökulmistaan käsin. Kahden tapauksen vertailussa tutkitaan esimerkiksi kahden erilaisen maan järjestelmiä. Monen tapauksen vertailussa on mahdollista käsitellä useita verrattavissa olevien kohteiden ominaisuuksia keskenään samassa tutkimuksessa. Kattava vertailu voi liittyä globaaleihin ilmiöihin, ja sille on ominaista yleistysten tekeminen sekä tilastollinen analyysi. (Salminen 1999: 55; 2007: 25–26.)

Taulukko 2. Vertailuasetelmat (Salminen 1999: 56).

Methodinen asetelma vertailuun	Variaatiot	Erityishuomiot
Kontekstivertailu	tapaus laajemmassa tai suppeammassa ympäristössä	mallien, teorioiden tai vastaavien löyhä vertailu
Yhden tapauksen/ ilmiön vertailu	historiallinen/ poikkileikkaus, heuristinen analogia, arvaus, keksiminen	case-tutkimus tai case-ryhmien tutkimus, temaattiset ja mallintavat vertailut
Kahden tapauksen/ ilmiön vertailu	erojen ja/ tai yhtäläisyyksien systemaattinen vertailu, analogiatarkastelu, mahdollista myös luonteeltaan hyvin erilaisten järjestelmien vertailu	ominaispiirrekeskeisyys ja -runsaus, kvalitatiivinen tutkimusote
Rinnastava, monen tapauksen/ ilmiön vertailu	erojen ja yhtäläisyyksien systemaattinen vertailu, myös illustratiivinen tai analyttinen	tapausten ja muuttujien tasapaino, kvalitatiiviset/ kvantitatiiviset vertailuotteet
Kattava vertailu	kulttuuri- tai maaryhmään nojaava kokonaisselitys	kvantitatiiviset vertailu- ja tilastometodit, mukaan lukien monimuuttujat

Vertailu kytkeytyy läheisesti analogiapäätelyyn, joka tarkoittaa yhdenmukaisuuden analysointia, vertaamista ja argumentointia. Tieteellisen vertailututkimuksen pohjalla käytetään esimerkiksi myös induktiivista ja deduktiivista päättelyä. Induktiivisella päättelyllä viitataan lähtökohtaisesti oletuksiin, jotka ovat mahdollisia tai aikaisemmin todennettuja tapoja. Useimmiten se on yleistys jostakin asiasta, jota tarkennetaan muun muassa erilaisilla luokitteluilla. Deduktiivisella päättelyllä viitataan sen sijaan johdonmukaiseen ja tarkkaan tietoon, jota voi myös teoreettisesti testata. Tutkijat ovat käyttäneet myös abduktiivista päättelyä vertailevissa tutkimuksissa. Tällä tarkoitetaan sitä, että lähdetään liikkeelle jostain pääideasta, jota tulkitaan erilaisin havainnoin. Vertailumuoto on käytännöllinen siinä tapauksessa, jos tutkimuskohde on tutkijalle täysin uusi tai tutkimuskohdeesta ei ole riittävästi tietoa saatavilla. (Salminen 1999: 29–31; 2007: 17, 20.)

Vertailututkimukseen sisältyy useita eri vaiheita. Ensimmäiseksi mietitään, mitä ongelmaa ruvetaan ratkomaan. Tätä varten on perehdyttävä saatavilla olevaan materiaaliin ja rajattava tutkittavaa aihealuetta. Seuraavassa vaiheessa on tarkistettava, onko kaikista tutkittavista kohteista riittävästi tietoa saatavilla. Tämä edellyttää aineistojen etsimistä eri tietolähteistä. Kolmantena vaiheena on tutkimuskohteiden kuvaaminen ja tulkitseminen. Kyseisen vaiheen aikana voidaan myös luokitella aineistoa siten, että sellaiset kohteet, jotka eivät ole vertailtavissa rajataan pois tutkimuksesta. Neljänneksi on loppupäätelmien vuoro eli mietitään, millaisiin ratkaisuihin on päädytty. Voidaanko havaita joitain yleisiä piirteitä tutkittavista kohteista? Täysin yksittäisenä tapauksena pidetään viimeistä vaihetta, jossa kirjoitetaan ja julkistetaan tutkimustulokset. (Salminen 1999: 37–39; 33–35.) Vertailututkimuksessa on olennaista kohteiden vertailtavuus. Toisin sanoen vertailun eri vaiheessa kohteilla on oltava ainakin yksi yhteinen muuttuja, joka pysyy aina samana. Esimerkiksi maiden välisessä vertailussa on suotavaa valita ne, jotka ovat piirteiltään lähempänä toisiaan. Käsitteiden on oltava yleispiirteisiä, minkä vuoksi kohteiden erojen ja samojen piirteiden tarkastelu on huomattavasti helpompaa. Lisäksi tutkimus on tehtävä järjestelmällisesti ja yhdenmukaisesti sekä materiaalin hankinnasta että tarkastelusta lähtien. (Hyyryläinen 2007: 136, 140–142; Salminen 1999: 39–40.)

Tässä tutkielmassa erottuvat selkeästi vertailututkimuksen eri vaiheet. Ennen varsinaisen tutkielman aloittamista on omien kiinnostuksen kohteiden pohjalta etsitty ja tarkasteltu

erilaisia muutamiin teemoihin liittyviä lähdemateriaaleja. Heti alkuun on päätetty rajata aihetta maahanmuuttoon, minkä jälkeen on vielä tarkennettu aiheen näkökulmaa ajankoh-
 taisuuteen perustuen eli pääaiheeksi on valikoitu työperäinen maahanmuutto. Ajatuksena
 on ollut kansainvälisen tutkimuksen tekeminen, minkä vuoksi metodiksi on päätetty ottaa
 kahden maan välinen vertailu. Tutkielman kohteita eli Suomea ja Itävaltaa on ryhdytty
 tutkimaan näiden tarpeeksi erilaisten ominaispiirteiden vuoksi. Tutkimussuunnitelman
 tekovaiheessa on myös mietitty, miksi ja miten aihetta on syytä käsitellä. Edellä mainit-
 tuja tutkimuskohteita on päätetty kuvata maan omista lähtökohdistaan käsin. Lisäksi on
 pyritty etsimään tiettyjä säännönmukaisuuksia maiden vertailun yhteydessä. Lopulta on
 muodostettu johtopäätöksiä tutkielman aiheesta.

Vertailutekniikoita on useita. Vertailua menetelmänä ovat useat tutkijat kritisoineet. Ar-
 vostelun kohteina ovat olleet esimerkiksi vertailun teorian heikko tietämys, tilastojen
 puutteellinen tai riittämätön tarkastelu sekä tutkimusten liian pinnallinen ja yksipuolinen
 käsittely. (Salminen 2007: 22–23.) Vertailututkimuksen tekeminen on haastavaa, mikä
 viittaa siihen, että se ei niinkään seuraa jotain tarkkaa teoreettista mallia. Useimmissa
 tapauksissa tutkijat käyttävät induktio- ja analogiapäätelyä samanaikaisesti. (Salminen
 1999: 54.)

Tutkimusmenetelmänä vertailua voidaan pitää tärkeänä, sillä se tuo uusia näkökulmia ja
 tietoa tutkittavista kohteista. Samalla voi muodostua uusia lähtökohtia jatkotutkimusten
 tekemiselle. Tämän tutkielman tutkimusasetelmaksi on valittu yhden tapauksen tai ilmiön
 vertailu, sillä tutkittavana ovat kahden maan väliset erot ja samankaltaiset piirteet niin
 maahanmuuton historian ja politiikan kannalta kuin taloudellisesta näkökulmasta katsot-
 tuna. Erityishuomiota on kiinnitetty työperäiseen maahanmuuttoon. Vertailun apuna käy-
 tetään tilastoja. Aiheen laaja-alaisen tarkastelun vuoksi tutkielmassa on myös konteksti-
 vertailun piirteitä, joita tarkastellaan muun muassa työntö–veto-, väestön ikääntymisen ja
 globalisaatio -teorioiden avulla. Tutkielman vertailu suoritetaan systemaattisesti. Siinä
 kuvataan maiden tilanteita hyvin yleisellä tasolla. Vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi
 tutkielmassa pyritään selvittämään myös maiden erityispiirteet. Tutkielmassa lähdetään
 liikkeelle ajatuksesta, että Itävallassa maahanmuuttoon suhtaudutaan myönteisemmin ja

sinne on aikojen saatossa tullut enemmän työperäisiä muuttajia kuin Suomeen. Tätä ajatusta yritetään tarkentaa erilaisin havainnoin. Uuden tiedon löytämiseksi tavoitteena on lisäksi pohtia johtopäätökset -osiossa, voivatko Suomi tai Itävalta oppia toisiltaan jotain työperäiseen maahanmuuttoon liittyen, ja jos, niin mitä?

3. TYÖPERÄISEN MAAHANMUUTON HISTORIA

Maahanmuuton historiallisten piirteiden tunteminen on olennaista selvitetessä, mistä johtuu se, että ihmisiä on muuttanut tiettyinä aikakausina alueelle asumaan. Verrattaessa ihmisten nykypäivän muuttomotiiveja, huomataan, että muuton taustalla toimivat samat tekijät kuin varhaisimpina aikoina. Erityistä huomiota herättää kuitenkin taloudellinen lama sekä sotapakolaisuus, jotka ovat saaneet paremman elämän toivossa suuret ihmisjoukot esimerkiksi Syyriasta, Somaliasta, Libyasta sekä Myanmarista liikkeelle. Tässä luvussa esittelen Suomen ja Itävallan maahanmuuton historian pääpiirteet. Maastamuutto jää siten vähemmälle huomiolle. Tarkoituksena on ennen kaikkea johdatella lukijaa tutkielman pääteemaan eli työperäiseen maahanmuuttoon. Luvun lopussa vertailen edellä mainittujen maiden ominaispiirteitä keskenään.

3.1. Suomen maahanmuutosta yleisesti

3.1.1. Historiaa

Suomen maasta- ja maahanmuuttoliikkeissä on tapahtunut huomattavia muutoksia viimeisen sadan vuoden aikana. Aikaisemmin maastamuutto oli paljon suurempaa, kun taas 2000-luvulle tultaessa tilanne muuttui täysin päinvastaiseksi eli maahanmuuttajien määrä nousi edelliseen vuosikymmeneen verrattuna seitsenkertaiseksi. Nykyään muutetaan esimerkiksi hetkellisesti opiskelujen tai työn perässä ulkomaille. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005: 7–8; Eronen, Härmälä, Jauhiainen, Karikallio, Karinen, Kosunen, Laamanen & Lahtinen 2014: 12.)

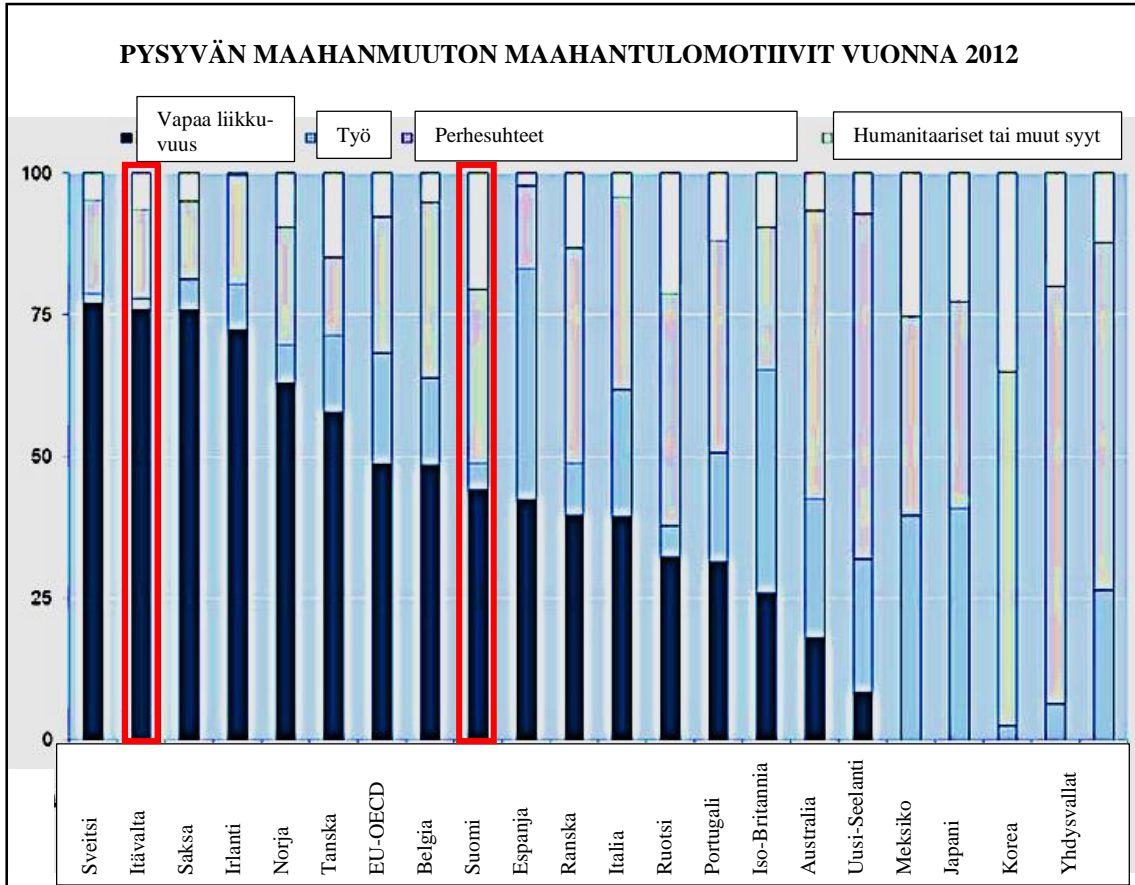
1900-luvun alkupuoliskolla, ennen toista maailmansotaa, maasta muutti paljon ihmisiä paremman elämän toivossa, mutta myös sotien tieltä pois valtameren takaisille alueille, kuten Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Heikon taloudellisen tilanteen jatkettua myös lähimaat, kuten Norja, Ruotsi sekä entisen Neuvostoliiton alueet olivat muuttajien suosiossa.

(Korkiasaari & Söderling 2007: 255; Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 27–28; Tanner 2011.) Lähimaihin lähdettiin useimmiten vain vähäksi aikaa tekemään töitä, joiden loputtua palattiin takaisin Suomeen (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 28).

Maahanmuuton historia ulottuu melko lyhyelle ajanjaksolle, vaikka Suomeen on muuttanutkin jo 1300-luvulta lähtien muutamia kauppiassukuja Saksasta ja Ruotsista. Ulkomaalaisten tilastointi on ollut puutteellista aina 1920-luvulle saakka, mihin vaikutti se, ettei heidän lukumäärää kirjattu lainkaan ylös. Vuosisadan alkupuolella maahan saapui pakolaisia muun muassa Venäjältä, Virosta ja Inkeristä. Osa palasi kuitenkin taloudellisen laman myötä muualle asumaan. Maahanmuutto vilkastui tuntuvasti vasta vuosina 1971–1974, jolloin Suomeen saapui ruotsinsuomalaisia paluumuuttajia. Siihen saakka Suomen väestö on ollut jokseenkin homogeenistä. (Heikkilä & Järvinen 2003:103; Korkiasaari & Söderling 2007: 262; Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 34–37.) Myöhemmin maahan on saapunut useita pakolaisjoukkoja esimerkiksi Chilestä ja Vietnamista, mutta myös sotia käyvistä maista, kuten Somaliasta ja entisen Jugoslavian alueelta. Kaiken kaikkiaan 1980-luvun aikana saapui peräti 120 000 maahanmuuttajaa, joista suurin osa oli suomalaistaustaisia. Presidentti Mauno Koiviston aikaan, vuonna 1990, säädettiin laki, joka antoi inkerinsuomalaisille (Laatokan ja Suomenlahden väliseltä Neva-jokea ympäröivältä alueelta tulevat suomalaistaustaiset henkilöt) oikeuden palata takaisin Suomeen. Seuraavien 20 vuoden aikana maa vastaanotti kyseisen asetuksen lomassa peräti 30 000 paluumuuttajaa. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 37; Mosaiikki ry 2011; Tanner 2011.)

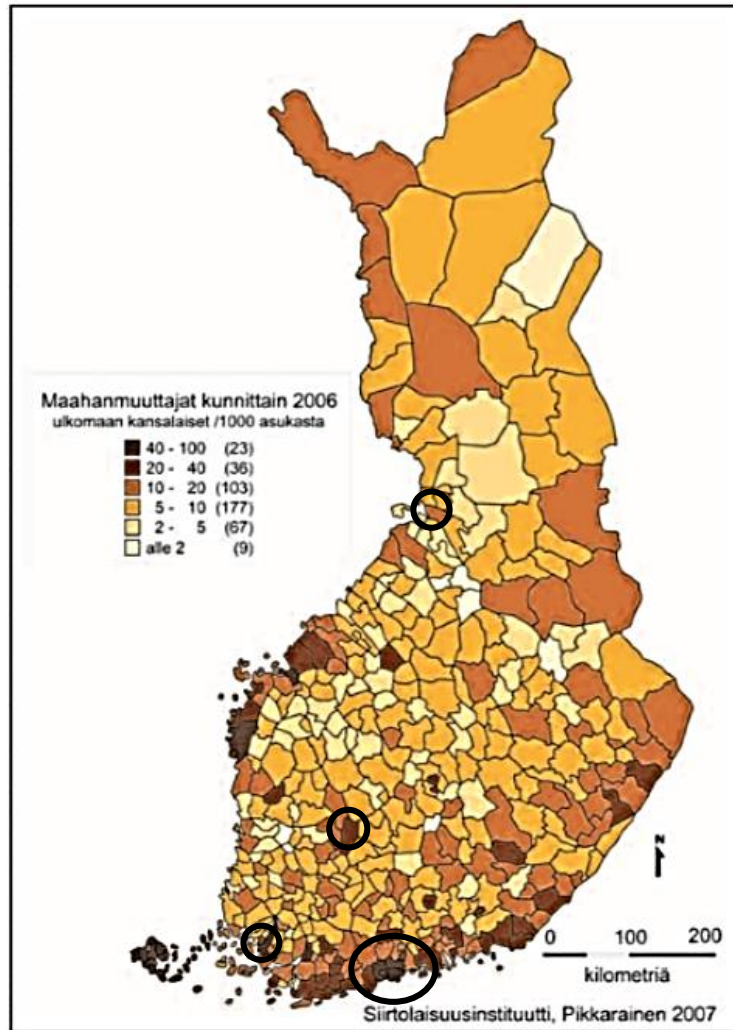
Teknologian kehittyminen sekä Suomen liittyminen vuonna 1995 Euroopan unioniin vauhditti maata entistä kansainvälisempään suuntaan, minkä jälkeen maahanmuuttajien määrä on kasvanut vuodesta toiseen reippaaseen tahtiin. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 37; Tanner 2011.) Maahanmuuttajia saapuu tänä päivänä erityisen paljon lähistöllä sijaitsevista maista, joista mainitsemisen arvoisia ovat Viro, Ruotsi, Venäjä, Iso-Britannia ja Saksa. Kaukomaista saapuu vastaavasti suuri määrä maahanmuuttajia muun muassa Afganistanista, Irakista, Thaimaasta, Kiinasta ja Intiasta. (Heikkilä & Järvinen 2003: 104; Tilastokeskus 2014b: 1–6.) Maahanmuuttajien lukumäärä vuoden 2013 tilastotietojen perusteella oli yhteensä 301 524, joista 207 511 oli Suomen kansalaisia (Tilas-

tokeskus 2014c). Vuonna 2014 muuttajia tuli jälleen 31 507 henkilöllä lisää (Tilastokeskus 2015). Muuttoliikkeiden motiiveina ovat nykypäivänä useimmiten perhe, työ, opiskelu sekä aikaisemmin myös humanitaariset syyt (ks. kuva 1).

Kuva 1. Pysyvän maahanmuuton jakaantuminen maahantulomotiivien perusteella vuonna 2012 (OECD 2014: 53).

Muuttajista suurin osa on nuoria, työssä olevia aikuisia, joiden suosiossa on pääkaupunkiseudun lisäksi suuret kaupungit, kuten esimerkiksi Tampere, Turku ja Oulu (ks. kuva 2). Tähän vaikuttaa ennen kaikkea alueiden hyvä saavutettavuus, paremmat työtarjonnat, palvelut ja liikenneyhteydet. (Heikkilä & Pikkarainen 2008: 44; Tilastokeskus 2014a: 4.)

Kuva 2. Maahanmuuttajien levinneisyys Suomessa vuonna 2006 (Heikkilä & Pikkarainen 2008: 45).

3.1.2. Työllistyminen uudessa kotimaassa

Työperäinen maahanmuutto ei ole Suomen maahanmuuton historian aikana ollut kovin merkittävää, sillä työn perässä on muuttanut maahan verrattain vähän ihmisiä. 1900-luvun alussa ani harva maahanmuuttaja saapui työnteon merkeissä Suomeen. Suurin osa saapuneista oli yrittäjiä ja kauppiaita, jotka tulivat esimerkiksi Saksasta, Venäjältä ja Englannista. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013: 34.) Näkyvämpi ilmiö oli tuohon aikaan paremman elinkeinon tavoittelu ulkomaille muutettaessa, sillä sotien ja taloudellisen

epävakauden vaikutus työnsi ihmisiä muualle asumaan. Myöskään tieto työpaikkojen vähäisyydestä ei heikentänyt yhtään maahanmuuttajien muuttohalua. 1970-luvulta lähtien maahanmuuttajia tarvittiin kuitenkin pätkätöihin täyttämään Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten työpaikat, mutta edelleen maahan saapui maltillinen määrä ulkomaalaisia. Vasta 1990-luvun loppupuolella Suomessa alkoivat keskustelut korkeasti koulutetun työvoiman tärkeydestä kotimaisilla työmarkkinoilla. Asia on puhuttanut monen eri alan asiantuntijoita etenkin, kun väestön nopea ikääntyminen uhkaa nousta työikäisten määrän edelle. (Sorainen 2014: 11–14.)

Suomen maahanmuuttajaväestö työllistyy kantaväestöön nähden huomattavasti heikommin ja yleensä vain tietyille aloille (ks. taulukko 3). Esimerkiksi vuonna 2014 maahanmuuttajien työllisyysaste oli 60,7 %, kun taas kantaväestön lukema oli 69,2 %. Työttömyysaste samana vuonna jakaantui sen sijaan seuraavasti: 16,8 % (ulkomaalaiset) ja 8,3 % (kantaväestö). (OECD 2015: 92, 95.) Muuttajan tausta eli kansallisuus, kielitaito, sukupuoli, koulutus ja työkokemus vaikuttavat siihen, millaisiin ammatteihin hän tyypillisesti päätyy. Työllistyminen uudessa kotimaassa omalle alalle ei ole helppoa. Ongelmia ja haasteita aiheutuu niin tutkintojen rinnastamisesta kuin puutteellisesta kielitaidosta, jotka eivät vastaa Suomessa vaadittua tasoa. (Eronen ym. 2014: 16; Forsander 2013: 222–225.) Eritoten pakolaisten nähdään kärsivän taustansa vuoksi työllistymisen haasteista, mihin viittaa se, että he kohtaavat muilla perustein tulleita maahanmuuttajia useammin syrjintää työhönotossa (Heikkilä & Pikkarainen 2008: 49).

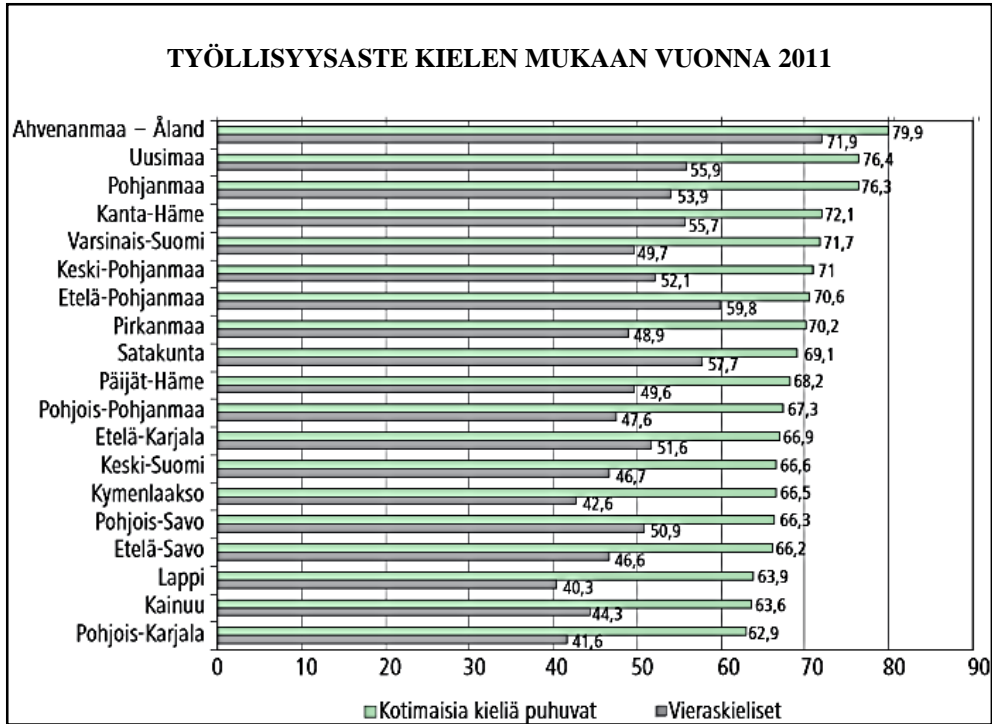
Taulukko 3. Vieraskielisten osuus palkansaajista Suomessa (Myrskylä & Pyykkönen 2014: 21).

Vieraskielisten osuus palkansaajista Suomessa vuonna 2010	Palkan- saajat yh- teensä	Vieraskie- liset	%
Miehet			
Yhteensä	994 201	42 314	4,3
Maa-, metsä- ja kalatalous	19 722	1 105	5,6
Kaivostoiminta; Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto;			
Vesi-, viemäri- ja jätehuolto	21 484	259	1,2
Teollisuus	236 728	7 279	3,1
Rakentaminen	109 744	4 019	3,7
Tukku- ja vähittäiskauppa; Kuljetus- ja varastointi	210 473	8 686	4,1
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	18 411	3 827	
Informaatio ja viestintä	51 595	2 018	3,9
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	14 264	218	1,5
Kiinteistöalan toiminta	8 982	171	1,9
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; Hallinto- ja tukipal- velutoiminta	119 584	7 953	6,7
Julkinen hallinto ja maanpuolustus; Pakollinen sosiaalivakuutus;			0
Koulutus; Terveys- ja sosiaalipalvelut	14 5820	5 099	3,5
Muut palvelut	32 816	1 202	3,7
Toimiala tuntematon	4 578	478	10,4
Naiset			
Yhteensä	1 076 164	36 095	3,4
Maa-, metsä- ja kalatalous	8 626	895	10,4
Kaivostoiminta; Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto;			
Vesi-, viemäri- ja jätehuolto	5 495	79	1,4
Teollisuus	84 791	3 462	4,1
Rakentaminen	11 274	505	4,5
Tukku- ja vähittäiskauppa; Kuljetus- ja varastointi	163 717	5 864	3,6
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	53 705	2 902	
Informaatio ja viestintä	30 282	758	2,5
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	30 879	306	1
Kiinteistöalan toiminta	9 005	199	2,2
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; Hallinto- ja tukipal- velutoiminta	122 593	7 770	6,3
Julkinen hallinto ja maanpuolustus; Pakollinen sosiaalivakuutus;			0
Koulutus; Terveys- ja sosiaalipalvelut	493 296	11 096	2,2
Muut palvelut	55 557	1 737	3,1
Toimiala tuntematon	6 944	522	7,5

Yleisesti ottaen muuttajien työllistymisessä on havaittavissa samanlaisia trendejä. Monet maahanmuuttajat työllistyvät monissa tilanteissa esimerkiksi niin sanottuihin sisääntulo-ammatteihin, joiden ammatillinen ja kielellinen vaatimustaso ei ole kovin korkealaatuista. Kyseiset työt ovat useimmiten matalapalkkaisia ja kestävät vain lyhyen ajanjakson ajan.

Maahanmuuttajat työskentelevät esimerkiksi myyjinä, sairaanhoitajina, koulunkäynninohjaajina, toimistotyöntekijöinä, siivoojina, kokkeina, linja-autonkuljettajina, marjanpoimijoina ja rakennustyöntekijöinä. Vaikka monet henkilöt työllistyvätkin suurimmaksi osaksi edellä mainituille aloille, ei ole oikein unohtaa niitä maahanmuuttajia, joiden tilanne on päinvastainen. Monet korkeasti koulutetut, verkostoituneet ja yhteiskunnan oloihin hyvin integroituneet saavat omaa alaa vastaavaa työtä lähes yhtä helposti kuin maan kantaväestö. Tyypillisiä ammatteja ovat tietotekniikan asiantuntija, insinööri, tutkija, opettaja, tulkki ja assistentti. Maahanmuuttajataustaisista naispuolisista palkansaajista työskentelee suurimmaksi osaksi majoitus- ja ravitsemistoiminnan, koulutuksen, sosiaali- ja terveyshuollon, hallinto- ja tukipalveluiden sekä tukku- ja vähittäiskaupan parissa. Miehet ovat suurimmaksi osaksi keskittyneet rakennusaloja lukuun ottamatta samoille aloille kuin naiset. Lisäksi heidän työllisyysasteensa on korkeampi kuin naisten (ks. taulukko 3). Parempi palkkaisuun töihin pääsyyn vaikuttaa myös kulttuurinen ja kielellinen samankaltaisuus sekä maassa vietetyt elinvuodet. Vieraskielisten asema työmarkkinoilla on jopa tähän päivään mennessä huomattavasti kohentunut. (Forsander 2013: 222–227; Myrskylä & Pyykkönen 2014: 20, 24–25.)

Suomessa työskentelee vuosittain likimain 90 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Heistä suunnilleen vain puolet on väliaikaista työvoimaa. (Forsander 2013: 223.) Työperäinen maahanmuutto on toisin sanottuna luonteeltaan hyvin kausiluonteista. Vuonna 2014 peräti 5 062 ulkomaalaista muutti työn perässä Suomeen. Suurin osa tuli Intiasta (1059), Ukrainasta (873) ja Venäjältä (627). (Euroopan muuttoliikeverkosto & Maahanmuuttovirasto 2014: 8–9.) Uudellamaalla työskentelee yli puolet työperäisistä maahanmuuttajista. Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden lukumäärä Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa on seuraavaksi korkein. Pohjanmaan maakunnissa sekä Ahvenanmaalla maahanmuuttajat työllistyvät parhaiten, kun taas Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Päijät-Hämeessä huonoinen (ks. kuva 3). (Myrskylä & Pyykkönen 2014: 24; Reini 2012: 34.)

Kuva 3. Työllisyysasteiden jakaantuminen maakunnissa vuonna 2011 (Myrskylä & Pyykkönen 2014: 24).

Yrittäjyys on ollut hyvä tapa työllistyä etenkin, kun maahanmuuttajat ovat kantaväestöön nähden uskaliaampia ottamaan suurempiakin riskejä. Esimerkiksi ravintolan, vienti- ja tuontikaupan sekä pienteollisuusyrityksen perustaminen on kannattavaa muuten työttömäksi jäävälle maahanmuuttajalle. Peräti 6 000 ulkomaalaistaustaista, joista yli 40 % olivat joko viron-, venäjän- tai turkinkielisiä henkilöitä, toimivat vuonna 2010 Suomessa yrittäjinä. Myös Thaimaasta, Irakista ja Iranista saapuvista ulkomaalaisista noin 18–33 % teki töitä yrittäjyyden parissa. (Forsander 2013: 227–229.) Työllistyminen uudessa kotimaassa ei ole kuitenkaan yksinkertaista, sillä siihen vaikuttaa esimerkiksi maan työmarkkinatilanne ja kotouttamispolitiikka, mutta myös ulkomaalaistaustaisen henkilön ammatitaidon väheksyminen sekä asenteet muuttajan uskontoon ja kulttuuriin (Forsander 2013: 239; Raunio 2013: 57).

Koulutustasolla on merkitystä maahanmuuttajien työllistymisen kannalta, mutta se ei ole kuitenkaan ratkaisevassa asemassa siinä, ketkä maahanmuuttajista työllistyvät parhaiten.

Raunion (2015: 15–16) laatiman raportin mukaan muun muassa korkeasti koulutetut venäläiset työllistyvät jopa heikommin koulutettuja virolaisia huonommin. Pakolaisina tulleiden sekä esimerkiksi turkkilaisten, somalialaisten sekä irakilaisten työllisyys- ja koulutusasteet ovat muita kansalaisuusryhmiä matalammat. Eri taustaisten henkilöiden välillä on myös havaittavissa jakaantuminen tietyille ammattialoille. Esimerkiksi toimihenkilöinä, asiantuntijatehtävissä tai julkisen sektorin aloilla, joissa on hyvät edellytykset työn jatkuvuudelle, työskentelevät eritoten eurooppalaiset ja amerikkalaiset. Aasialaiset työllistyvät useimmiten ravintola-alalle. Liiketoimintaa harjoittavat sen sijaan afrikkalaistaustaiset henkilöt. (Kyhä 2011: 80–81.)

Työperäinen maahanmuutto on tulevaisuuden ennusteiden mukaan erittäin tärkeää. Suomessa ikääntyvän väestön määrä on jo suurta, mistä johtuu, että noin 10 vuoden kuluttua eläkkeelle jäävien määrä on liiankin korkea. Pienten lasten määräkin vähenee, koska lapsia hankitaan entistä vähemmän. Työiässä olevien lukumäärä ei siten pysty korvaamaan tietyillä aloilla uhkaavaa työvoimapula eikä näin ollen pitämään yllä yhteiskunnallista kehitystä. (Raunio 2013: 52.)

3.2. Itävallan maahanmuutosta yleisesti

3.2.1. Historiaa

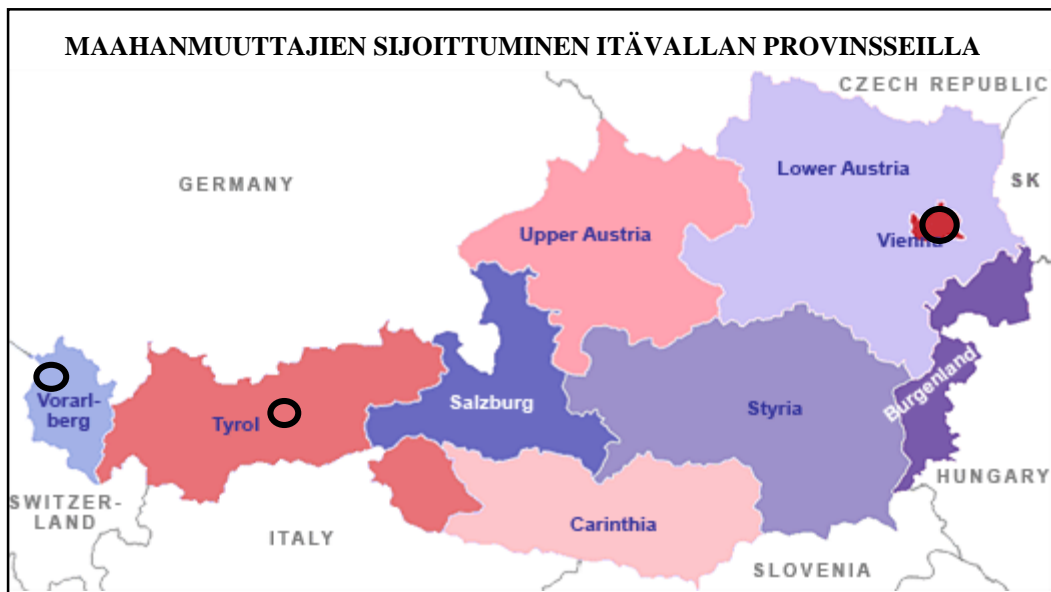
Itävalta on suurimman osan ajasta ollut maastamuutto- ja kauttakulkumaa. Maasta lähdettiin pääasiassa konfliktien pelossa tai talouslaman vaikutuksen alta pois ulkomaille. Ennen ensimmäistä maailmansotaa lähdettiin pääasiassa Yhdysvaltoihin. Muita tärkeitä kohdemaita olivat muun muassa Saksa, Italia, entinen Neuvostoliitto ja Sveitsi. Toisen maailmansodan aikana tilanne alkoi kuitenkin muuttua. Maahanmuuttajia alettiin vastaanottaa enemmän kuin maasta lähti väestöä rajan taakse asumaan. Monet ovat kuitenkin palanneet vuosien päästä takaisin kotimaahansa. Maahanmuuttajista suurin osa on tullut joko pakolaisena, turvapaikanhakijana, perheen perustamisen välityksellä tai työntekijänä Itävaltaan (ks. kuva 1). (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 14–15; Jandl & Kraler 2003.)

Maahanmuuttotilanne on vaihdellut merkittävästi viimeisen vuosisadan aikana. Syynä on ollut muutokset maahanmuuttopolitiikassa sekä talouden tilassa. Itävallan ollessa kaksoismonarkia eli kahden kuningaskunnan muodostama yhtenäinen valtio Itävalta-Unkari, ihmisillä oli vapaa oikeus liikkua rajojen yli maasta toiseen. Toisin sanoen maa toimi kauttakulkumaana monille maahanmuuttajille, kuten esimerkiksi puolalaisille, tšekkeille, serbokroatialaisille sekä slovakeille. Maahanmuuttoa ei rajoitettu Habsburgien hallitseman suvun kuningaskunnassa. Tärkeintä oli lähinnä puuttua maahanmuuttajien oloihin uudessa kotimaassa. (Krause & Liebig 2011: 26.) Vuosina 1945–1989 Itävaltaan saapui hankalan geopoliittisen tilanteen vuoksi peräti kaksi miljoonaa pakolaista Keski- ja Itä-Euroopasta. Myöhemmin vuosina 1973–1989 Itävalta toimi juutalaispakolaisten kauttakulkumaana. Samoihin aikoihin eri puolilla Eurooppaa puhjenneet konfliktit (esimerkiksi ”Prahan kevät” ja Puolan solidaarisuusliikkeen kukistaminen) saivat aikaan valtavan pakolaistulvat, jotka myös suuntautuivat samalle alueelle. Muuttoliikkeet olivat noihin aikoihin suurimmaksi osaksi hetkellisiä, mikä viittaa siihen, että ihmiset saapuivat esimerkiksi määräajaksi Itävaltaan turvaan. (Jandl & Kraler 2003.)

Työperäisellä maahanmuutolla on ollut suuri merkitys Itävallan historiassa. Maa on vastaanottanut hyvin pitkään vierastyöläisiä. Erityisesti toisen maailmansodan jälkeen Itävallassa oli suuri pula työntekijöistä tietyillä aloilla, minkä vuoksi ulkomaalaiset olivat erittäin tervetulleita työskentelemään maahan. Vuoden 1973 öljykriisin jälkeen työperäinen maahanmuutto vähentyi jopa kolmanneksella, muuten yleinen maahanmuuton tilanne muuttui vakinaisemmaksi. Ihmisiä muutti maahan enemmän erityisesti perheen perustamisen johdosta. Myös ne työperäiset maahanmuuttajat, jotka olivat paremmin perehtyneitä työnkuvaansa ja joilla oli mahdollisuus jatkaa työntekoaan Itävallassa, jäivät useimmiten pysyvästi maahan asumaan. Maahanmuutosta tuli vuodesta 1993 alkaen voimaan astuneiden ulkomaalais säännösten myötä entistä valvotumpaa. Tähän vaikuttaa esimerkiksi se, että maahanmuuttajilta vaaditaan tietynlaista kielitasoa ja osallistumista integraatio -kurssille. Itävallan liittyttyä Euroopan unioniin vuonna 1995 maahanmuuttajien oikeudet Itävallassa ovat kuitenkin parantuneet, minkä vuoksi maahan on suhteellisen helppo muuttaa joko väliaikaisesti tai pysyvästi. Uudet 2000-luvulla voimaan astuneet

lait ovat laskeneet muuttajien määrää, mutta edelleenkin maahanmuuttajia on jopa tuoplasti enemmän kuin kaksikymmentä vuotta takaperin. (Fassmann, Fusil & Gruber 2013: 14–16; Jandl & Kraler 2003; OECD 2014: 64; Peintinger 2011: 3–4.)

Maahanmuuttajat ovat iältään suhteellisen nuoria (15–44-vuotiaita). Suomen tavoin muuttoliikkeet suuntautuvat suuriin kaupunkeihin, jotka Itävallan tapauksessa sijaitsevat Wienin, Tirolin ja Vorarlbergin provinseissa (ks. kuva 4). (Peintinger 2011: 5.) Vuonna 2013 ulkomaalaistaustaisten määrä oli peräti 1 625 243 (Statistik Austria 2014: 23). Muuttajien määrä on kasvanut hyvin maltillisesti vuoden 2015 läheystyessä, sillä maastamuuttajien määrä on ollut kohtalaisen suurta viime aikoina. Esimerkiksi vuonna 2014 Itävaltaan saapui noin 170 115 maahanmuuttajaa. Maasta muutti pois sen sijaan samana vuonna noin 97 791 henkilöä eli melkein puolet siitä, mitä maahan saapui muuttajia. (Statistik Austria 2015.)

Kuva 4. Itävallan provinssit (Migration.gv.at 2016).

3.2.2. Työllistyminen uudessa kotimaassa

Itävallan työperäisen maahanmuuton historiaa tarkasteltaessa voidaan todeta, että maahan on saapunut aikojen saatossa paljon väliaikaista työvoimaa ulkomailta. Esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeinen ja 1980-luvun lopun taloudellinen kasvu sekä liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 toivat mukanaan valtavan määrän kausityöläisiä. (Jandl & Kraler 2003.) Monet muuttajat lopulta jäivätkin pysyvästi Itävaltaan asumaan. Vuodesta 1961 vuoteen 1975 saakka maassa työllistettiin ulkomaalaisia hetkellisesti ja tietyin perustein. Ensinnäkin rajattu määrä ihmisiä pääsi työskentelemään korkeintaan 12 kuukaudeksi samoilla ehdoilla kuin kantaväestön työntekijät. Työtäkin oli saatavilla sen perusteella, miten maan taloudellinen tilanne antoi myöten. 1960-luvun puolivälin tienoilla saapui erityisen paljon ulkomaalaista työvoimaa Jugoslaviasta ja Turkista. Myös muista lähettyvillä sijaitsevista maista, mutta erityisesti Saksasta, on saapunut paljon työperäisiä maahanmuuttajia viime vuosikymmenten aikana. Maahanmuuttajia rekrytoitiin tuolloin erityisesti vaate- ja tekstiiliteollisuuden aloille, joissa työvoiman tarve oli suurta ja palkat matalat. (Kraler 2010: 5; Krause & Liebig 2011: 27; OECD 2014: 62–63.)

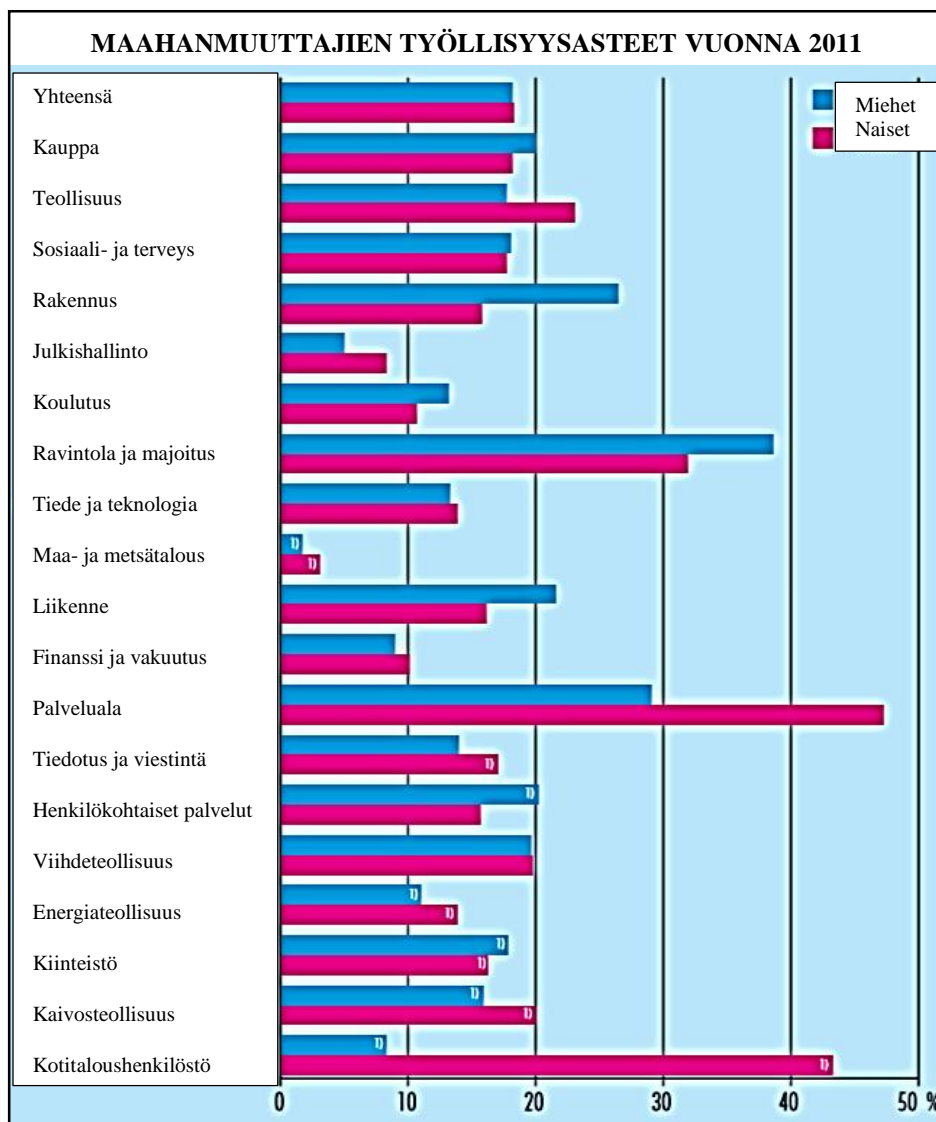
Vuodesta 2009 lähtien Itävaltaan saapuneiden työperäisten maahanmuuttajien määrä on erityisesti venäläisten, serbialaisten, ukrainalaisten, kiinalaisten ja intialaisten osalta kasvanut huimaa vauhtia (OECD 2014: 76). Maassa on arvioitu olevan vuosittain 89 500 työperäistä maahanmuuttajaa. Vuonna 2010 Itävallassa työskenteli peräti 450 000 maahanmuuttajataustaista työntekijää. (Biffl 2011: 11.) Työn perässä muuttavat ovat melko nuoria, noin 25–50-vuotiaita. Koska Itävallan työmarkkinat ovat luonteeltaan suhteellisen joustavia, myös työntekijöiden lukumäärä on erittäin korkea. Töiden kausiluonteisuus vaikuttaa olennaisesti maahanmuuttajien määrään. (Krause & Liebig 2011: 38.)

2000-luvun alussa työllisyystilanne maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä oli yhtä hyvä eli työllisyysluku vastasi kummankin kohdalla 68 % kaikista maassa asuvista kansalaisista tai maahanmuuttajista. Vuonna 2014 maahanmuuttajien työllisyys sen sijaan laski 64,9 %:iin, kun taas maan kantaväestön tilanne koheni 72,6 %:iin. Työttömyysaste maahanmuuttajilla oli samana vuonna 10,1 % ja 4,7 % kantaväestöllä. (Fassmann, Musil

& Gruber 2013: 56; OECD 2015: 92, 95.) Tähän on vaikuttanut erityisesti naisten vähäinen osallistuminen työmarkkinoille esimerkiksi kulttuurin tai perheen lisäyksen myötä. Maahanmuuttajataustaiset henkilöt työskentelevät Suomen tavoin tietyillä aloilla (ks. kuva 5). Näitä ovat muun muassa rakennus- ja majoituspalvelutyöt, turismi sekä gastro-nomia. (Fassmann ym. 2013: 57–58.) Julkishallinnon, terveydenhoidon ja sosiaalialan parissa työskenteleviä maahanmuuttajia on myös melko paljon (Maresová 1999: 6). Itävallan tilastokeskuksen mukaan maahanmuuttajataustaiset naiset työllistyvät eniten taloudenhoito-, palvelu-, ravintola- tai teollisuudenaloille. Miehet työskentelevät ravintola- ja palvelualojen lisäksi rakennus- ja kuljetusaloilla. Vähiten maahanmuuttajataustaisia henkilöitä työskenteli maa- ja metsätaloudessa sekä julkishallinnossa. (Statistik Austria 2012: 57.)

Maahanmuuttajien yrittäjäyys on Itävallassa ollut ilmiönä suhteellisen uusi, sillä aina 1990-luvun alkupuolelle saakka heidän mahdollisuutensa yrittäjäyteen on ollut kantaväestöön nähden vähäistä. Nykyään, kun työllisyystilanne on hankalampaa, monet maahanmuuttajat päätyvät yrittäjäyteen. Yhä useimmin yrityksiä perustetaan palvelu-, vähittäiskaupan sekä teollisuuden aloille. Lähi-idästä, Amerikasta, Afrikasta ja muista EU-maista tulleet perustavat itävaltalaisiin nähden enemmän yrityksiä. (Biffl 2012: 100–101.)

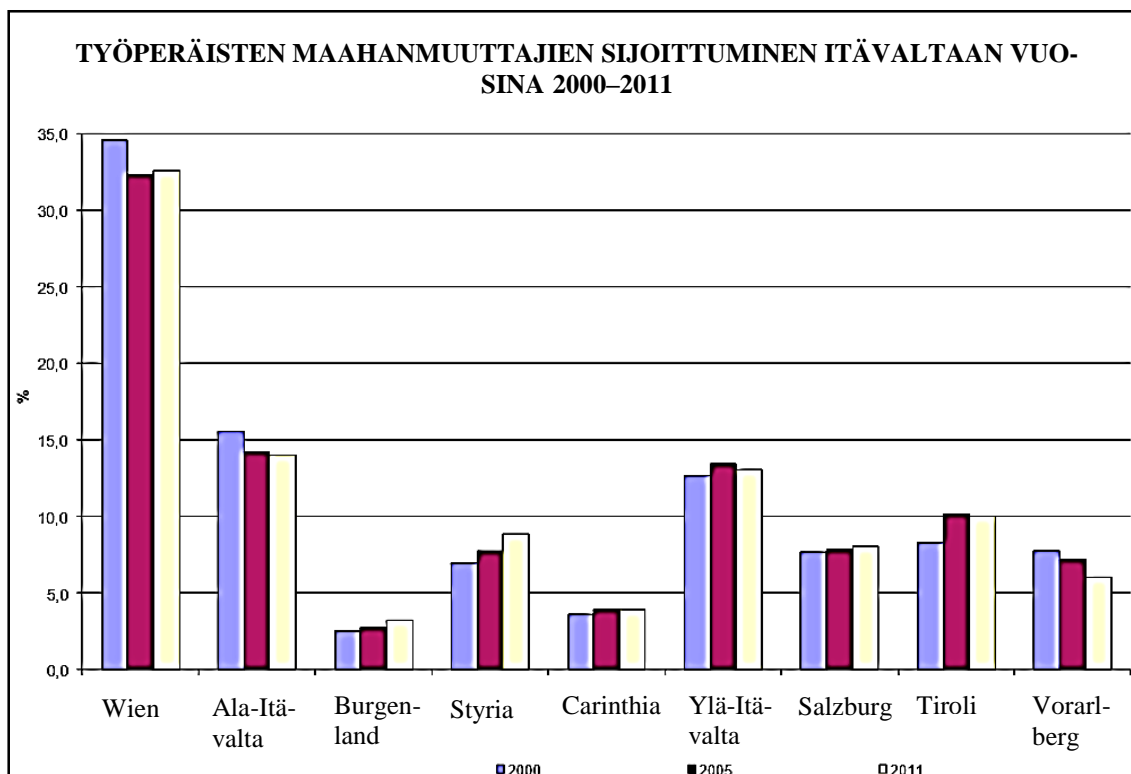
Erityisen monet turkkilaiset ja entisen Jugoslavian alueelta tulleet henkilöt ovat alhaisesti koulutettuja, ja he päätyvätkin useimmiten matalapalkkaisiin ammatteihin. Vanhojen ihmisten rekrytointi oman alan töille tuottaa myös vaikeuksia. Työlupakäytännöt (eritoten kolmansien maiden kansalaisten osalta) sekä tietyn tason saksan kielen osaamisen edellytys vaikuttavat myös siihen, millaisiin ammatteihin maahanmuuttajat voivat uudessa kotimaassaan työllistyä. Korkeasti koulutetut muuttajat kohtaavat vaikeuksia työllistymisessä kielitasovaatimusten lisäksi syrjinnän, uralla etenemismahdollisuuksien tai alueellisen työtarjonnan puutteellisuuden nimissä. Itävallassa koetaankin sen vuoksi olevan pulaa korkeasti koulutetusta ulkomaalaistaustaisesta työvoimasta. (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 58–59.)

Kuva 5. Maahanmuuttajien työllisyysasteet eri aloilla vuonna 2011 (Statistik Austria 2012: 57).

Itävallan työperäinen maahanmuutto keskittyy suurimmaksi osaksi itäisille provinseille (ks. kuva 6). Näitä ovat muun muassa Wien, Ylä- ja Ala-Itävalta (provinssit, jotka keskittyneet vientiteollisuuteen), mutta myös Tiroli ja Salzburg rakennustöiden ja turismin vuoksi työllistävät paljon kausityöläisiä. Työttömyys on korkeinta sen sijaan Burgenlandissa ja Styriassa. Wienin työttömyysluvut ovat sidoksissa esimerkiksi teollistumiseen

sekä jatkuvassa kehityksessä oleviin rakennemuutoksiin, kuitenkin alueen nähdään tulevaisuudessa työllistävän merkittävästi maahan tulevia henkilöitä. (Biffi 2012: 85; Huber & Nowotny 2009: 21–23, 26, 28–29; Maresová 1999: 6.)

Kuva 6. Työperäisten maahanmuuttajien sijoittuminen Itävallan provinseille vuosina 2000–2011 (Biffi 2012: 85).

Maahanmuuttajien työllisyysaste vaihtelee suuresti eri kansallisuuksien välillä. Esimerkiksi tšekit, slovakialaiset, romanit, saksalaiset ja puolalaiset työllistyvät huomattavasti paremmin kuin turkkilaiset ja entisen Jugoslavian alueelta tulleet henkilöt. Useimmiten eri kansallisuudeltaan olevat myös saavat työtä tietyiltä alueilta ja aloilta. Esimerkiksi turkkilaiset työskentelevät tyypillisesti Ala-Itävallassa, Vorarlbergissä ja Tirolissa tekstiili- ja vaateteollisuudessa. Entisestä Jugoslaviasta olevat henkilöt työskentelevät taas Ylä-Itävallassa, Salzburgissa, Wienissä ja Styriassa. Saksalaiset suosivat puolestaan Tirolia, Salzburgia sekä Ylä- ja Ala-Itävaltaa. Itävaltaan saapuu paljon heikosti koulutettua

työvoimaa, mikä juontuu siitä, että maa on vastaanottanut ja vastaanottaa paljon pakolaisia. (Biffi 2012: 85; Huber & Nowotny 2009: 21–23, 26, 28–29; Maresová 1999: 6.)

3.3. Suomen ja Itävallan työperäisen maahanmuuton vertailu

Suomen ja Itävallan yleistä maahanmuuttohistoriaa verratessa on havaittavissa paljon toisistaan poikkeavia piirteitä (ks. taulukko 4), kuten maahanmuuton luonne ja maahanmuuttajien määrät eri aikoina. Suomessa varsinaista maahanmuuttoa on alkanut esiintyä vasta 1990-luvulle mentäessä, kun taas Itävallassa jo toisen maailmansodan jälkeen ulkomaalaisten määrä on ollut tosi suurta. Viron liittyminen EU:hun sekä Neuvostoliiton hajoaminen ovat voimakkaasti vaikuttaneet siihen, että Suomeen on muuttanut työvoimaa juuri näistä maista (Sorainen 2014: 11). Sen sijaan erilaiset konfliktit ovat vaikuttaneet pakolaisten muuttoon Itävaltaan väliaikaisen työn teon perässä. Itävaltaan on muuttanut erityisen paljon pakolaisia ja turvapaikanhakijoita, mutta myös ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, joiden muuttomotiiveina on ollut työnteko tai perhesuhteet. Maahanmuuton luonne on ennen kaikkea ollut väliaikaista. Toisaalta se on monissa tapauksissa muuttunut myös pysyväluontoisemmaksi, riippuen ihmisten yksilöllisistä tarpeista sekä maan taloudellisesta tilanteesta. Itävaltaa ympäröiviltä alueilta on saapunut myös lukuisia ihmisiä maahan pakonomaisesti konfliktien vuoksi. Pula työntekijöistä on vaikuttanut toisen maailman sodan jälkeen vierastyöläisyyden nousuun. Työnteko oli useimmiten kausiluonteista.

Taulukko 4. Suomen ja Itävallan eroja työperäisen maahanmuuton historiassa.

Työperäisen maahanmuuton historia	Suomi	Itävalta
Saapuneiden maahanmuuttajien määrä yhteensä	Noiin 31 507 (vuosi 2014)	Noiin 170 115 (vuosi 2014)
Työperäisten maahanmuuttajien määrä	Vuosittain 90 000	Vuosittain 89 500
Suurimmat ulkomaalaisryhmät	- Aikaisemmin: saksalaiset, venäläiset ja englantilaiset - Nykyään: virolaiset, ruotsalaiset, venäläiset, irakilaiset ja kiinalaiset	- Aikaisemmin: entinen Jugoslavian kansalaiset, turkkilaiset ja saksalaiset - Nykyään: venäläiset, serbialaiset, ukrainalaiset, kiinalaiset ja intialaiset
Alat, joihin työllistytään	- Sisääntuloammatit: myyjä, sairaanhoitaja, koulunkäynninohjaaja, toimistotyöntekijä, siivoaja, kokki, linja-autonkuljettaja, marjanpoimija ja rakennustyöntekijä - Korkeasti koulutettujen ammatit: tutkija, lääkäri	- Sisääntuloammatit: rakennus- ja majoituspalvelutyöt, turismi sekä gastronomia - Korkeasti koulutettujen ammatit: julkishallinnon alat, terveydenhoito ja sosiaaliasiat
Maahanmuuttajien työllisyysaste kantaväestöön nähden	60,7 % vs. 69,2 % (vuosi 2014)	64,9 % vs. 72,6 % (vuosi 2014)
Maahanmuuttajien työttömyysaste kantaväestöön nähden	16,8 % vs. 8,3 % (vuosi 2014)	10,1 % vs. 4,7 % (vuosi 2014)
Maahanmuuton luonne	Useimmiten väliaikaista, kierto-siirtolaisuus, työperäistä erityisesti 1970-luvulta lähtien	Väliaikaista, taipumusta muuttua pysyväksi, työperäistä jo toisen maailman sodan aikana ja pakko-luonteista, työlupakäytänteisiin perustuva
Muuttomotiivit	Perhe, työ, opiskelu tai humanitaariset syyt	Pakolaisuus, turvapaikka, perhe tai työnteko
Työmarkkinoille pääsyn edellytykset	Kielitaito, kotoutumiskoulutus, työlupa	Kielitaito, joka hankittu jo omasta maasta käsin, työlupa
Ammattialat, joissa pulaa työntekijöistä	Sosiaali- ja terveystalat, myyntityö, opetusalat	Sosiaali- ja terveystalat, myyntityö, opetusalat

Suomessa pakolaisuus ei 1900-luvulla ollut vielä niin näkyvä piirre kuin nykypäivänä. Maahanmuuton luonne oli Itävallan tapaan pitkälti väliaikaista. Tyypillistä on ollut ennen kaikkea kiertosiirtolaisuus, mikä viittaa siihen, että maasta on lähdetty esimerkiksi hetkellisesti lähimaihin paremman elintason toivossa. Muuttomotiiveina aikaisemmin ei ollut niinkään työ, vaan perhe, sillä maan horjuva taloudellinen tilanne ja sodat heikensivät Suomen vetovoimaisuutta. Nykyään muuton taustalla on niin opiskelu, työ, perhe kuin humanitaariset syyt. Työperäistä maahanmuuttoa on esiintynyt selvemmin 1970-luvulta lähtien, jolloin eräillä aloilla esiintyvää työvoimapulaa täytyi korvata. Maan kansainvälistyminen on pitkälti vaikuttanut maahanmuuton vilkastumiseen 2000-lukua kohti mennessä. Kuten Itävaltaankin, maahanmuuttajia on tullut myös Suomeen maan lähinaapureista. Määrällisesti katsottuna Suomeen saapuu kuitenkin viidesosa vähemmän muuttajia kuin Itävaltaan, mihin näyttää vaikuttavan maan sijainti ja jäykkä maahanmuuttopoliitiikka. Suuren maahanmuuttajamäärän vuoksi Itävallassa on ruvettu ulkomaalaislain voimin rajoittamaan maahanmuuttoa, mutta edelleenkin se on suurta.

Työperäinen maahanmuutto Itävallassa perustuu pitkälti erilaisten työlupajärjestelyjen varaan. Tästä lisää luvussa 5. Työmarkkinat ovat olleet pääasiassa joustavat, ja siten esimerkiksi ulkomaalaisten työllisyys on ollut lähestulkoon yhtä korkeaa kuin kantaväestönkin. Sekä Suomessa että Itävallassa maahanmuuttajat työllistyvät useimmiten sisääntuloammatteihin, joita ovat niin sanottuja heikommin palkattuja töitä, joissa myös työehdot ovat huonommat. Korkeasti koulutettujen on erityisesti Itävallassa haastavaa saada töitä, mikä johtuu siitä, ettei maassa ole riittävästi tarjolla maahanmuuttajien koulutusta vastaavaa työtä. Lisäksi puutteellinen kielitaitotaso on usein esteenä työn saamiselle. Suomessa korkeasti koulutettujen tutkintojen rinnastaminen tuottaa usein ongelmia, minkä vuoksi maahanmuuttaja ei saa tutkintoa vastaavaa työtä. Myös syrjinnällä on osuutta ulkomaalaistaustaisten työhönotossa. Sitä on ollut havaittavissa enemmän Suomessa kuin Itävallassa, mikä viittaa siihen, että suhtautuminen maahanmuuttajiin on huomattavasti negatiivisempaa Suomessa.

Maahanmuuttajien kotoutumiseen on panostettu erityisen paljon Suomessa. Itävallassa sillä ei ole ollut niin suurta merkitystä, mutta koulutetun työvoiman houkuttelemiseksi

maahan kotouttamista on ruvettu 2000-luvulla kehittämään. Erona Suomeen muuttaneiden ulkomaalaisten kielitaitotason kehittämiseksi on se, että Itävaltaan muuttaneiden henkilöiden saksan kielen osaamiseen on pyritty vaikuttamaan jo lähtömaasta käsin. Maahanmuuttajat sekä Suomessa että Itävallassa työllistyvät useimmiten itse itsenä, sillä muuten he olisivat työttömiä. Yleisimpiä yrittäjyyden muotoja ovat ravintolatyöntekijä tai muu palvelualan työntekijä. Toinen maita yhdistävä piirre on se, että samaa kansallisuutta edustavat maahanmuuttajat työllistyvät usein samoille aloille ja muuttoliike suuntautuu pääasiassa suuriin kaupunkeihin. Sekä Suomessa että Itävallassa toivotaan osaavaa työvoimaa maahan, sillä väestön ikääntyminen tulevaisuudessa lisää työvoimapulaa. Kummassakin maassa tarvitaan työntekijöitä erityisesti sosiaali- ja terveysaloille, myyntityöhön sekä opetusaloille. Ne ovat sellaisia aloja, joiden työn luonne vaikuttaa pitkälti siihen, että työntekijöitä tarvitaan huomattavasti lisää.

4. MAAHANMUUTTAJAT KANSALLISILLA TYÖMARKKINOILLA

Nykyinen taloudellinen tilanne on sekä Suomessa että muualla Euroopassa erittäin hankala. Töitä ei ole riittävästi saatavilla ja niistä vähäisistäkin vapaana olevista työpaikoista käydään kovaa kilpailua. Siitä huolimatta muutamilla aloilla, kuten terveys-, koulutus- ja rakennusaloilla, on vuosittain sama ongelma eli työntekijöistä on huutava pula. Erityisesti korkeasti koulutettujen ihmisten on nykyään haastavaa saada oman alan töitä, minkä vuoksi monet jäävätkin tutkinnon saatuaan työttömiksi. Ristiriitaista onkin se, että korkeasti koulutettua väestöä halutaan saada työmarkkinoille, vaikkei heillä ole välttämättä mahdollisuuksia päästä työelämään. Tämä vaikuttaa myös maahanmuuttajiin, jotka ovat muuttaneet toiseen maahan työnteon toivossa. Vaikka maahanmuuttajaväestöllä on useimmiten kantaväestöön nähden heikompi asema työmarkkinoilla, monet korkeasti koulutetut muuttajat työllistyvät verrattain hyvin haluamalleen alalle. Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat ovatkin varsin toivottuja ja haluttuja eri puolilla maailmaa. Pääsyyinä tähän on heidän tietotaitonsa ja taloudellinen hyöty yhteiskunnalle. (Korkiasaari & Söderling 2007: 266; Sisäministeriö 2015c: 11.)

Luvussa käsitellään Suomen ja Itävallan työperäistä maahanmuuttoa hyötyjen ja haittojen valossa. Jotta voidaan vastata kysymykseen, tarvitaanko työperäistä maahanmuuttoa työvoimapulan korjaamiseen, tarkastellaan myös kohdemaiden taloudellista kehitystä, työmarkkinoiden kehitystä ja väestökehitystä. Vertailun apuna käytetään niin tilastoja kuin internetistä saatavilla olevaa lähdeaineistoa.

4.1. Globalisaatio ja työvoiman liikkuvuus

Globalisaatio on määritelmänä hyvin laaja ja monimutkainen. Se nähdään ennen kaikkea prosessina, jossa maailma on erilaisten verkostojen kautta keskenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Tämä prosessi ei ole aikaan eikä paikkaan sidonnainen, vaan se koskee mennyttä, tätä päivää ja tulevaa. Globalisaation vaikutuksesta esimerkiksi pääoma, ihmiset, tavarat ja palvelut liikkuvat vapaasti paikasta toiseen, ja se vaikuttaa siten valtioiden

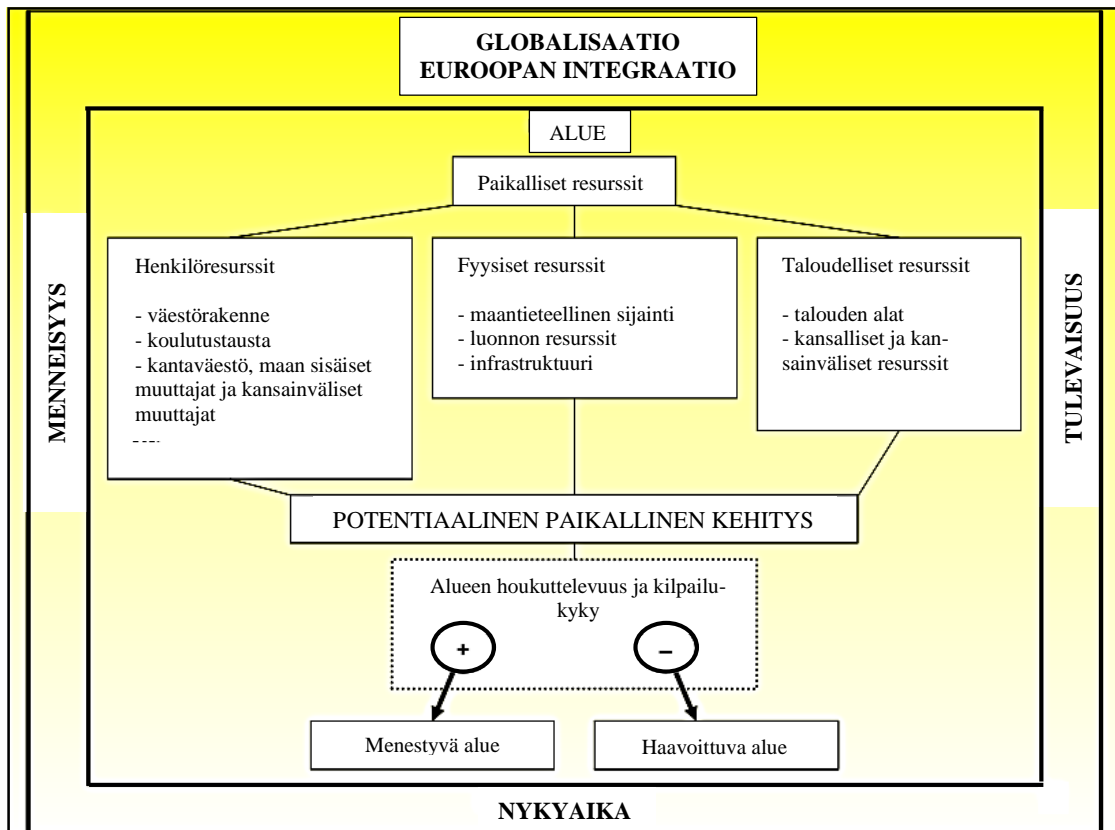
taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen. Globalisaatio on mahdollistanut teknologian kehittymisen, sosiaalisen verkostoitumisen, liikenneyhteyksien paranemisen, innovaatioiden leviämisen, kansainvälisen kaupan laajentumisen, opiskelijaliikkuvuuden ja kansainvälinen työvoiman liikkuvuuden sekä ihmisoikeuksien kehittämisen. Samalla ”maapalloistumisen” osalta on kuitenkin seurannut myös ongelmia. Näistä mainitsemisen arvoisia ovat ympäristöongelmat, rikollisuus, rajakontrollin tehokkuuden säilyminen, sairauksien leviäminen sekä rikkaiden ja köyhien välisen kuilun kasvaminen. (Axtmann 1998: 2; Held 2000: 19–25.)

Globalisaatio on aikaansaanut sen, että valtava informaation määrä liikkuu yhä tehokkaammin erilaisten sosiaalisten verkostojen välillä paikasta toiseen ja valtiot muuttuvat arvoiltaan samankaltaisiksi (Axtmann 1998: 4–5; Söderling 2003: 2). Tästä hyvänä esimerkkinä on Euroopan integraatio (ks. kuva 7). Eri valtioiden kehitykseen vaikuttaa henkilöresurssit (esimerkiksi väestörakenne ja koulutustausta) sekä fyysiset (esimerkiksi maantieteellinen sijainti ja infrastruktuuri) ja taloudelliset (esimerkiksi kotimaiset ja kansainväliset voimavarat) resurssit. (Heikkilä 2013: 31.) Samalla se vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen eli esimerkiksi siihen, millaisia arvoja ihmiset ovat omaksuneet ja miksi he ovat muuttaneet muualle asumaan. Se on prosessi, jota ei voida kunnolla hallita, sillä sen vaikutus on maailmanlaajuinen. (Bogue 2010: 10.)

Globalisaation vaikutuksesta myös muuttoliikkeet ovat muuttuneet paljon vilkkaammiksi. Erityisesti Euroopan unionin sisäinen muuttoliike Schengenin ja Maastrichtin sopimusten ansiosta on ollut huomattavaa parin viime vuosikymmenen aikana. Schengenin sopimuksella tarkoitetaan sopimusta vapaasta liikkuvuudesta Euroopan unionin alueella ilman rajatarkastuksia, jolloin edellytyksenä on vain se, että henkilöllä on alueella tarvittava asiakirja. Maastrichtin sopimus on sen sijaan sopimus Euroopan unionin muodostamisesta, jossa taataan sisämarkkinoiden toimivuus, sovelletaan yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä tähdätään yhteistyöhön oikeus- ja sisäasioiden hoidossa. (Euroopan komissio 2015g; Euroopan parlamentti 2015; Söderling 2003: 3.) Sopimusten käyttöönotto on näkynyt eritoten työvoiman ja opiskelijoiden liikkuvuuden lisääntymisenä. Käyttöön on tullut tätä myötä käsite kiertosiirtolaisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset lähtevät esimerkiksi kausitöihin tai työharjoitteluun johonkin toiseen maahan, jossa he

eivät normaalisti asu ja palaavat työn loputtua takaisin kotimaahansa. Globalisaation vaikutus nähdään korkeasti koulutettujen osalta siten, että he ovat aktiivisempia liikkumaan työn perässä. (Söderling 2003: 3.)

Globalisaatio nykymuodossaan on myös lisännyt laitonta maahanmuuttoa, mikä näkyy eritoten väestön suuntautumisena köyhistä maista vauraampiin maihin. Taustalla ovat usein taloudelliset syyt. Tämä on lisännyt viranomaisten huolta rajavartiosta. Monet ihmiset ovat esimerkiksi lähteneet salaa muihin maihin tekemään töitä ilman virallisia papereita tai ovat jääneet oleskelu- tai työluvan päätyttyä maahan tekemään laittomasti töitä. Tämän hetkinen pakolaiskriisi on saanut myös valtavat ihmismassat liikkumaan. Muuttoliike on suuntautunut etenkin Euroopan maihin, jossa vapaa liikkuvuus, paremmat elinolot, hyvä sosiaaliturva sekä hyvät työmahdollisuudet ovat olleet vaikuttamassa muutto-aikeisiin. (Audebert & Dorai 2010: 8–10.)

Kuva 7. Globalisaatio ja Euroopan integraatio (Heikkilä 2013: 31).

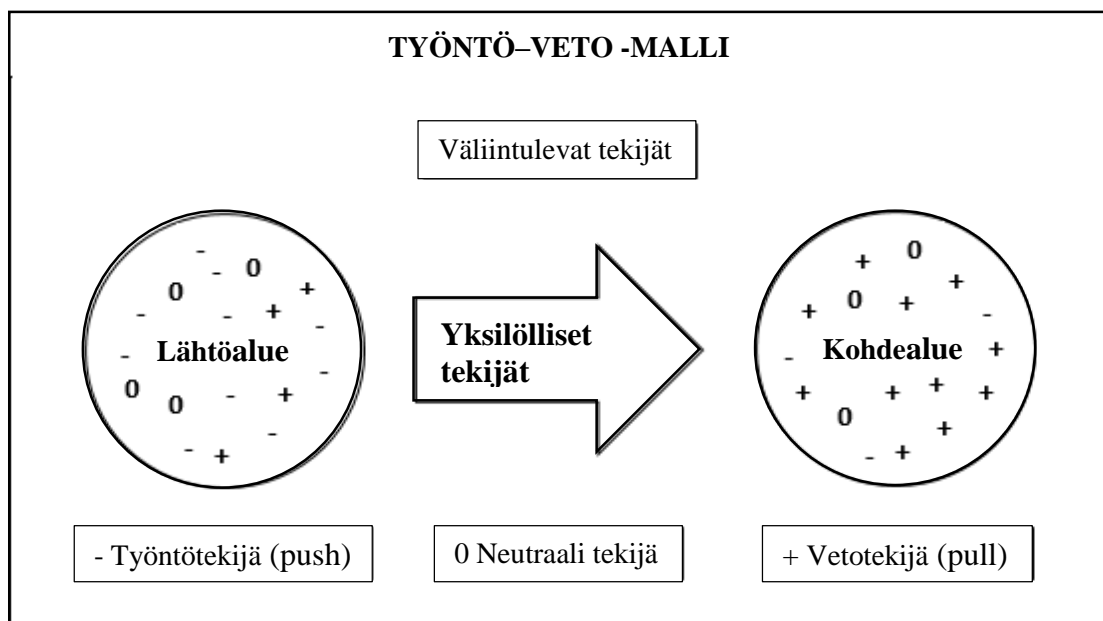
Muuttoliikkeet ovat syntyneet globalisaation vaikutuksesta. Sekä Suomen että Itävallan työperäisiin muuttoliikkeisiin ovat vaikuttaneet globaalit muutokset taloudessa ja politiikassa. Muuttajat valitsevat muuttokohteen sen perusteella, millaiset maan resurssit sillä hetkellä ovat. He punnitsevat maan heille tuomat hyödyt ja haitat tai työntö- ja vetotekijät (näitä aspekteja käsittelem enemmän seuraavana tässä luvussa). Palatakseen globalisaation vaikutuksiin tarkasteltavissa maissa, voidaan todeta, että maiden tilanteisiin vaikuttavat niiden puoleensavetävyys ja alueen kilpailukyky, jotka vaikuttavat valtion menestykseen. Tarkastellessa sosiaalisia piirteitä sekä Suomessa että Itävallassa on havaittavissa samanlaisia piirteitä muun muassa väestön rakenteessa ja maahanmuuttajien muuttoliikkeissä maan sisällä. Maahanmuuttajien koulutustaustoissa on kuitenkin huomattavia eroja. Esimerkiksi Itävallassa pakolaisuuden ja taloudellisten ongelmien vuoksi on havaittavissa pulaa korkeasti koulutetusta ulkomaalaistaustaisesta työvoimasta. Toisaalta Suomessakin on koettu välttämättömänä korkeasti koulutetun työvoiman saatavuus kotimaisilla työmarkkinoilla. Valtioiden fyysiset resurssit, kuten sijainti ja luonto nähdään erityisesti Suomen alueellisen kehityksen kannalta negatiivisena. Itävalta on sen sijaan helpommin saavutettavissa, mikä näkyy muuttoliikkeiden määrässä. Taloudellisten resurssien kohdalla Itävallalla on Suomeen verrattuna myös paremmat edellytykset kehityä. Kummankin valtion edistyksen hidastumiseen ovat vaikuttaneet jo aikaisemmin mainitut globaalit kriisit, kuten pakolais- ja taloudellinen kriisi. Erityisesti pakolaiskriisin vuoksi maahanmuuttopolitiikkaa on ruvettu kiristämään sekä rajavalvontaa tehostamaan, mikä osaltaan vaikuttaa rajoittavasti myös muihin maahanmuuttomuotoihin, kuten työperäiseen maahanmuuttoon.

Globalisaation vaikutukset heijastuvat kielteisesti koulutetun työvoiman aktiiviseen muuttoon pois sekä Suomesta että Itävallasta. Opiskelijat saavat valmistumisen jälkeen useimmiten parempia mahdollisuuksia työelämään siirtymiseen ulkomailla kuin omassa kotimaassaan. Sama pätee myös ulkomaalaistaustaisten työiässä olevien henkilöiden muuttoliiketrendeihin. Maat eivät osaa houkutella riittävän tehokkaasti koulutettua työvoimaa jäämään tai tulemaan työskentelemään edellä mainittuihin maihin. Talouden kilpailukyvyn parantamisen osalta tämä olisi hyvin olennaista, mikä voi vaikuttaa esimerkiksi myönteisesti joillakin aloilla esiintyvään työvoimapulaan. Tämän vuoksi kumpikin

maa on osaltaan ruvennut etsimään kannustimia korkeasti koulutettujen maahanmuuttajataustaisten henkilöiden houkuttelemiseksi. Näitä ovat esimerkiksi Itävallassa RWR-kortin käyttöönotto ja korkeakoulutuksen kansainvälistäminen Suomessa.

4.2. Työntö–veto-malli työvoiman liikkuvuuden selittäjänä

Yksi selkeimmistä muuttoliikkeitä selittävistä teorioista on Everett S. Leen työntö–veto-malli (1966). Sen avulla voidaan tutkia esimerkiksi eri alueiden, yksilöiden tai rakenteellisten ilmiöiden hyötyjä ja haittoja. Malli on sovellettavissa myös poliittisiin, sosiaalisiin, taloudellisiin, kulttuurisiin sekä ympäristöllisiin ongelmiin. Muuttoliikkeisiin vaikuttavat merkittävästi lähtöalueen työntävät (-) ja tuloalueen vetävät (+) tekijät (ks. kuva 8). Alueiden tarkastelussa punnitaan usein niiden mahdollisuuksia ja niille ominaisia piirteitä. Kuten alla olevasta kuvasta voidaan myös havaita, väliintulevat ja yksilölliset (0) tekijät vaikuttavat ihmisten muuttoaikeisiin, kun mietitään esimerkiksi miksi tietyllä alueella halutaan asua tai halutaan muuttaa pois. (Bogue 2010: 6–7; Korkiasaari & Söderling 2007: 246.)

Kuva 8. Työntö–veto -malli (Korkiasaari & Söderling 2007: 246).

Pitkällä tähtäimellä katsottuna, ihmisen elämäntilanne, kuten esimerkiksi naimisiinmeno, työpaikan saaminen ja opiskelu vaikuttavat muuttoliikkeisiin. Näitä voidaan pitää positiivisina seikkoina. Muita vetäviä tekijöitä ovat muun muassa paremmat elinolot, miellyttävä ilmasto tai uskonnon ja politiikan vapaus. Uuteen ympäristöön sopeutumattomuus voi vaikuttaa taas negatiivisesti muuttoaikeisiin, jolloin ihminen yleensä palaa joko takaisin lähtöalueelle tai täysin uuteen paikkaan asumaan. Muita työntäviä tekijöitä voivat olla luonnonkatastrofi, konfliktit, sodat, vainot, köyhyys, etäisyys (välimatka), puolisoista eroaminen tai työmahdollisuuksien puute. Taloudelliset syyt kuitenkin vaikuttavat eniten muuttoliikkeisiin. Muuttoliikkeiden taustalla vaikuttavat usein myös ihmisten yksilölliset kokemukset, asenteet ja arvot. Esimerkiksi mitä pidempään henkilö asuu tietyllä alueella, sitä tutumpi ja tunnesidonnaisempi alue on. Kohdealue on sen sijaan ihmisille yleensä vähemmän tuttu, minkä vuoksi alueen hyötyjä ja haittoja henkilö ei tiedä aluksi kovinkaan tarkasti. Niiden parempi tunnistaminen edellyttää siellä asumista. Väliintulevia tekijöitä ovat esimerkiksi vähäinen informaation määrä, rajat, oma terveydentila sekä taloudelliset kustannukset. (Korkiasaari & Söderling 2007: 246; Lee 1966: 50–52; Palát 2013.)

Leen työntö–veto -malli on toimiva työvoimapulan ja -tarpeen selvittämiseen. Malli ei itsessään selitä, paljonko työntekijöitä tarvitaan missäkin maassa ja milläkin alalla. Kuitenkin ihmisten muuttoaiheet perustuvat pitkälti taloudellisiin seikkoihin, ja siten työn perässä liikkumiseen. Jos esimerkiksi paikassa A tarjotaan vähemmän palkkaa tehdystä työstä tai oman alan töitä ei ole tarpeeksi saatavilla, muutto paikkaan B, jossa edellytykset elinolojen kohenemiseen on paljon varmempaa ja mahdollisempaa. Erityisesti riittävä tiedon määrä alueen mahdollisuuksista laskee ihmisten muuttokynnystä. Työntekijöiden alakohtainen tarve on hyvä tiedostaa, sillä jos tietyillä alueilla on pulaa jonkin alan työntekijöistä, töiden saannin mahdollisuudet vain kasvavat. Muuttomotiivien taustalla vaikuttaa voimakkaasti kuitenkin alueen sijainti eli se, onko alue helposti saavutettavissa. Todennäköisempää on myös se, että pienistä kylistä tai kaupungeista muutetaan isompiin kaupunkeihin, joissa edellytykset esimerkiksi töiden saamiseen on paremmat. Isoissa kaupungeissa ihmisiä vetää puoleensa monipuoliset palvelut, hyvät liikenneyhteydet sekä harrastusmahdollisuuksien kirjo. Viimeaikaisissa muuttoliikkeissä on havaittavissa selvä trendi, jonka mukaan ihmiset muuttavat perhesuhteiden perässä tietyille alueille asumaan.

Pitkällä aikavälillä katsottuna Suomi ei ole riittävän hyvin onnistunut houkuttelemaan maahanmuuttajia maahan asumaan. Jäykkä lainsäädäntö, ihmisten asenteet maahanmuuttoon sekä maan kaukainen sijainti ovat olleet päällimmäisinä työntekijöitä. Maahanmuuttopolitiikkaa on ruvettu pikku hiljaa kehittämään, ja erityisesti kotouttamispolitiikan kehityksen myötä, eritoten 2000-luvulle mentäessä, maahanmuutto Suomeen on ruvennut kiihtymään ja työperäinen maahanmuutto on nähty olennaisena osana maan kansainvälistä ja taloudellista näkymää. Suurena työntekijänä ovat heijastuneet kieliongelmat, jotka vaikuttavat ulkomaalaistaustaisten henkilöiden integroitumiseen yhteiskuntaan sekä työllistymiseen. Suomen ja ruotsin kielen osaaminen on tärkeää, mikä vaikuttaa pitkälti maahanmuuttajan pääsyyn työmarkkinoille. Myös koulutustaustalla on merkitystä esimerkiksi omalle alalle pääsyn mahdollisuuksiin. Monien maahanmuuttajien tutkinnot eivät kuitenkaan vastaa Suomessa vaadittua osaamistasoa, minkä vuoksi ilmenee myös ongelmia tutkintojen rinnastamisessa. Lisäksi työntekijöinä voidaan nähdä muun muassa sopivan työpaikan puuttuminen, työuran etenemismahdollisuuksien vähyys, palkkausjärjestelmä sekä itse rekrytointiprosessi. Maahanmuuttajien muuttomotivaatioon vaikuttavat negatiivisesti usein myös maan kylmä ilmasto sekä harva-asutus. (Raunio 2013: 176–177.) Maan hitaalla ja epävakaa taloudellisella kehityksellä on viime aikoina ollut sekä työntäviä että vetäviä tekijöitä tarkasteltaessa työperäisten maahanmuuttajien tarvetta työmarkkinoilla. Toisaalta Suomen näkyvät ikärakenteen muutokset tuovat painetta rekrytoida maahanmuuttajia, mutta toisaalta työpaikkojen vähyys ja kiihtyvä kilpailu työpaikoista jopa kantaväestön keskuudessa heikentää maahanmuuttajien työllistymistä.

Maahanmuuttajia vetää puoleensa Suomessa eritoten maan turvallisuus, luonto sekä toimivat julkiset palvelut (Raunio 2013: 177). Suomeen muutetaan nykyään työn perässä Ukrainasta, Intiasta ja Venäjän federaatiosta (Euroopan muuttoliikeverkosto & Maahanmuuttovirasto 2016: 9). Työperäisen maahanmuuton luonne on usein väliaikaista. Toisaalta yksilölliset syyt voivat muuttaa maahanmuuton luonnetta pysyväksikin. Muita vetotekijöitä ovat sukulaissuhteet, rakkaus ja opiskelu.

Suomesta poiketen Itävalta on ollut paljon myönteisempi maahanmuutolle. Maan sijainti on vaikuttanut siten, että Itävalta on ollut helposti saavutettavissa. Kautta historian maa on toiminut kauttakulkumaana monille ulkomaalaisille ja esimerkiksi taloudellisen kriisin

aikana naapurimaista on saapunut Itävaltaan paljon väliaikaista työvoimaa. Suomen ta-
voin Itävallassa arvostetaan kielitaitoa, joka on avainasemassa sekä työllistymisessä että
kotoutumisen saralla. Itävallan työperäinen maahanmuuttajaväestö muodostuu saksalai-
sista, turkkilaisista, venäläisistä, serbialaisista, ukrainalaisista, kiinalaisista ja intialaisista.
Maahan on muutettu työn, perhesuhteiden ja pakolaisuuden vuoksi. Itävalta voidaan kat-
soa valtavan maahanmuuttajamäärän ansiosta pitkälle kansainvälistyneenä maana. Talou-
dellinen kehitys Itävallassa näyttää positiivisemmalta kuin Suomessa. Väestön ikäraken-
teessa on samanlaisia muutoksia kuin monessa muussa Euroopan maassa. Toisin sanoen
ikäntyvien henkilöiden määrä kasvaa niin, että tulee haasteita saada heidän tilalle kor-
vaavaa työvoimaa. Itävallassa on haasteena ollut korkeasti koulutettujen maahanmuutta-
jien houkuttelevuus maahan, mikä johtuu maan värikkästä historiasta. Tämä on ollut
pitkään työntävänä tekijänä, johon on vasta 2000-luvulle mentäessä ruvettu panostamaan.
Myös kotouttamispolitiikkaan on tullut muutoksia, sillä integroituminen yhteiskuntaan
on ollut heikkoa. Lisäksi eri alueiden puutteellinen työtarjonta, heikot mahdollisuudet
uralla etenemiseen sekä syrjintä ovat olleet työntäviä tekijöitä.

4.3. Maiden taloudellinen kehitys ja kehitysnäkymät

Työvoimapulaa ja -tarvetta tarkasteltaessa on tärkeää tietää, miten työmarkkinat kehitty-
vät tulomaassa. Toisin sanoen olennaista on perehtyä, miten eri alojen työllisyystilanteet
kehittyvät ja millä aloilla vapautuu tulevaisuudessa lisää työpaikkoja. Tämän vuoksi seu-
raavassa on käsitelty yleisellä tasolla sekä Suomen että Itävallan taloudellista tilannetta
ja työllisyystilannetta. Erityisesti työllisyyttä tarkasteltaessa on otettava huomioon, että
luvut perustuvat eri asiantuntijoiden laskelmien ja ennusteiden oletusarvioihin.

Suomi tunnetaan teknologisesti pitkälle kehittyneenä maana, joka on erikoistunut eritoten
tietotekniikkaan, bioteknologiaan sekä cleantech- ja pelialoille. Maan on myös menesty-
nyt monilla teollisuuden aloilla, kuten esimerkiksi metsä-, metalli- ja elektroniikkateolli-
suudessa. Suomi on riippuvainen raaka-aineista, energiasta sekä useista perus tuotteista,
joita esimerkiksi ei ole mahdollista saada maataloudesta. Puu on tärkeä vientituote. Vuo-
sina 2010–2012 kotimarkkinat, vienti sekä kotitalouksien kulutus paransivat taloudellista

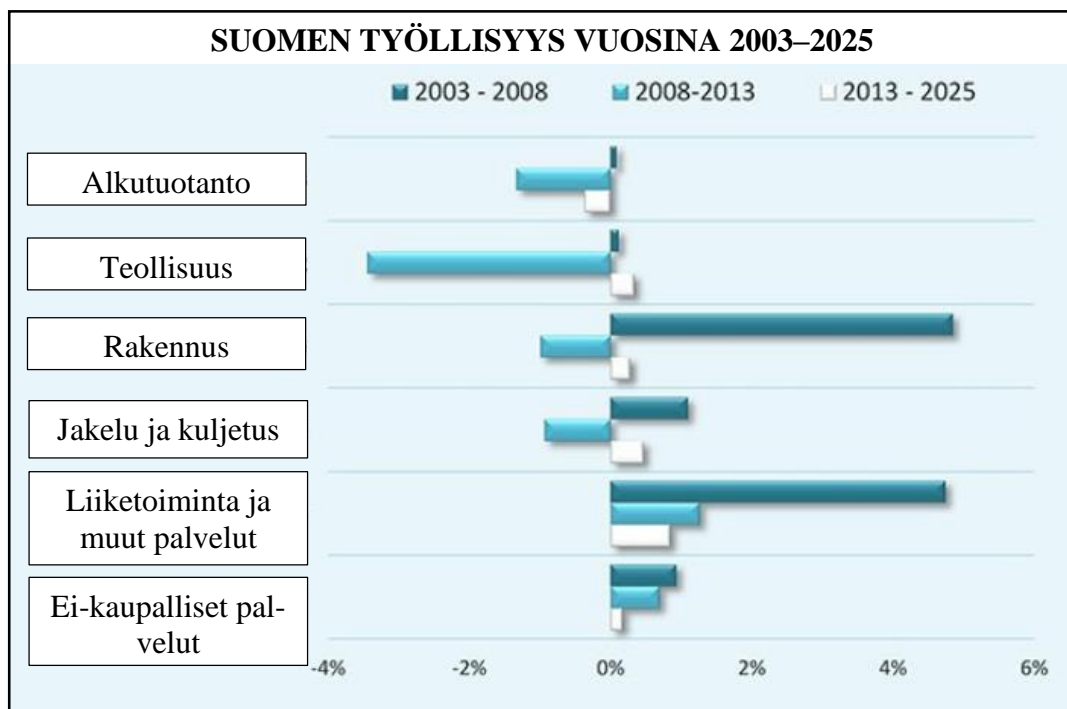
tilannetta. Taantuman vaikutuksesta kuitenkin julkinen talous vähitellen alkoi painua alas ja nostaa valtion velkaa. Tällä hetkellä valtio kamppailee tuottavuuden ja viennin laskun sekä väestön ikääntymisen kanssa, millä on vaikutusta muun muassa kilpailukyvyn huononemiseen, julkisen talouden kestävyysasteeseen sekä talouskasvuun. Maan työttömyysluku oli vuonna 2014 8,6 % ja BKT oli noin 240,25 miljardia euroa. (Central Intelligence Agency 2015b.)

Euroopan komission (2015e: 1–2) arvioiden mukaan vuoden 2015 työllisyystilanne jatkaa heikkenemistään, minkä vuoksi työttömyysluku kasvaa peräti 9,6 %:iin. Työllisyysastekin on laskeva (-0,4 %). BKT:ssä on sen sijaan arvioitu 0,3 % kasvua. Kotimaisten markkinoiden kysynnän kasvun odotetaan vaikuttavan myönteisesti talouden nousuun. Vuonna 2016 talouden katsotaan nousevan 0,7 %. Vuonna 2017 BKT nousee ennusteiden mukaan 1,1 %:iin, joten Suomen taloudessa on odotettavissa myönteistä kehitystä. Työttömyysaste on 9,4 % ja työllisyysaste kohoaa 0,6 %:iin.

Työmarkkinatilanne Suomessa näyttää tällä hetkellä huolestuttavalta. Työttömien määrä vain nousee ja siten myös pitkäaikaistyöttömyys lisääntyy. Nuorten ja ikääntyneiden työllistyminen on erityisen haastavaa. Työllisyyden ylläpito edellyttää työmarkkinoilletulon kehittämistä sekä vanhemman työikäisen väestön eläkkeelle siirtymisen hidastamista. (Euroopan komissio 2015f: 49; Valtiovarainministeriö 2015: 54.) Miesten ja naisten työttömyysaste erosi vain prosenttiyksikön (8,6 % - 7,7 %) verran toisistaan vuonna 2013 (Euroopan komissio 2015d: 2). Työmarkkinoilla törmätään usein kohtaanto-ongelmaan, mikä tarkoittaa sitä, etteivät työntekijän ja työpaikan asettamat vaatimukset sovi yhteen, minkä vuoksi joillakin aloilla on haasteita palkata uutta työvoimaa. Rekrytointiongelmaa voi tarkastella myös alueellisista lähtökohdista käsin. Toisin sanoen työntekijä ja työpaikka eivät kohtaakaan. Eritoten teollisuus- ja rakennustoimialoilla on ilmennyt haasteita, sillä näiden alojen työttömillä työnhakijoilla on ollut vaikeuksia saada muiden alojen töitä. (Valtiovarainministeriö 2015: 55.)

Opetushallituksen tekemän Koulutus ja työvoiman kysyntä 2025 -raportin mukaan sosiaali-, terveys-, palvelu- sekä teollisuusaloilla työvoiman kysynnän määrä kasvaa vuosina

2008–2025. (Hanhijoki, Katajisto, Kimari & Savioja 2011: 88.) Vuosina 2008–2013 kuljetus-, rakennus-, teollisuus- ja alkutuotannon alojen työllisyystilanne oli vallitsevan talouskriisin vuoksi negatiivinen. Cedefopin (European Centre for the Development of Vocational Training) ennusteiden mukaan ainoastaan alkutuotannossa jatkuu huono työllisyystilanne (ks. kuva 9). Muilla sektoreilla tapahtuu myönteistä kehitystä. Eritoten liiketoiminnassa ja muilla palvelualoilla työvoiman tarve kasvaa entisestään. (Cedefop 2015a: 2.)

Kuva 9. Suomen työllisyystilanne toimialoittain vuosina 2003–2025 (Cedefop 2015a: 2).

Vuosina 2013–2025 Suomen työllisyystilanteen arvioidaan kehittyvän suunnilleen 5 %:lla. Julkisten ja yksityisten sektoreiden palveluiden katsotaan olevan tämän kasvun takana. Sosiaali- ja terveysalan sekä rakennus- ja koulutusalan työpaikkojen määrä kasvaa tulevaisuudessa. Samoin digitalisaation ja robottiteknologian aloilla aukeaa todennäköisesti lisää työpaikkoja tulevaisuudessa. Korkeaa koulutusta vaativien alojen työpaikkojen määrää on olennaista kasvattaa, jotta ei syntyisi liian suurta kuilua korkeaa ja alhaista

koulutusta vaativien työpaikkojen välille. Tämä johtuu nykyisestä taloudellisesta tilanteesta, jossa korkeasti koulutettujen on haastavaa työllistyä. Työtilanne heikkenee esimerkiksi julkishallinnon, finanssi- sekä vaate-, huonekalu- ja elektroniikka teollisuuden aloilla. (Euroopan komissio 2015d: 2–3.)

Suomen työmarkkinatilannetta on syytä tarkastella myös alueellisesti, sillä on tärkeää tunnistaa, millainen työtilanne vallitsee kullakin alueella. Tämä vaikuttaa esimerkiksi myös kohtaanto-ongelman selvittämiseen, ja näin ollen myös työperäisen maahanmuuton tarpeen arviointiin. (Nieminen 2015: 8.) Tarkastelussa ovat Suomen maakunnat. Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa sekä Pohjois-Pohjanmaalla työpaikkojen määrän katsotaan kehittyvän suotuisasti. Työllisyystilanne on huonointa eritoten Itä-Suomen ja Keski-Suomen maakunnissa sekä Kainuussa. Pohjois-Suomessa avautuu lisää työpaikkoja ja on työntekijäpulaa muun muassa kulttuurin ja johdon piirissä, asiantuntijatehtävissä, terveydenhoidon aloilla sekä opetustehtävissä. Rakennus- ja tekniikan alojen työntekijöitä tarvitaan huomattavasti vähemmän suuresta ylitarjonnasta johtuen. Länsi-Suomen maakunnissa tarvitaan eritoten opetus- ja kasvatusalan, sosiaali- ja terveysalan sekä asiantuntija- ja kulttuurityöntehtävien parissa työskenteleviä henkilöitä. Rekrytointiongelma on hyvin suuri tarkasteltaessa kyseisen alueen työmarkkinakehitystä. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalojen, opetusalojen sekä myyntialojen työntekijöitä tarvitaan jatkossa merkittävästi. Satakunnassa työpaikkojen määrä kasvaa ennen muuta eläkkeelle jäävien henkilöiden suuresta määrästä johtuen. Työntekijöiden tarve vaihtelee Keski-Suomen maakunnissa jopa erittäin paljon. Metsätaloudessa, biotaloudessa sekä sosiaali- ja terveysaloilla ennustetaan työpaikkojen määrän kasvua. (Hanhijoki, Katajisto, Kimari & Savioja 2009: 200, Nieminen 2015: 58–59, 168, 175–176, 200, 214–215, 227, 256.)

Pirkanmaan työmarkkinatilanteen kehitys on hidasta ja epävakaata. Siitä huolimatta esimerkiksi biolääketieteen, innovatiivisen yritystoiminnan, ICT-alojen sekä myynti- ja markkinointialojen työntekijöitä tarvitaan tulevaisuudessa lisää. Itä-Suomessa tarvitaan teollisentyön sekä terveydenhuollon ammattilaisia. Muuten alueella kohdataan ainoastaan kohtaanto-ongelmia johtuen lähinnä erityisosaaajien määrän vähydestä reuna-alueilla. Julkisella sektorilla saatetaan tulevaisuudessa vähentää työpaikkojen määrää. Etelä-

Suomen maakunnista eritoten Uudellamaalla koetaan samalla sekä työttömyyden lisääntymistä että työpaikkojen määrän kasvua. Muun muassa rakennus-, sosiaali-, terveys-, palvelu- sekä kulttuurialat lisäävät työpaikkojen määrää suotuisan kehityksen ansiosta. Varsinais-Suomen maakunnassa työmarkkinakehitys kääntyy kuitenkin laskuun, mikä johtuu pääasiassa tämän hetkisestä tilanteesta. Monilla aloilla tehdään sen takia rekrytoinnin vähennyksiä. (Hanhijoki ym. 2009: 200; Nieminen 2015: 19, 38, 71, 77–78, 129, 140, 159.)

Itävallassa taloudellinen kehitys on ollut sen sijaan eloisaa, mihin on vaikuttanut korkeasti koulutetun työvoiman liikkuvuuden edistämiseen vaikuttavat säädökset (puna-valko-puna -kortin käyttöönotto). Itävallan talous perustuu pitkälti palvelu- ja teollisuuden aloille, mutta myös maatalouden alat ovat pitkälle kehittyneitä. Työttömyysluku oli vuonna 2014 5,6 %, mikä on maan korkeimpia sen historiaan verrattuna. Maan BKT oli 387,22 miljardia euroa. Itävalta kokee ennen kaikkea maan ulkopuolisia haittoja, jotka johtuvat esimerkiksi Euroopan epävakasta taloudellisesta ja poliittisesta tilanteesta. (Central Intelligence Agency 2015a.) Työmarkkinatilannetta pidetään yleisesti ottaen suotuisana. Kuitenkin muuttuva väestörakenne lisää miettimisen aiheita tulevaisuuden näkymiä silmillä pitäen. Ikääntyvän väestön, naisten, vähempiossaisten ja maahanmuuttajien, jotka ovat työiässä, osaaminen on saatava paremmin käyttöön. (Euroopan komissio 2015b: 19.)

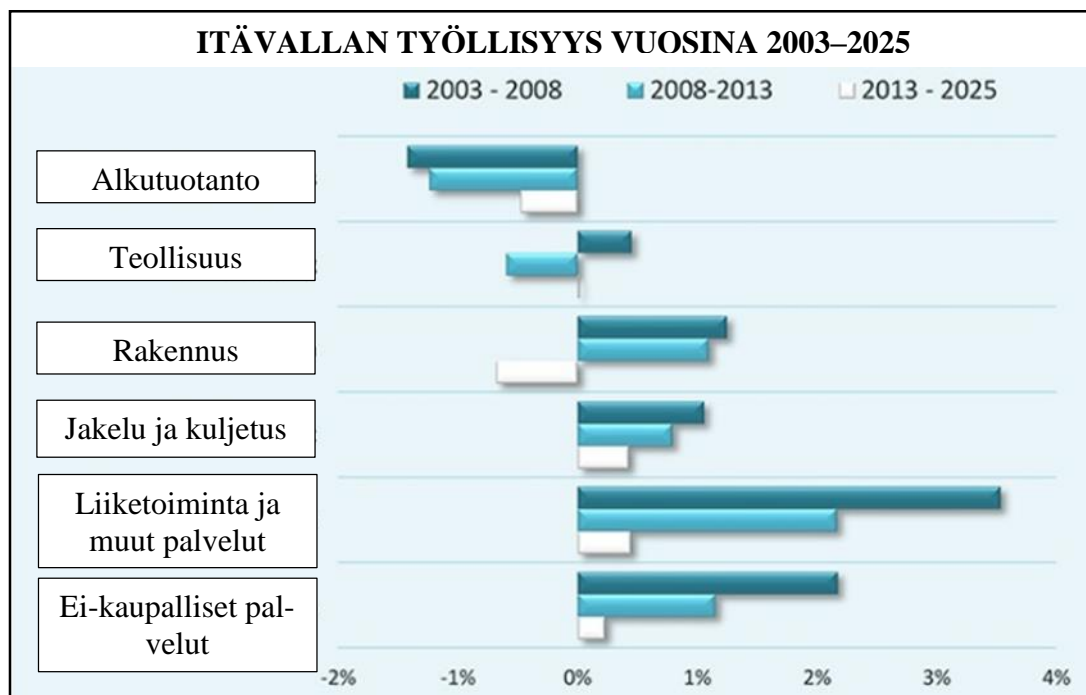
Euroopan komission (2015d: 1–2) arvioiden mukaan BKT:n arvioidaan kasvavan vuonna 2015 hitaan talouden kasvun vuoksi vain 0,6 %. Työttömyysluku on 6,1 % ja työllisyysaste sen sijaan 0,7 %. Vuoden 2016 talouden ennustetaan kasvavan peräti 1,5 %. Talouden nähdään kehittyvän suotuisasti tulevina vuosina investointien ja kansainvälisen kaupan lisääntyessä (Euroopan komissio 2015b: 1). Työllisyysasteen ennustetaan kasvavan 0,1 %:lla, kun taas työttömyysaste paranee 0,1 %:lla vuoteen 2017 mennessä. BKT pysyy verohelpotusten ja kotitalouksien lisääntyneiden investointien ansiosta 1,4 %:ssa. Maahanmuuttajien vaikutus Itävallan talouteen nähdään positiivisena eritoten lyhyellä aikavälillä katsottuna. (Euroopan komissio 2015a: 1–2.)

Itävallan työllisyysaste luokitellaan Euroopan unionin tasolla yhdeksi korkeimmista. Maan yleinen työllisyystilanne on kohdannut viime vuosien aikana myönteistä kehitystä. Siitä huolimatta näkyvissä ovat maailmanlaajuisen finanssi- ja talouskriisin aiheuttamat kustannustulokset. Ongelmallisena nähdään matalapalkka-alojen sekä osa-aikaisten töiden lisääntyvä kasvu, joka vaikuttaa esimerkiksi korkeasti koulutettujen henkilöiden työllisyysmahdollisuuksien heikkenemiseen. Työllistymisen haasteita kokevat useimmiten myös iäkkäät henkilöt, naiset ja maahanmuuttajat. Esimerkiksi vuonna 2013 naisten työllisyysaste oli 72,6 %, kun taas miesten työllisyysaste samana vuonna oli 77,5 %. Tämän taustalla ovat muun muassa korkeat työkustannukset, terveydentila, epäedulliset työolosuhteet sekä sopivan koulutuksen puute. Tästä syntyy, kuten aikaisemmin on todettu Suomenkin kohdalla kohtaanto-ongelmaa, työntekijöiden sekä saatavilla olevien työpaikkojen välillä. (Euroopan komissio 2015b: 1, 19; 2015c: 1.)

Cedefopin (2015b: 2) tutkimuksen mukaan vuosina 2008–2013 alkutuotannon ja teollisuussektorin aloilla on menetetty useita työpaikkoja (ks. kuva 10). Vuodesta 2013 lähtien rakennusaloilla on sen sijaan esiintynyt huomattavaa työttömyyttä. Tulevaisuudessa nähdään työllistymistilanteen parantuvan eritoten liiketoiminnan, julkisen sektorin, palvelu-, jakelu- sekä liikennealoilla.

Alueellisesti tarkasteltuna työttömyys on lisääntynyt Itävallan itä-, keski- ja eteläosissa. Lännessä on sen sijaan työllisyystilanne huomattavasti kohentunut. Vuonna 2014 erityisesti muun muassa ravintola-alan, kone-, kulkuneuvo- ja metallialan, kauppaa-alan, elinkeinoelämän harjoittajien sekä rakennusalan työntekijöiden tarve oli verrattain suurta. Heikentynyt taloudellinen tilanne vaikutti Carinthiassa vientitavaran sekä turismin määrän laskuun. Ala-Itävallassa kuljetus- ja tietoliikenne, kuten myös rakennus- ja palvelu-alojen kehitys huononi. Suurta teollisuussektoria lukuun ottamatta muilla aloilla Ylä-Itävallan työllisyystilanne oli myös heikentynyt. Wienissä turismissa ja muilla palvelu-aloilla on tapahtunut myönteistä kehitystä, vaikka muuten provinssin kasvanut asukasmäärä vaikuttaa merkittävästi työttömyyden lisääntymiseen. Työllisyystilanne on hyvä Burgenlandin provinssissa elektroniikan ja koneiden vientiteollisuuden sekä vähittäiskaupan ansi-

osta. Teollisuuden alat sekä turismi ovat tarjonneet Styriassa työmahdollisuuksia, ja provinssin yleinen työllisyystilanne on pysynyt maan keskilukemissa. (Euroopan komissio 2015c: 1–2.)

Kuva 10. Itävallan työllisyystilanne toimialoittain vuosina 2003–2025 (Cedefop 2015b: 2).

Erityisen suurta kehitystä työllisyyden saralla on ollut Salzburgissa, Tirolissa ja Vorarlbergissä. Salzburgin työllisyyskehitys on pitkälti ollut sidoksissa turismin määrän kasvuun, teollisuudessa on sen sijaan koettu työpaikkojen katoa. Tämä selittää myös naisten aseman parantumisen työmarkkinoilla. Tirolin työmarkkinakehitys on ollut Itävallassa kaikkein suosiollisinta. Siellä on koettu Salzburgin tavoin hyvää kehitystä turismissa. Toisin teollisuus- ja rakennusaloilla on jonkin verran vähentynyt työpaikkoja. Vorarlberg työttömyyden lisääntyminen on ollut erityisen hidasta ja mitätöntä. Työllisyysaste on kohtunut eritoten teollisuus- ja rakennusaloilla. (Euroopan komissio 2015c: 2.)

Vuoteen 2018 mennessä Itävallassa arvioidaan työpaikkojen määrän lisääntyvän peräti 5,6 %:lla. Taloudellinen tilanne vaikuttaa merkitsevästi, paljonko työpaikkoja avautuu kullakin sektorilla. Euroopan komission laskelmien mukaan työpaikkoja syntyy eniten teollisuuden sekä liiketoimintaan suuntautuneilla aloilla. Muita kasvualoja ovat esimerkiksi sosiaali-, terveys-, palvelu-, koulutus- ja teollisuudenalat. Sen sijaan kuljetus-, finanssi- ja julkisen hallinnon aloilla seuraa työpaikkavähennyksiä. Korkeaa koulutusta vaativien työpaikkojen määrän katsotaan kasvavan 30 %:lla vuoteen 2020 mennessä. Tämän vuoksi alhaisesti koulutettujen työntekijöiden tarve laskee tulevaisuudessa. (Euroopan komissio 2015c: 2–3.)

Koulutuksen merkitys työmarkkinoiden kehityksessä

Tutkielmassa tarkastelun alla olevat maat ovat lähtökohtaisesti samalla kannalla siitä, että niiden taloudellinen tilanne on pitkällä tähtäimellä katsottuna riippuvainen koulutuksen tarpeen arvioinnista ja siten myös sellaisen koulutuksen järjestämisestä, millä on kysyntää jatkossakin. Eri asemassa olevien sekä maassa parhaillaan asuvien henkilöiden kouluttaminen ja koulutusmahdollisuuksien parantaminen on olennaista työvoimaresurssien tehokkaamman hyödyntämisen kannalta. Maahanmuuttajien osalta on panostettava eritoten kotouttamiseen, jonka ansiosta heidänkin mahdollisuutensa kansallisilla työmarkkinoilla helpottuu. Tästä on enemmän luvussa 5.2. Kotouttamispolitiikka. (Tuomaala & Torvi 2008.)

4.4. Työperäisen maahanmuuton hyödyt ja haitat

Euroopan väestön ennustetaan vähitellen vanhenevan. Toisin sanoen niin sanotut suuret ikäluokat jäävät lähitulevaisuudessa eläkkeelle ja työikäisten määrä vähenee. Vaikka nykyisin syntyisikin paljon lapsia maailmaan, se ei takaisi työvoiman riittävyyttä ainakaan pariin vuosikymmeneen. Suomen tilanne väestön vanhenemisen osalta on kaikkein huolestuttavin. Tulevaisuudessa on siten olennaista rekrytoida lisää koulutettua työvoimaa ulkomailta, mikä vaikuttaisi maan huoltosuhteeseen myönteisesti. (Sisäministeriö 2015c: 11.) Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) julkaiseman analyysin mukaan työperäisten

maahanmuuttajien tarve vuosittain olisi peräti 34 000, mikä olisi tuplasti enemmän kuin tällä hetkellä. Maahanmuuttajat ovat useimmiten kantaväestöön nähden nuorempia, työikäisiä aikuisia. Heidän pääsyttyä työmarkkinoille vaikuttaisi myönteisesti taloudelliseen huoltosuhteeseen (eli työssäkäyvien määrä suhteutettuna koko väestön määrään), mikä vaikuttaisi niin työvoimapulaan kuin maan kansainvälisen kilpailukykyyn paranemiseen. (Myrskylä & Pyykkönen 2015: 1, 3.) Tämän hetkinen pakolaistilanne voi myös osaltaan olla ratkaisu työvoimapulaan. Joukossa on paljon osaavaa työvoimaa. Mahdollisuutena olisi kartoittaa, ketkä pakolaisista ovat minkäkin alan osaajia ja sen pohjalta kotouttaa ja helpottaa heidän pääsyään suomalaisille työmarkkinoille. Myös heikompiosaisten pakolaisten ja siirtolaisten kotouttaminen sekä kielikoulutukseen pääsy vauhdittaisi heidän työllistymistään ja näin ollen myös heistä koituvat yhteiskunnalliset kustannukset todennäköisesti pienenisivät.

Suomessa riittävästi koulutettujen maahanmuuttajien rekrytoiminen tietyille aloille koetaan ongelmalliseksi. Tämä viittaa siihen, että muuttajien kielitaito on usein puutteellista tai tehtävän suorittamiseen vaaditut taidot eivät vastaa työn edellyttämää vaatimustasoa. Niin sanottujen matalapalkkaisten työpaikkojen täydentämiseen maahanmuuttajat ovatkin varsin toivottuja etenkin sen takia, että sillä on vaikutusta näiden alojen kiinnostavuuden säilymiseen. Toisaalta tämä nostaa myös maahanmuuttajien kynnystä päästä parempipalkkisiin työpaikkoihin. Maahanmuuttajien työllistäminen erityisesti lastenhoitajan, sairaanhoitajan, lääkärin, siivoojan, tarjoilijan, linja-autonkuljettajan sekä levyseppä-hitsaajan ammatteihin nähdään tarpeellisena rekrytointiongelmien vähentämiseksi. Huomatavaa on myös se, että työvoiman saatavuusongelmaan vaikuttaa merkittävästi maahanmuuttajien alueellinen leviäminen. Maahanmuuttajat sijoittuvat, kuten kantaväestökin pääosin Uudellemaalle, Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomeen, jolloin muodostuu alueita, jotka kärsivät työvoiman saatavuudesta. (Tuomaala & Torvi 2008: 4, 7–9.)

Itävalta Suomen tavoin kohtaa väestön ikääntymisen haasteita tulevaisuudessa. Maa on riippuvainen väestön lisääntymisestä sekä eräiden ammattialojen työntekijöistä. Erityisesti terveydenhuollon ja eläkkeiden rahoittaminen on haastavaa. Tämä johtuu työikäisten määrän laskusta. Maahanmuuttajien nähdään olevan ratkaisu asian korjaamiseen, minkä vuoksi Itävallan on tärkeää panostaa työntekijöiden kiinnostuksen lisäämiseen

muuttamisen saralla. (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 61–62; Keuschnigg, Davoine, Hofer & Schuster 2012: 1.) Kansainvälisen työvoiman rekrytoinnissa on kuitenkin ongelmansa, kuten esimerkiksi maahanmuuttajien puutteellinen kielitaito, ulkomailla suoritetun tutkinnon tai työn tunnustaminen sekä tiedon ja verkostojen puute. Alhaisen koulutuksen omaavat muuttajat ovat korkeasti koulutettuihin nähden huonossa asemassa työllistymisen osalta. Heillä on vaikeuksia kotoutumisessa sekä pysyvän tai hyvin palkatun työn saannissa, minkä vuoksi monet ovat pätkä- tai kausitöissä. Itävallassa on parannettu koulutustaustan tunnustamista sekä panostettu opetusmekanismien tukemiseen ja kehittämiseen, minkä on toivottu vaikuttavan kansainvälisen työvoiman saapumiseen maahan. Korkeasti koulutettujen määrä on ollut pitkään erittäin alhaista, mikä on johtunut pääosin siitä, että palkkataso on ollut esimerkiksi naapurimaita alhaisempi. Työlupakäytänteitä on helpotettu vuodesta 2011 lähtien puna–valko–puna -kortilla. Tämän vaikutukset ovat näkyneetkin maahanmuuttajien määrän lisääntymisenä. (Biffl 2008: 18; Fassmann, Musil & Gruber 2013: 61–62.)

Kohtaanto-ongelma näkyy myös Itävallassa työntekijöiden rekrytoinneissa. Tekniikan, tutkimuksen ja erilaisten innovaatiopainotteisten alojen työpaikoille on ennen kaikkea haastavaa löytää sopivaa työntekijää maahanmuuttajien joukosta. Suomen tavoin, Itävallassa vallitsee alueellista epätasapainoa maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kysynnässä ja todellisessa tarpeessa. Toisin sanoen maassa on paljon semmoisia alueita, joiden kysyntä ja tarjonta työmarkkinoilla eivät kohta. Työnantajilla on haasteita rekrytoida työntekijöitä ulkomailta, sillä Itävallan työmahdollisuuksista maahanmuuttajilla on usein kovin vähän tietoa. Lisäksi esteenä voi olla myös potentiaalisen työntekijän asuminen kaukana työnantajasta. (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 59, OECD 2014: 57, 171.)

Yhteiskunnalliset ongelmat eivät ratkea pelkästään työperäisten maahanmuuttajien määrää lisäämällä. Taloudellisen huoltosuhteen (eli paljonko yhtä työntekijää kohti on työttömiä ja työelämän ulkopuolelle jääviä henkilöitä) on myös oltava tasapainossa. Erityisesti Suomen nykyinen taloudellinen tilanne on huolestuttava tästä näkökulmasta, sillä tasapainotilan luominen työpaikkojen määrän vähentyessä johtaa siihen, että kantaväestönkin on vaikea päästä työmarkkinoille. (Raunio 2015: 17–18.) Maahanmuuttajien määrän kasvuun ja heidän työllistymiseen suhtaudutaankin tällä hetkellä hyvin kriittisesti.

Toisaalta ajatellaan, että maahanmuuttajista aiheutuvat kulut pienenevät heidän kotoututtuaan uuteen kotimaahansa ja päästyään mukaan työelämään. Toisaalta taas pelätään, että kantaväestölle ei pian riitä työpaikkoja. Talouden kannalta merkittävää on maahanmuuttajien mahdollisimman nopea integroituminen ja työllistyminen yhteiskunnassa sekä pysyvä muutto, sillä näiden koetaan vaikuttavan suotuisasti talouden kehittymiseen (Eronen ym. 2014: 19).

Itävallassa on suhtauduttu myönteisesti työperäisten maahanmuuttajien tuomiin taloudellisiin vaikutuksiin. Eritoten ulkomaalaisväestön integroituminen työmarkkinoille ja heidän koulutustasonsa voivat tuoda huomattavia yhteiskunnallisia hyötyjä, kuten korkeamat verotulot sekä säästöt koulutuksessa, terveydenhuollossa ja eläkkeiden menokuiluissa. Alhaisesti koulutettujen maahanmuuttajien vaikutukset maan talouteen ovat kuitenkin olemattomia. Edeltävä huomioiden, korkeakoulutettujenkin on haastavaa saada koulutustaan vastaavaa työtä, jolloin he päätyvät tekemään matalapalkkaisia töitä, mikä johtuu osittain myös työvoiman verotuksesta ja sosiaalietuuksista. (International Monetary Fund 2016: 34, 38.)

Vuoden 2015 toukokuussa ilmestyi kotouttamisen osaamiskeskuksen julkaisema raportti pääteemanaan innovaatiotalouden maahanmuuttopolitiikka. Raportin mukaan maahanmuuttajaväestö parantaa Suomen kilpailukykyä ja edistää yleistä hyvinvointia, silloin kun maahanmuuttajat pääsevät innovaatio toiminnan kautta työelämään tai vaikuttamaan toiminnan kehittämiseen. Suomessa jo toimiikin innovaatiolähtöisiä yrityksiä ja yhteisöjä, joissa maahanmuuttajien määrä on huomattava. Hyvänä esimerkkinä on Tampereella sijaitseva Uuden Tehtaan innovaatioympäristö Demola ja Oulun Starttaamo. Innovaatio toiminnan tarkoituksena on tuoda maahanmuuttajien tietotaitoja ja eri kulttuurien mukanaan tuomia uusia ajatuksia paremmin esille sekä hyödyntää niitä käytännön toimenpiteisiin. Tuloksellisuuden saavuttamiseksi maahanmuuttajien on myös päästävä sellaiseen toimintaan mukaan, mikä tuottaa riittävässä määrin arvonlisää. (Raunio 2015: 3, 30, 74–75; Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.)

Itävallassa lähinnä yliopistot ovat tarjonneet laajaa innovaatio-osaamista ja siten myös töitä korkeasti koulutetuille maahanmuuttajataustaisille henkilöille. Maahanmuuttajien

yrittäjyys on kehittynyt vasta 2000-luvulle mentäessä, eikä maahanmuuttajia ole osattu hyödyntää riittävästi innovaatioalustojen kehityksessä tai tätä aihealuetta ei ole vielä riittävästi tutkittu. (OECD 2007: 133.)

Maahanmuuttajien tarvetta Suomessa voidaan perustella monimuotoisuuden lisääntymisenä työyhteisössä, minkä ansiosta esimerkiksi leviävät niin uudet ideat, näkemykset kuin toimintamallit. Kansainvälinen työvoima tuo useimmiten liiketaloudellisia hyötyjä, mutta toisaalta myös tiettyjä haasteita yrityksille. Myönteisiä vaikutuksia voivat olla muun muassa uusien asiakkaiden löytyminen, kilpailukyvyn paraneminen, yrityksen julkisuuskuvan paraneminen sekä uusille markkinoille pääsyn ja työvoiman saannin helpottuminen. Negatiivisia vaikutuksia voivat olla esimerkiksi puutteelliset tietotaidot, heikot vuorovaikutustaidot, huono kielitaito, kulttuurieroista johtuvat ongelmat, selkkausten sekä ennakkoluulojen määrän kasvu. Maahanmuuttajien rekrytointi ulkomailta on usein kallista, sillä kuluja voi syntyä esimerkiksi työpaikkailmoituksista lehdissä, koulutuksen ja perehdytyksen järjestämisestä sekä lupa-asioiden hoitamisesta. (Sorainen 2014: 32, 143–144.)

Itävallassa työperäisten maahanmuuttajien tarve perustuu siihen, että valtion budjetti ja työvoiman tuottavuus heikkenevät, jollei maan ikääntyvän väestön tilalle saada uutta työvoimaa. Maahanmuuttajaväestö tuo siten erilaisia hyötyjä valtiolle. Kansainvälisen kilpailukyvyn paraneminen on yksi positiivisista vaikutuksista työmarkkinoille, mutta myös verotulojen saanti, eläköitymisen sääntely, palveluiden säilyttäminen, yritysten ulkoistamisen edistäminen sekä työmarkkinoiden tuottavuuden lisääntyminen tuovat myönteisiä vaikutuksia työmarkkinoiden kehittymiselle. (Biffi 2008: 9–10, 21–22.) Negatiivisina vaikutuksina voidaan pitää ulkomaalaisen työvoiman rekrytoinnin haasteita, joita voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten henkilöiden tietämättömyys Itävallan työtarjonnasta, verkostojen puute tai tietotaitojen vastaamattomuus, mikä aiheuttaa kustannuksia ja muita ongelmia, kuten rekrytointiprosessin tehokkuuden aleneminen, rekrytoivalle taholle. Lisäksi lupa-asioiden järjestäminen on haasteellista. (OECD 2014: 44–45.)

Maahanmuuttajien työllistymisen haasteet Itävallassa voivat johtua puutteellisista verkostoista uudessa kotimaassaan. Tämä vaikuttaa paljon heidän mahdollisuuksiinsa saada

työpaikka. Esimerkiksi monet yritykset Itävallassa toimivat lähestulkoon henkilökohtaisen kontaktien pohjalta. On tutkittu, että nuorista peräti 30 % löytää töitä sukulaisten tai tuttavien kautta. Aikaisemmat työsuhteet vaikuttavat sen sijaan työn saantiin 23 %:iin nuorista. Itävallassa tiedon puute osoittautuu myös suureksi ongelmaksi maahanmuuttajien rekrytoinneissa. He eivät tiedä, mistä etsiä töitä, miten laatia työhakemuksia ja ansioluettelon tai miten käyttäytyä työhaastattelussa. Nämä syyt voidaan katsoa vaikuttavan negatiivisesti myös talouden kehitykseen. (Krause & Liebig 2011: 72–73.)

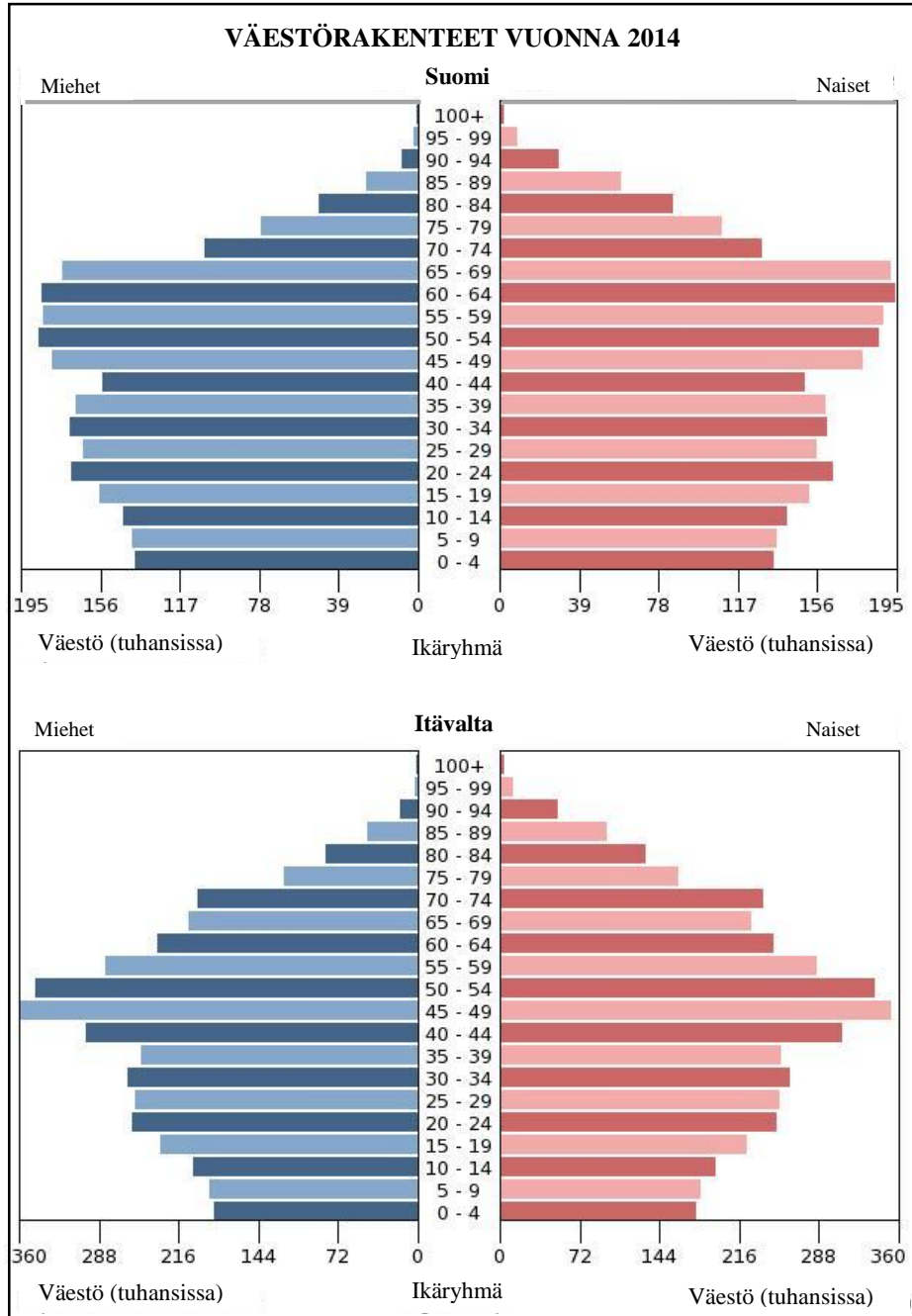
Kotouttamisen epäonnistuminen tai kulttuuriltaan ja uskonnoltaan erilaisten ihmisten väliset kiistat voivat johtaa konfliktitilanteiden syntyyn, minkä vuoksi yhteiskunnan rakenteet voivat muuttua hajanaisiksi (Sisäministeriö 2015c: 11). Tämän vuoksi sekä Suomessa ja Itävallassa on erityisen tärkeää panostaa maahanmuuttajien kotouttamiseen tällaisten tilanteiden välttämiseksi.

4.5. Työvoimapula väestönmuutosten valossa

Väestöpyramidien avulla voimme ennakoida, mihin suuntaan väestökehitys mahdollisesti suuntautuu. Vaakasuora pylväs kuvaa pyramidissa, jossa ikäluokat kasvavat alhaalta ylöspäin, eri ikäryhmien suhteellista tai absoluuttista kokoa. Pyramidissa pystyakselin vasemmalla puolella kuvataan miesten ja oikealla päinvastoin naisten määrän kehitystä ikäryhmittäin. Myös siviilisäädyn ja maahanmuuttajien määrä on mahdollista havainnollistaa väestöpyramidien avulla. Suhteellisten osuuksien perusteella laaditut väestöpyramidit laaditaan siten, että tietyt ikäluokat (miehet ja naiset yhteenlaskettuna) jaetaan koko maan väestön määrällä. (Koskinen, Jalovaara & Martelin 2007: 25–26.)

Suomen ja Itävallan väestöpyramideja tarkastellessa (ks. kuva 11) voimme havaita väestön ikääntymisen merkkejä eli eläkkeelle siirtyvien määrä on kasvamassa vuosi vuodelta suuremmaksi. Suomessa (10,72 syntynyttä 1 000:tta asukasta kohti) syntyvyys näyttää olevan suurempaa kuin Itävallassa (9,41 syntynyttä 1 000:tta asukasta kohti). Kuolleisuusluku on kuitenkin lähes yhtä suurissa lukemissa (Suomessa 9,83 kuollutta 1 000:tta

asukasta kohti ja Itävallassa 9,42 kuollutta 1 000:tta asukasta kohti). (Central Intelligence Agency 2015a; b.)

Kuva 11. Suomen ja Itävallan väestörakenne vuonna 2014 (Central Intelligence Agency 2015a; b).

Suomessa koko väestön syntymähetken elinajanodote on 80,77 vuotta ja Itävallassa se on 81,39 vuotta (Central Intelligence Agency 2015a; b). Erityisesti Itävallan tilanteessa maahanmuuton nähdään olevan tärkeimpiä ratkaisuja väestörakenteen positiivisen kehityksen ylläpitämiseen. Tähän vaikuttaa erityisesti syntyneiden vähäinen määrä sekä eläkeikäisten määrän lisääntyminen lähitulevaisuudessa. Kumpikin maa on yhteiskunnallisesti pitkälle kehittynyt. Toisin sanoen kumpikin maa elää jälkiteollisen yhteiskunnan vaihetta, jossa syntyvyys ja kuolleisuus ovat hyvin matalalla tasolla. Väestöpyramidin muoto alkaakin muuttaa muotoaan vähitellen tuhkaurnan näköiseksi. (Tilastokeskus 2003.)

Työ- ja elinkeinoministeriön työmarkkinaennusteen mukaan Suomen väestönkasvu on sidoksissa maahanmuuttajien määrän lisääntymiseen. Oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat, joista jopa 80 % on työikäisiä, vaikuttavat esimerkiksi siten myös työvoiman tarjonnan kasvuun. Viime vuosien aikana maahanmuutto on lisännyt työikäisten määrää ennen kaikkea 25–39-vuotiaiden joukossa merkittävästi. Ennusteiden mukaan Suomen väestön ikärakenne tulee muuttumaan seuraavasti: Vuoden 2020 alkupuolelle asti alle 25-vuotiaiden määrä laskee peräti usealla tuhannella ja 25–59-vuotiaiden määrä pysyy kutakuinkin samoissa lukemissa. Sen sijaan 2020-luvun puoliväliin asti yli 60-vuotiaiden määrä kasvaa huimaa vauhtia. Tämän jälkeen kyseiseen ikäryhmään kuuluvien määrä alkaa vähentyä. (Alatalo, Hämäläinen & Maunu 2015: 13.)

Itävallassa työikäisten, jotka ovat 20–64-vuotiaita, määrä laskee vuoden 2011 lukemasta (61,9 %) 8,5 %:lla 2050-luvulle mentäessä. Tämä kertoo eläkeikäisten määrän tasaisesta kasvusta. Työmarkkinoiden pysyminen eheinä edellyttää siten muun muassa eläkeiän nostamista, maahanmuuttajien houkuttelemista maan työmarkkinoille sekä jo maassa asuvien ihmisten työelämään pääsyn helpottamista. Vuoteen 2025 mennessä ennustetaan peräti 21,6 %:n väestöstä edustavan eläkeiässä olevia. Samalla syntyvyyden katsotaan laskevan. (Hofmarcher, Schulmann, Winkelmann, Zolyomi & Rodrigues 2013: 3–4.) Itävallassa vuonna 2013 työiässä olevien ulkomaalaisten osuus oli peräti 73,7 %, mikä on 10,1 % työiässä olevaa kantaväestöä suurempi (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 47).

Sekä Suomessa että Itävallassa on näkyvissä yhteneväisyyksiä väestön kehityksessä. Maiden väestö on kovaa vauhtia ikääntymässä, minkä vuoksi eläkkeelle siirtyvien määrä on

suurempaa kuin työelämässä olevien. Maahanmuuton nähdäänkin olevan ratkaisu kyseiseen ongelmaan, sillä maahanmuuttajat ovat usein iältään nuorempia. Huomattavana poikkeuksena on se, että syntyvyys on Suomessa korkeampaa kuin Itävallassa, minkä vuoksi voidaan todeta, että maahanmuuton rooli Itävallassa on suurempaa kuin Suomessa.

4.6. Pohdintaa

Työperäinen maahanmuutto on nähty sekä Suomessa että Itävallassa yhtenä mahdollisena keinona työvoimapulaa korjaavana tekijänä. Kummankin maan väestö on kovaa vauhtia ikääntymässä, jolloin eläkkeelle siirtyvien määrä on suurempaa kuin työmarkkinoille tulevien määrä. Toisaalta hyvin ristiriitaiseksi muodostuu se, riittävätkö työpaikat tämän hetkissä taloustilanteessa, kun työpaikkojen määrää vähennetään ja ihmisten on entistä haastavampaa löytää työtä itselle, sillä työpaikoista käydään kovaa kilpailua. Toisin sanottuna siihen, että tarvitaanko työperäistä maahanmuuttoa tässä tutkielmassa tarkasteltavien maiden työvoimapulan korjaamiseen, ei ole yksiselitteistä vastausta, vaan maahanmuutto nähdään ennemminkin vaihtoehdona tällaisen tilanteen korjaamiseen.

Työvoimapulaa esiintyy toisilla aloilla selvästi enemmän kuin toisilla. Suomessa ja Itävallassa on viime aikoina ollut pulaa samojen alojen työntekijöistä. Näitä aloja ovat muun muassa palvelu-, myynti-, opetus-, sosiaali- ja terveydenalat sekä teollisuus ja rakennusalat. Tämä johtuu pitkälti siitä, että maiden kantaväestö ei tyydy tekemään töitä matalapalkka-aloilla, jolloin kyseisten alojen työtä on tarjolla huomattavasti enemmän. Maahanmuuttajat ovatkin siinä mielessä potentiaalista työvoimaa näille aloille ja suurin osa heistä ajautuu tekemään juuri edellä mainittua työtä, sillä sitä on helpompi saada eikä vaatimustasokaan ole niin korkea, että sinne on helppo rekrytoida ulkomaalaista työvoimaa. Kummassakin maassa kohdataan ongelmia rekrytoida sopivia henkilöitä joillekin aloille, sillä usein työnantajan ja työntekijän intressit eivät vastaa toisiaan. Tällöin puhutaan niin sanotusta kohtaanto-ongelmasta. Maiden työmarkkinatilanteet vaihtelevat alueellisesti toisistaan, jolloin toisilla alueilla ei ole riittävästi töitä tai työntekijöitä, kun taas toisilla on täysin päinvastainen tilanne.

Suomessa on keskitytty vuosikymmenten saatossa paljon eri teknologian aloille, joita ovat muun muassa bio- ja tietoteknologia. Myös elektroniikka-, metsä- ja metalliteollisuus ovat edistäneet maan kehitystä ja kilpailukykyä. Itävallassa sen sijaan turismi ja maatalous ovat olleet niin sanottuja työmarkkinoiden pääsuuntauksia. Itävallan maantieteellinen sijainti, ilmasto-olot sekä historialliset tapahtumat vaikuttavat paljolti siihen, millaista työtä on eniten tarjolla. Suomi on ollut Itävaltaa huomattavasti enemmän esillä innovatiivisissa asioissa, mikä juontaa siitä, että kyseisellä maalla on ollut edellytyksiä kehittyä tällä saralla pitempään kuin Itävallassa, jossa innovatiivisuus näkyy pääasiassa korkeakouluissa ja ulkomaankaupassa.

Siihen, miksi toisilla aloilla on pulaa työntekijöistä, ei ole yksiselitteistä vastausta. Suomen ja Itävallan taloudelliset tilanteet ovat sidoksissa siihen, mitä maailmalla tapahtuu. Niin sanotut matalapalkkatyöt eivät houkuttele korkeasti koulutettuja ihmisiä näille aloille. Myös semmoiset alat, joiden päävaatimukset ovat liian korkeat tai jotka ovat vaativuudeltaan liian haastavia, voivat kärsiä työvoimapulasta. Lisäksi kielitaidon puute voi edesauttaa työvoimapulan muodostumista eräillä aloilla. Maiden työntö- ja vetotekijät, kuten myös lähtömaan tilanne ovat vaikuttamassa siihen, kuinka paljon ja miten pitkäksi aikaa he muuttavat työnteon perässä näihin tutkittaviin maihin.

Maailmanlaajuiset kriisit, kuten talous- ja pakolaiskriisit, ovat näyttäneet negatiivisessa valossa sekä Itävallan että Suomen maahanmuuttokysymyksissä. Itävalta on merkittävästi rajoittanut maahanmuuttajien, eritoten pakolaisten, muuttoliikkeitä ja kauttakulkua maan kautta. Voiko tällä olla vaikutusta myös työperäiseen muuttoliikkeeseen, kun maassa on kuitenkin viime vuosien aikana pyritty helpottamaan työperäisten maahanmuuttajien muuttoa maahan? Tiukentuneella rajakontrollilla on yleisesti ottaen näkyviä seurauksia maahanmuuttoon, mikä voi vaikuttaa kielteisesti esimerkiksi maan vetovoimaan. Näin ollen eri perusteilla (esimerkiksi työnteon ja perhesiteiden perusteella) muuttaneiden määrä voi huomattavasti supistua. Toisaalta korkeasti koulutettujen henkilöiden, jotka muuttavat työnteon perässä maahan, määrä voi hyvinkin pysyä samana, koska Itävallassa on viime vuosien aikana kehitetty maahanmuuttopolitiikkaa, jonka avulla on helpotettu korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien pääsyä Itävallan työmarkkinoille. Riskinä maan työmarkkinoille on kuitenkin ollut niin sanottu aivovuoto (brain

drain), mikä tarkoittaa sitä, että maasta on muuttanut pois korkeasti koulutettuja henkilöitä, jolloin lähtömaassa esiintyy pulaa koulutetusta työvoimasta. Aivovuoto ei ole ollut pelkästään Itävallan ongelmana, sillä Suomestakin on muuttanut paljon koulutettuja henkilöitä parempien työmahdollisuuksien perässä ulkomaille. Tässä luvussa edellä esitettyjen asioiden perusteella voidaan todeta, että Itävalta työntää Suomea enemmän koulutettua väestöä muualle asumaan.

Maiden taloudelliset tilanteet huomioiden Itävallassa näyttäisi olevan Suomea huomattavasti edullisemmat kehitysnäkymät työmarkkinoiden suhteen, mikä kertoo siitä, että on tärkeää turvata kansallisia työmarkkinoita esimerkiksi maahanmuuton keinoin, sillä maan väestörakenne on kovaa vauhtia vanhenemassa ja tilalle on saatava nopeasti uutta työvoimaa. Suomen taloudellinen tilanne ei ole yhtä hyvä, minkä vuoksi on hyvin ristiriitaista puhua maahanmuuton merkityksestä työvoimapulaa korjaavana tekijänä. Voidaan myös perustellusti kysyä, säilyykö työpaikkojen määrä samana, vaikka eläköityvien määrän katsotaan tulevaisuudessa huimasti nousevan?

5. MAAHANMUUTTOPOLITIikka

Euroopan unionin kansalaisille kuuluu oikeus vapaaseen liikkumiseen, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että he voivat matkustaa, tehdä töitä ja omistaa pääomaa, missä päin tahansa Eurooppaa. Myös luvan saaneet kolmansien maiden kansalaiset ovat oikeutettuja elämään samoilla ehdoilla. Työntekijöiden kannalta vapaa liikkuvuus takaa syrjimättömän lainsäädännön eri taustaisia henkilöitä kohtaan. Toisin sanoen työehdot ja palkkaus ovat kaikissa tapauksissa tasa-arvoisia. Työntekijällä on sovittujen hallinnollisten määräysten sekä asetusten mukaisesti oikeus jäädä työsuhteen päättymisen jälkeen tietyksi määräajaksi oleskelemaan maassa. Sosiaaliturvasäädökset ovat kuitenkin jokaisessa maassa omansa. Niistä ei ole Euroopan unionin alueella säädetty erikseen yhteistä lainsäädöstä. Liittyessään jonkin sosiaaliturvan piiriin, jäsenvaltion on siitä huolimatta seurattava EU-oikeutta. (Tammilehto & Koskinen 2012: 11.)

Tässä osiossa on tarkoitus selventää, millaisia velvollisuuksia ja oikeuksia työperäisillä maahanmuuttajilla on. Samoin esitellään keskeinen maahanmuuttopolitiikka, joka on sidoksissa tarkasteltavaan väestöryhmään. Työn saanti on yksi tärkeimmistä maahanmuuttajan kotoutumisen edellytyksistä. Tämän vuoksi myös keskeinen kotouttamislainsäädäntö ja -toimenpiteet käsitellään tässä tarkemmin.

5.1. Yleinen lainsäädäntö

5.1.1. Suomi

Suomen maahanmuuttopolitiikka on ollut kokonaisuudessaan hyvin tiukka, jopa joustamaton, mikä käytännössä johtaa maahanmuuttajien oikeudellisen aseman heikkouteen, kuten oleskeluluvan ja/ tai tutkintoa vastaavan työn saamisen vaikeuteen. Vasta 1950-luvun puolivälin tienoilla Suomessa alkoi tapahtua merkittäviä maahanmuuttoliittisiä uudistuksia. Passivapaus ja yhteiset työmarkkinat takasivat Pohjoismaiden asukkaille erityisvapauden Suomeen muuttoon. Geneven pakolaissopimus astui voimaan vuonna 1951. Tämän jälkeen, 1970-luvun puolivälissä, allekirjoitettiin Yhdistyneiden kansakuntien

keskeiset ihmiskauppasopimukset. Vuonna 1983 säädettiin lopulta Suomen ensimmäinen ulkomaalaislaki, jota seurasi vuonna 1991 sen päivitetty versio. Vuonna 2003 nähtiin välttämättömäksi säätää jälleen uusi ulkomaalaislaki (301/2004). Ulkomaalaislainsäädännöllä on pyritty eritoten maahanmuuttajien perusoikeuksien kohentamiseen. (Saukkonen 2013: 87–88.)

Ulkomaalaislakiin kirjatun lakipykälän perusteella entisen Neuvostoliiton asukkaille oli myönnetty paluumuuttaja-status 1990-luvun alusta aina 2010-luvulle saakka. Laki oikeutti muuttajia oleskelulupaun, vapaaseen työntekoon sekä kunnan jäseneksi rekisteröitymiseen. Vuonna 1995 Suomi liittyi Euroopan unioniin ja heti seuraavana vuonna solmittiin Schengenin sopimus. Tämän myötä myös henkilöiden rajantarkistukset poistettiin käytöstä. Työperäiseen maahanmuuttoon alettiin ajan myötä suhtautua entistä suvaitsevammin, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että oleskeluluvan myöntämismenettely on huomattavasti helpompaa kuin aikaisemmin. Kaksois- ja monikansalaisuuden saaminen tuli myös mahdolliseksi. (Saukkonen 2013: 87–88.)

Humanitääristen kysymysten ohella työperäinen maahanmuutto nousi politiikan saralla 2000-luvun merkittäväksi aiheeksi, jota alettiinkin huomioida eri toimenpideohjelmia suunnitellessa. Suomeen toivottiin erityisesti koulutettua työvoimaa. Tämä oli merkittävä muutos maahanmuuttopolitiikan kehityksen osalta, sillä aikaisemmin kotimaista työvoimaa pidettiin tärkeimpänä työmarkkinoita ylläpitävänä tekijänä. Vaikka maahanmuuttoon on alettu suhtautua yhä myönteisemmin, vastustustakin on syntynyt esimerkiksi eri puolueiden ja liikkeiden välillä. Negatiiviset asenteet maahanmuuttoa kohti ovat vaikuttaneet maahanmuuttopolitiikan tiukentuneisiin linjoihin, jotka muun muassa rajoittavat maahanmuuttajien määrää jäykkien kansalaisuussäädösten ja oleskelulupakäytänteiden avulla. (Saukkonen 2013: 88–90.) Nykyinen taloustilanne on myös vaikuttanut monien henkilöiden asenteisiin maahanmuuttajien työllistämiskysymyksissä. Työperäisiä maahanmuuttajia halutaan Suomeen, muttei liikaa. Asian ristiriitaisuus aiheuttaa siten vaikeuksia nykyisen maahanmuuttopolitiikan kehittämisessä ja sääntelyssä.

Suomessa työlopajärjestely on nykyään melko joustava, mikä viittaa siihen, että kaikkien ammattialojen kohdalla ei edellytetä minkäänlaista oleskelulupaa työntekoa varten. Näitä

ovat esimerkiksi kauppa-aluksilla tehtävät työt sekä kuljetus- ja marjanpoimintatyöt. Jos oleskelu kestää korkeintaan kolme kuukautta, oleskelulupaa ei tarvita. Lyhytaikainen oleskelu maassa edellyttää viisumin hankkimista. Työntekijän oleskelulupa, joka on tarkoitettu kolmansien maiden kansalaisille, voi olla jatkuva, tilapäinen tai ammattialakohmainen. Tietynlaisen oleskeluluvan saaminen riippuu, millaisesta työsuhteesta milloinkin on kyse. Tavallisen oleskeluluvan voi saada joko työnteon tai jollakin muulla perusteella. Maahanmuuttajalla on myös oikeus hakea elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa. Ulkomaalaisella on myös mahdollisuus hankkia Euroopan unionin sininen kortti, jonka voimassaoloaika on yleensä kaksi vuotta. Kortin saamisen edellytyksenä Suomessa on, että henkilö on korkeasti koulutettu, täyttää kaikki oleskeluluvan kriteerit sekä on tehnyt töitä vähintään 18 kuukautta jossain toisessa Euroopan valtiossa ja hänellä on jo tämän valtion myöntämä EU:n sininen kortti. Kaikkien oleskelulupien myöntämiselle olennaista on henkilön taloudellisen toimeentulon takaaminen uudessa kotimaassaan siksi ajaksi, kunnes hänen oleskeluluvan voimassaolo päättyy. (Sorainen 2014: 20, 51, 109, 119, 123–127, 239.)

Suomen yhtenä tavoitteena on menestyä kansainvälisillä markkinoilla. Lisäksi maan on oltava moniarvoinen, suvaitsevainen ja turvallinen kaikille maassa asuville henkilöille. (Saukkonen 2013: 89.) Moniarvoisuus lisää avoimuutta ja erilaisuuden arvostamista, mutta toisaalta siihen liittyy myös eriarvoisuuden lisääntymistä, mikä viittaa siihen, että eri ihmisten kulttuurit ja arvomaailmat voivat olla ristiriidassa toistensa kanssa. Tämä vaikuttaa tietenkin yhteiskunnallisten rakenteiden heikkenemiseen. Välttääkseen eriarvoistumisen vaaraa maahanmuuttajilla täytyy olla paikka suomalaisessa yhteiskunnassa. (Sisäministeriö 2015c.) Edellä mainittujen tavoitteiden ja haasteiden saavuttamiseksi on luotu Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -hanke. Hankkeen edellytyksenä on maahanmuuttoliikkeiden tulevaisuuden ennakointi, johon sisältyy niin työmarkkinoiden, korkeakoulujen kuin kotoutumistoimenpiteiden tavoitteiden määrittäminen. (Saukkonen 2013: 89–90.)

Muuttoliikkeiden vaikutukset Suomen yhteiskunnalliseen kehitykseen otetaan Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiassa laajasti huomioon. Siinä nousevat esille kolme pääperiaatetta, jotka ovat: 1) Suomi on turvallisesti avoin, 2) jokainen löytää paikkansa

ja 3) moninaisuus on arkea. Strategian suunnittelivat tutkijoiden, poliitikoiden ja virkamiesten lisäksi muun muassa kansalaisjärjestöjen ja työelämän edustajat, ja se astui voimaan vuoden 2013 kesäkuussa. (Sisäministeriö 2015a: 12.)

Ensimmäinen suuntaviiva korostaa kansainvälisten muuttoliikkeiden tärkeyttä sekä avointa asennetta. Tulevaisuudessa on pyrittävä rekrytoimaan pysyvää sekä erityisesti nuorta ja osaavaa ulkomaalaista työvoimaa Suomeen, sillä sen katsotaan vaikuttavan positiivisesti maan huoltosuhteeseen. Työperäinen maahanmuutto antaa mahdollisuuden kansainvälisten verkostojen muodostumiseen, missä innovaatiot ja uudet toimintamallit voivat nopeasti ja vaivattomasti levitä. Muuttoliikkeiden arvaamattomuudesta johtuen on panostettava maahanmuuton hallintaan, joka taataan viranomaistoiminnan ja lainsäädännön turvin. Kansainvälisen suojelun antaminen kuuluu täten myös Suomen velvollisuuksiin. Toinen suuntaviiva painottaa erityisesti maahanmuuttajien kotoutumiskysymyksiä. Kotoutumisen menestyksellä onnistuminen edellyttää ennen kaikkea maahanmuuttajan asettumista osaksi yhteiskuntaa. Tämä merkitsee sitä, että muuttajan on löydettävä itselle esimerkiksi opiskelupaikka, työ tai vaikkapa harrastustoimintaa, joka auttaa häntä sopeutumaan paremmin uuteen ympäristöön. Myös suomen tai ruotsin kielen osaaminen, erilaiset kotouttamispalvelut ja mahdollisuus perheen yhdistämiseen helpottavat tätä prosessia. Kolmas suuntaviiva perustuu moninaisuuden arvostamisen lisäämiseen. Tavoitteena on positiivisen ilmapiirin luominen esimerkiksi töissä tai harrastuksissa, mikä vähentää maahanmuuttajiin kohdistuvien ennakkoluulojen syntymistä. Yksilön vapaus ja oikeudet sekä ihmisarvon loukkaamattomuus edistävät oikeudenmukaisen ja syrjimättömän yhteiskunnan kehittymistä. (Sisäministeriö 2015a: 12–13, 18, 21–22; 2015b.)

Poliittiseen osallistumiseen liittyvät perusoikeudet tulivat vuonna 1995 maahanmuuttajienkin käyttöön, päämääränä heidän oikeusasemansa kohentaminen. Sivistykselliset oikeudet, välttämättömän toimeentulon ja sosiaaliturvan saaminen sekä yhdenvertainen ja syrjimätön kohtelu ovat Suomen perustuslain (731/1999) mukaan kaikkien perusoikeuksia. Näiden lisäksi maahanmuuttajia koskettavat muun muassa seuraavat perusoikeudet: oikeus työhön ja elinkeinovapaus, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, oikeus elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. (Sorainen 2014: 197.)

Oikean työn tai harjoittelupaikan löytyminen on työperäisen maahanmuuttajan uuteen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta merkittävää. Sitä varten vuonna 2011 on kehitetty kotoutumissuunnitelma, jossa muuttajia tuetaan eri keinoin. Esimerkiksi kielikurssien järjestäminen, yksilöllinen ohjaus sekä tiedottaminen auttavat muuttajia kotoutumaan. Eri-tyistä tukea, josta on apua työllistymisen saralla, saavat naiset ja nuoret sekä kolmansien maiden kansalaiset. Maahanmuuttajilla yleisesti ottaen on lähes yhtä hyvät mahdollisuudet saada ja vaihtaa töitä eri taloudenaloilla kuin kantaväestölläkin. Kotimaisten kielten osaamattomuus tai tutkinnon puutteellisuus voivat toisaalta vaikuttaa työn saannin mahdollisuuksien heikkenemiseen. Lisäksi pakolaisten ja väliaikaisesti maahan tulleiden työntekijöiden on usein haastavaa löytää ja saada töitä. (Migrant Integration Policy Index 2015b.)

Työperäisellä maahanmuuttajalla on asumis- ja sosiaaliturvan rajoituksista huolimatta lähes yhtäläinen oikeusasema kuin kantaväestölläkin. Esimerkiksi uudet muuttajat joutuvat usein odottamaan tukien saamista kantaväestön tavoin. Vain pysyvillä ja perheellisillä maahanmuuttajilla on yhtäläiset oikeudet saada apurahaa työharjoittelua tai opiskelua varten. Muuttajan lähtömaa sekä muuttoperuste ja aika, kuinka pitkään muuttaja aikoo oleskella tulomaassa, vaikuttavat sosiaaliturvan saamiseen. Pysyvä muutto on usein sosiaaliturvan piiriin liittymisen lähtökohtana. (Migrant Integration Policy Index 2015b; Tam-milehto & Koskinen 2012:11.)

Lainsäädännöllä on moniulotteisia vaikutuksia maahan saapuviin ja jo maassa eläviin työperäisiin maahanmuuttajiin. Ennen kaikkea maahanmuuttopolitiikan kehittäminen on myötävaikuttanut ulkomaalaisten mahdollisuuksiin hakeutua suomalaiseen työyhteiskuntaan, sillä heille on annettu erinäisiä oikeuksia, joiden avulla työnhaku ja työhön pääsy on muuttunut helpommaksi. Edelleenkin työperäisten maahanmuuttajien tietotaitoja ei osata kuitenkaan käyttää monilla toimialoilla riittävästi hyödyksi, mikä voidaan pitää maahanmuuttopolitiikan yhtenä kompastuskivenä. Toisin sanoen maahanmuuttajia saatetaan rekrytoida ainoastaan silloin, kun on todellinen pula työntekijöistä joillakin aloilla tai voi olla, ettei siinäkään tapauksessa, koska työnantajan ja työntekijän vaatimukset eivät välttämättä kohtaa. Lisäksi jo maassa asuvien työperäisten maahanmuuttajien sijoit-

tumista työelämään ei ole riittävästi otettu huomioon, mikä vaikuttaisi positiivisesti työmarkkinoiden kehittymiseen. (Raunio 2013: 232.) Pohdittaessa maahanmuuttolainsäädäntöä nykypäivänä on huomattava, ettei pelkästään kotimainen lainsäädäntö ole vaikuttamassa maahanmuuttajien oikeuksiin ja velvollisuuksiin uudessa kotimaassa. Maailmassa tapahtuvat suuret muuttoliikkeet pakolaiskriisin myötä sekä edelleen taustalla vaikuttava talouskriisi ovat keskeisessä asemassa vaikuttamassa siihen, miten esimerkiksi maahanmuuttajien elin- ja työolosuhteet kehittyvät. Yleisesti ottaen kansainvälisten kriisien kärjistymisen myötä muuttoliikkeiden kontrolloimiseen on alettu kiinnittää enemmän huomiota, mikä tarkoittaa myös työperäisen maahanmuuton osalta sitä, että se ei ole yhtä aktiivista kuin esimerkiksi 2000-luvun alussa, jolloin maahanmuuttopolitiikkaa on pyritty kiireellä edistämään.

5.1.2. Itävalta

1900-luvun alussa maahanmuuttoa säännösteltiin oleskeluoikeuden (Residence Right) avulla, millä oli vaikutuksia niin sosiaalipolitiikkaan kuin väestönkasvun hillintään. Vuonna 1925 astui voimaan työperäisten maahanmuuttajien oikeuksia koskeva työntekijöiden kansallinen suojelulaki (National Protection Act), joka keskittyi työmarkkinoiden ja -viranomaisten sekä julkisen hyvinvointijärjestelmän valvontaan. Laki antoi pohjan myöhemmin muillekin maahanmuuttopolitiikan laeille ajatuksenaan, että ”työmarkkinat ovat kapasiteetiltaan hyvin rajattuja, minkä vuoksi niitä on tärkeää säädellä”. Esimerkiksi maassa oli vuodesta 1961 aina 1975-luvulle saakka tiukka linja siitä, kuinka monta muuttajaa otetaan kunakin vuonna maahan väliaikaisesti työskentelemään. Maailmansotien jälkeen Itävaltaa koettelivat useat siirtolais- ja pakolaiskriisit. Tästä johtuen maassa otettiin ensimmäinen turvapaikkalaki vuoden 1968 alussa käyttöön. Vuonna 1973 maahanmuuttajien rekrytointi vähennettiin rajuihin otteihin. Taustalla olivat sekä öljykriisi että lamasta johtunut vierastyöläisten hiipunut tarve. Vuotta myöhemmin maahanmuutto alkoi ottaa pysyvemmän roolin eli turismimatkailu muuttui pitkäaikaismuutoksi. Työntekijöiden työllistämislaki (1975) otettiin käyttöön työperäisen maahanmuuton rajoittamiseksi. Kyseisen laki edellytti muuttajien pätevyyden tunnustamista. Jollei pätevyyttä ollut todennettavissa, myöskään oleskeluluvan saaminen ei ollut mahdollista. (Kraler 2010: 1, 4–6.)

Itävallan maahanmuuttopolitiikassa tapahtui 1990-luvulla suuria muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet nykyiseen lainsäädäntöönkin. Voimaan astui muun muassa uusi turvapaikkalaki (1991), vuoden 1954 korvaava ulkomaalaislaki (Aliens Act, 1992) ja asuinpaikkalaki (Residence Law, 1993). Maahanmuutto on hyväksyttyä, mutta toisaalta myös rajoitettua. Vuosikymmenen alussa maassa tavoiteltiin ”nolla-siirtolaisuutta” (zero immigration), mikä ilmeni suoranaisten tyytymättömyytenä maahanmuuton hallitsemattomaan levinneisyyteen. Tämä johtui suurilta osin Itä-Euroopan kommunistisen hallintojärjestelmän hajoamisesta ja Jugoslavian kriiseistä, jotka saivat suuret massat siirtolaisia ja pakolaisia liikkeelle. (Jandl & Kraler 2003; Kraler 2010: 1, 9.) Monet perheenyhdistämishjelmat sekä työperäinen maahanmuutto oli tämän vuoksi ankarasti supistettu. Tästä huolimatta maahanmuuttajille suunniteltiin kutakuinkin samoihin aikoihin entistä parempia kotoutumistoimenpiteitä. Vuonna 1997 voimaan astunut ulkomaalaislaki lievensi perheenjäsenten maahantulon rajoituksia, joiden vuoksi seuraavana vuonna perheenyhdistämiseen liittyviä hakemuksia tuli valtava määrä. Vuoden 1998 jälkeen tulleilla muuttajilla oli lakimuutoksen perusteella sen sijaan oikeus tuoda perheenjäsenensä mukanaan uuteen kotimaahansa. (Jandl & Kraler 2003.)

Poliittiset ristiriidat Itävallan maahanmuuttopolitiikassa juontuvat luultavammin pitkiin perinteisiin maahanmuuton historiassa. Vaikka maa ei olekaan ollut koskaan varsinainen maahanmuuttomaa, siellä on kuitenkin vallinnut vierastyöläisyyteen, perheenyhdistämiseen ja pakolaisuuteen kohdistuvaa muuttoa. Maahanmuuton määrä on lisääntynyt huomattavasti maan liittyttyä Euroopan unioniin vuonna 1995. Sitä mukaan myös kausityöläisten määrä on kasvanut. (Jandl & Kraler 2003.) Vuonna 2002 tehtiin uudistuksia maahanmuutto- ja turvapaikkalakiin. Laki suosi korkeasti koulutettuja työntekijöitä, joiden ansiotulot olivat tietyn suuruiset. Lisäksi kausityöläisten oikeutta työskennellä eri toimialoilla oli laajennettu ja kolmansien maiden kansalaisten velvollisuudeksi tuli integraatiokoulutukseen osallistuminen. Maahanmuuttolaki epäonnistui kuitenkin pyrkimyksissään. Turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä johti siihen, että vuonna 2003 otettiin käyttöön jälleen kerran uusi turvapaikkalaki. Tarkoituksena oli luoda uudet maahanpääsymenettelyt ja maahanmuuttajien määrän kontrolli. Vuonna 2005 seurasi puolestaan ulkomaalaislainsäädäntö -paketti, jonka peruspyrkimyksenä on ohjata laitonta maahanmuuttoa. Tähän sisältyy niin integraation määrän lisääminen kuin maahanmuuton tiukka

sääntely (koskee eritoten uusia tulokkaita). Turvapaikkalakia kehitettiin jälleen vuonna 2009, jolloin kansalaisuuden hakeminen nähtiin turvapaikanhakijoiden velvollisuuteen kuuluvana. (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 18–19; Kraler 2010: 11–13.)

2000-luvulla maahanmuuttajien (sekä heikosti että korkeasti koulutetut) asema työmarkkinoilla on parantunut kotouttamisrahaston (ÖIF), julkisten työvoimapalveluiden (AMS) ja vuoden 2010 kotouttamissuunnitelman (Integration Plan) kehittämien hankeohjelmien ansiosta. Itävallan työvoimapalvelut ovat tarjonneet muun muassa kieli- ja täydennyskursseja ja kotouttamissuunnitelma on vaikuttanut naisten ja nuorten työelämään integroitumiseen. Vuodesta 2012 lähtien on myös enemmän panostettu maahanmuuttajien tutkintotodistusten huomioimiseen. Wienissä, Salzburgissa, Innsbruckissa, Linzissä ja Grazissa on myös vuodesta 2014 toiminut vastaanottokeskukset (welcome desk). Maahanmuuttopolitiikka on nykyään lievempää kuin aikaisemmin. Esimerkiksi maahanmuuttajien saatavilla on paremmat edellytykset työmarkkinoille integroitumiseen sekä maahanmuuttajaperheillä on vapaammat mahdollisuudet työmarkkinoille sijoittumiseen. (Migrant Integration Policy Index 2015a.)

Lakimuutosten (25/2011 ja 72/2013) myötä työperäisten maahanmuuttajien oleskelulupakäytänteet ovat monipuolistuneet. Korkeasti koulutettujen maassa asuvien kolmansien maiden kansalaisten on mahdollista hakea puna–valko–puna -kortti (Red–White–Red -card), joka oikeuttaa 10–12 kuukauden jälkeen pysyvään oleskeluoikeuteen maassa ja siten myös rajoittamattomaan työmarkkinoille pääsyyn. Kortti on kuitenkin voimassa vain 12 kuukautta, jonka jälkeen maahanmuuttajan on hankittava tilalle RWR-Plus -kortti. Oikeus koskettaa myös Itävallassa korkeakoulun suorittaneita, korkeasti koulutettujen perheenjäseniä, erityisen päteviä työntekijöitä sekä itsensä työllistäneitä avaintyöntekijöitä. RWR-kortti sisältää kolme tasoa: korkeasti koulutettujen, keskikoulutuksen saaneiden, jotka sijoittuvat pula-ammatteihin ja työmarkkinatestin sisältävän tason (tarkoitettu sekä korkeasti koulutetuille että keskikoulutuksen omaaville henkilöille). (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 22; Federal Ministry of Labour, Social Affairs & Consumer Protection 2016: 80–82; Migrant Integration Policy Index 2015a; OECD 2014: 70.)

Muita maahanmuuttajille myönnettäviä lupia ovat yksittäiset luvat (Single Permit) ja EU:n sininen -kortti (EU Blue Card). Jälkimmäinen lupa voidaan myöntää kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat suorittaneet kolmen vuoden mittaiset korkeakouluopinnot. Muita ehtoja kyseisen kortin saamiselle ovat muun muassa vähintään vuoden mittainen työsopimus (työ vastaa omaa koulutustaustaa), 1,5-kertaiset bruttovuositulot Itävallassa työskentelevään kokoaikaistyöntekijään nähden tai työmarkkinatestin suorittaminen. Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään on kuitenkin sidoksissa tutkintotodistusten vastaavuuksiin sekä muuttajan omiin taitoihin. Tästä johtuen monet työllistyvätkin useimmiten julkisen sektorin työpaikoille. Monien kolmansien maiden kansalaisten ammattitaitoa ei tunnusteta, eikä heillä ole Euroopan unionin kansalaisten tapaan samanlaisia oikeuksia opinto- tai harjoittelutukeen. (Federal Ministry of Labour, Social Affairs & Consumer Protection 2016: 83; Migration.gv.at 2015; Migrant Integration Policy Index 2015a.)

Itävallan työmarkkinoille pääsy kolmansien maiden kansalaisilta edellyttää työluvan saamista sekä työmarkkinatestin suorittamista. Heillä on lisäksi lähes yhtäläiset oikeudet sosiaaliturvatukeen kuin kantaväestölläkin. Pysyvät ja pitkäksi aikaa Itävaltaan muuttaneet ovat kuitenkin oikeutettuja asumis- ja toimeentulotukeen. Kaikki muuttajat ovat oikeutettuja ammattiliiton tarjoamiin palveluihin. Yrittäjien kahdenkeskeiset sopimukset takaavat sen sijaan oikeuden Kauppakamarin ja teollisuusministeriön palveluihin. (Migrant Integration Policy Index 2015a.)

5.2. Kotouttamispolitiikka

5.2.1. Suomi

Maahanmuuttajat kotoutuvat uuteen kotimaahansa sitä todennäköisemmin, mitä kauemmin he maassa asuvat. Suomen tai ruotsin kielen osaaminen nähdään ennen kaikkea kuitenkin tärkeimpänä kotoutumisen edellyttäjänä. Töiden saanti, koulutukseen pääsy sekä verkostoituminen luovat turvallisuuden tunnetta ja pienentävät näin riskiä syrjäytyneeksi tulemisesta. (Korkiasaari & Söderling 2007: 268.)

Kaikki ulkomaalaiset, joille on myönnetty tai rekisteröity oleskelulupakortti, ovat kotoutumislain nojalla ensisijaisesti oikeutettuja kotouttamistoimiin uudessa kotimaassaan. Työn perässä muuttaneiden sekä heidän perheenjäsenten kohdalla kotoutuminen tapahtuu pääosin omatoimisesti esimerkiksi internetistä saatavien oppaiden välityksellä ja työpäivällä käytävän perehdytyksen keinoin. (Sorainen 2014: 200.) Jotta työiässä oleva maahanmuuttajataustainen henkilö kotiutuisi uuteen kotimaahansa, tärkeää on hänen mahdollisimman nopea pääsy työmarkkinoille, minkä jälkeen henkilöllä on paremmat valmiudet tulla osaksi yhteiskuntaa ja omaksua kielen, maassa yleisesti käytössä olevat tavat sekä tiedostaa oikeutensa ja velvollisuutensa. Työttömällä maahanmuuttajalla on oikeus kolmen vuoden ajan kuulua kotoutumissuunnitelman piiriin, jonka tekemisessä auttaa työvoimaneuvoja. Kunnan edustaja voi lisäksi auttaa suunnitelman laatimisessa. (Raunio 2013: 45.)

Kotoutuminen tarkoitti vuoden 1999 toukokuussa voimaan astuneen kotouttamislain (293/1999) mukaan maahanmuuttajien kykyä ja mahdollisuutta ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan, mutta myös kehittyä yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä osallistuen niin koulutukseen, työelämään kuin muuhun yhteiskunnan toimintaan. Viranomaisten järjestämistä ja suunnittelemissa maahanmuuttajien kotoutumista edistävästä palveluista käytetään sen sijaan nimitystä kotouttaminen. Monimuotoisuuden ymmärtäminen on yksi kotouttamisen perustyökaluista, mikä viittaa siihen, että kanta- ja maahanmuuttajaväestön on osattava toimia vastavuoroisesti. Muun muassa sisäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä kolmas sektori ovat merkittäviä maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä toimijoita. (Saukkonen 2013: 92–93.)

Syksyllä vuonna 2011 otettiin käyttöön uusi kotoutumista edistävä laki (1386/2010), jonka pyrkimyksenä on mahdollistaa kaikille maahanmuuttajille yhtäläiset oikeudet kotouttamistoimien ja -palveluiden saatavuuteen. Maahanmuuttajat voivat halutessaan mennä alkukartoitukseen, jossa tutkitaan, onko yksilöllisellä kotoutumissuunnitelmalla (sisältää kotoutumiskoulutuksen sekä muun välttämättömän kotoutumista edistävän tuen) todellista tarvetta. Lisäksi muuttajilla on myös mahdollisuus saada perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta sekä tarpeellisista palveluista. Uudistuneen kotoutumislain mukaan

käsite kotoutuminen tänä päivänä viittaa maahanmuuttajan kehittymiseen niin, että hän kykenee säilyttämään oman kielensä ja kulttuurinsa, mutta samalla myös saa suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavia tietotaitoja. (Saukkonen 2013: 95.)

5.2.2. Itävalta

Vielä vuosina 1970–1980 Itävallassa ei ollut kehitettynä varsinaista kotouttamispolitiikkaa, vaan sen muodostamiseen on ryhdytty vasta 1980-luvun jälkipuoliskolla, mikä oli maahanmuuton luonteen muuttumisen seurausta. Tuolloin monet maahanmuuttajataustaiset perheet, jotka olivat tulleet vierastyöläisinä, alkoivat jäädä pidemmäksi aikaa tai pysyvästi maahan asumaan. Samoihin aikoihin yksinkertaistettiin ja helpotettiin muuttajien pääsyä maahan. Heille annettiin esimerkiksi oikeus oleskella maassa kolmekin vuotta. (Krause & Liebig 2011: 36.) 1990-luvulta lähtien maahanmuuttajien kotouttamiseen ja sitä koskevaan politiikkaan on alettu enemmän kiinnittää huomiota. Sitä ennen maahanmuuttajien oloihin ei ole puututtu poliittisin keinoin, sillä kantaväestön etuja on pyritty niin ikään pitämään arvossa. Vasta vuosikymmenen lopussa kotouttamisessa otettiin suuria askelia eteenpäin, ja kansalaisuus alettiin liittää kotouttamiseen ja kielitestiin. Varsinainen edistysaskel tapahtui kuitenkin vuonna 2010, jolloin hyväksyttiin kansallinen kotouttamisen toimintasuunnitelma (National Action Plan of Integration, NAP.I). Toimintasuunnitelma yhdistää muun muassa kaupunkien, lääninhallitusten, liittovaltion hallitusten sekä paikallisviranomaisten kotouttamispolitiikat yhteen. Näiden toimesta Itävallassa toimivat tällä hetkellä vastaanottokeskukset, maahanmuuttajille tarjotaan erilaista ohjausta ja saatavilla on myös maahan asettumisen kannalta kattavia oppaita. (Fassmann, Musil & Gruber 2013: 5, 19, 22.)

Toimintasuunnitelma pyrkii luomaan kattavan alustan kotouttamistoimenpiteiden toteuttamiselle, missä eri sidosryhmät osallistuvat valtakunnalliseen yhteistyöhön. Kotouttamistoimenpiteisiin ja niihin liittyviin haasteisiin ja periaatteisiin kuuluvat esimerkiksi lainsäätäminen, koulutuksen tarjoaminen ja siihen osallistuminen, terveyst- ja sosiaaliasiat, asumisasioiden järjestäminen sekä työmarkkinoille sijoittuminen. NAP.I:n ansiosta yhteiskunta muuttuu kulttuurisesti rikkaammaksi sekä rauhallisemmaksi paikaksi asua,

kun maahanmuuttajat saadaan kotoutettua hyvin uuteen kotimaahansa. (Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs 2015b.)

Kotouttamispolitiikka Itävallassa perustuu ihmisarvoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikilla ihmisillä on oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen, eikä häntä arvostella oman alkuperänsä perusteella. Jotta maahanmuuttajat toisivat hyötyä yhteiskunnalle, heidän olojaan ja tietämyksiään on myös kohennettava. Vuonna 2011 perustettu valtion sihteeristö on yhdessä integraatio-neuvontaa antavan elimen sekä asiantuntijaneuvoston kanssa vaikuttaneet merkittävästi kotouttamisen edistämiseen esimerkiksi mahdollistamalla maahanmuuttajien nopean pääsyn kotouttamisohjelman piiriin sekä kielen opiskelun pariin. Pyrkimyksenä on lisäksi Itävaltaan muuttavien kotouttaminen jo omasta kotimaastaan käsin, mikä helpottaa myös muuttajan pääsyä työmarkkinoille. (Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs 2015a.)

Kotouttaminen Itävallassa voidaan määritellä seuraavasti: Se on maahanmuuttajien täysvaltaista osallistumista sosiaaliseen kanssakäymiseen keskeisillä osa-alueilla. Heillä on kantaväestön tavoin yhtäläiset oikeudet osallistua ilman ennakkoluuloja ja pelkoja omien ammatillisten ja saksan kielen taitojen kehittämiseen, mikä tukee kotoutumista. Sekä maahanmuuttajien että kantaväestön hyväksymä vastavuoroisuus vaikuttaa kotoutumisen onnistumiseen. (Expert Council for Integration 2015: 14–15.)

Työhön tai maan tapojen, yhteiskunnan ja kulttuurin perusteisiin valmentavaa kotoutuskurssia Itävallassa ei järjestetä maahanmuuttajille erikseen. Maahanmuuttajat saavat tukea kotoutumiseen kuitenkin joidenkin osavaltioiden ja yhteisöjen vapaaehtoistoimin järjestetyistä kursseista, jotka perustuvat esimerkiksi omien taitojen tunnistamiseen ja kehittämiseen. Olemassa on myös tiettyjen ammattialojen sanastoihin erikoistuneita maksullisia kursseja tai nuorisoprojekteja, jotka tähtäävät jatkokoulutuksiin tai töihin pääsyn helpottumiseen. (Biffl 2011: 50; Krause & Liebig 2011: 56.)

Erityisen suuri painoarvo on maahanmuuttajien pääsyyllä työmarkkinoille. Sitä kautta he pääsevät vaikuttamaan yhteiskunnassa toimimiseen, saavat elantoa ja ovat sosiaalisesti aktiivisia.

5.3. Suomen ja Itävallan maahanmuuttopolitiikan vertailu

Kansallinen maahanmuuttopolitiikka vaikuttaa merkittävästi työperäisen maahanmuuton kehityskulkuun. Esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan on tärkeää luoda Suomelle toimiva maahanmuuttopolitiikka, jonka tarkoituksena on tehdä Suomesta houkutteleva maa työperäisille maahanmuuttajille edistämällä heidän mahdollisuuksiinsa parempaan kotoutumiseen. Toimiva maahanmuuttopolitiikka tarkoittaa siten maahanmuuttajien tukemista kieliopetusta lisäämällä sekä tutkintojen rinnastamisen helpottamisella ja alakohtaisen täydennyskoulutuksen kehittämällä. Myös suomalaisten asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan on puututtava ennen muuta sen vuoksi, jotta Suomen ikääntyvä väestökanta olisi jatkossa helpommin korvattavissa maahanmuuttajataustaisilla ammattilaisilla. (Raunio 2013: 53–54.)

Kuten aikaisemmin on tullut esille, Suomen maahanmuuttopolitiikka on ollut jäykkää ja tämä on vaikuttanut negatiivisesti maahanmuuttajien asemaan Suomessa. Ulkomaalaislainsäädäntöä ja kotouttamispolitiikkaa kehittämällä on saatu kuitenkin konkreettisia muutoksia aikaiseksi. Esimerkiksi työperäisen maahanmuuton lisääntyminen 2000-luvulle mentäessä on ollut iso edistysaskel kohti avoimempaa ja kansainvälisempää Suomea. Maahanmuuttajille tarjotaan entistä paremmat edellytykset työllistyä haluamalleen tai jo kouluttautumalleen alalle. Samoin heidän asemaansa Suomessa elämisen kannalta on helpotettu. Viime aikoina on kuitenkin ollut nähtävissä, että työperäisistä maahanmuuttajista vain harva jää pysyvästi Suomeen asumaan. Todennäköisesti maan sijainti, kova kilpailu työpaikoista, kielitaidon puute, kantaväestön negatiiviset asenteet ja maahanmuuttajien työn aliarvostus työntävät heitä pois maasta (Raunio 2013: 57). Havaittavissa on myös työperäisten maahanmuuttajien heikko hyödyntäminen työmarkkinoilla. Vaikka Suomeen onkin syntynyt kansainvälisiä yrityskeitaita, osaavien ja ammattitaitoisien maahanmuuttajien tietotaitoja ei osata vielä täysimittaisesti hyödyntää yrityksissä.

Itävallan kansallinen maahanmuuttopolitiikka on 1900-luvun alkupuolella ollut hyvinkin rajattua, mikä perustui siihen, ettei työmarkkinoillakaan ole ollut riittävästi paikkoja tarjota kaikille halukkaille. Tämä vaikutti siihen, että työperäistä maahanmuuttoa myös ra-

joitettiin. Erilaiset kriisit koettelivat Itävaltaa koko vuosisadan ajan, jolloin sekä vähennettiin kovin ottein maahanmuuttajien rekrytointia että rekrytoitiin nopeaan tahtiin ulkomaalaistaustaista työvoimaa lisää väliaikaisiin, usein kausiluonteisiin töihin. 1990-luvun jälkipuoliskolla maassa tavoiteltiin osittain ”nolla-siirtolaisuutta”, mikä johtui siitä, että maahanmuutto oli hyvin hallitsematonta. Vaikka maahanmuuttopolitiikka on ollut Itävallassakin suhteellisen joustamatonta, työperäistä maahanmuuttoa on haluttu maan taloudellisesta tilanteesta riippuen lisätä ja työperäisten maahanmuuttajien työmarkkinoille pääsyä on pyritty helpottamaan esimerkiksi erilaisin monipuolisin työlupakäytäntein sekä kotouttamistoimenpiteillä. Erityisesti kolmansien maiden kansalaisten tai pakolaisten työllistymisen esteenä on ollut heidän alhainen koulutustaustansa. Usein työmarkkinoille pääsyyn on edellytetty työmarkkinatestin suorittamista, jotta työn perässä muuttaneet ylipäänsä saavat oleskeluluvan maassa asumiseen. Vihreän kortin käyttöönotto on vaikuttanut negatiivisesti edellä mainittujen maahanmuuttajaryhmien pääsyyn työmarkkinoille, sillä heidän työllistymistään on rajattu koskemaan ainoastaan tiettyjä kausitöitä. (Biffi 2011: 103–104.)

Suomen ja Itävallan maahanmuuttopolitiikkaa verratessa on yleisesti ottaen havaittavissa paljon samoja piirteitä. Maiden liityttyä Euroopan unionin jäsenmaiksi, maahanmuutto on kasvanut entisestään ja erityisesti Suomen kohdalla tämä on merkinnyt kansainvälistymisen asteen nousua ja maan kilpailukyvyn paranemista. Kummankin maan kohdalla on pyritty maahanmuuttopolitiikkaa kehittämällä vaikuttamaan korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien työmahdollisuuksien paranemiseen. Vaikka politiikan luonne historiallisesti katsottuna on kummassakin maassa ollut jähmeää, siinä on siitä huolimatta tapahtunut viime vuosikymmenen aikana myönteistä kehitystä. Esimerkiksi Itävallassa maahanmuuttajien kotouttamista on viime aikoina kehitetty siihen suuntaan, että työperäisillä maahanmuuttajilla olisi paremmat mahdollisuudet työllistymiseen. Suomen kotouttamispolitiikkaan verrattuna Itävallassa kuitenkin vaaditaan integroitumista jo lähtömaasta käsin, mikä heikentää maahanmuuttajien halua ja pääsyä maan työmarkkinoille.

Maahanmuuttopolitiikan vaikutuksien osalta maiden väliset erot ovat melko vähäiset. Tähän vaikuttaa se, että tutkimuskohteiksi on valittu kaksi mahdollisimman samankokoista maata, jotka sijaitsevat samassa maanosassa ja jotka ovat liittyneet Euroopan unioniin

samana vuonna. Euroopan unionin jäsenyyden myötä maiden maahanmuuttopolitiikka-käytänteitä on pyritty yhtenäistämään, minkä vuoksi esimerkiksi on syntynyt vapaata liikkuuutta näillä alueilla. Näistä yhdistävistä tekijöistä huolimatta maiden maahanmuuttopolitiikkaa on kehitetty eri tavoin, mikä heijastuu työperäiseen maahanmuuttoon erilailla eri ajankohtina. Edelleenkin Itävallan työperäisen maahanmuuton kehitys on näytetty myönteisenä, vaikka alamäkiä on ollut. Suomessa suhtautuminen työperäiseen maahanmuuttoon on myös ollut vaihtelevaa eri aikoina ja nykyään kriittisyys sitä kohtaan on ollut suurta, mihin vaikuttaa osaltaan maan taloudellinen tilanne, jossa töiden saaminen on ollut haasteena jopa kantaväestöllekin.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomen ja Itävallan työperäistä maahanmuuttoa sekä maahanmuuttoa yleisellä tasolla tarkasteltaessa on havaittavissa niin selkeitä eroja kuin yhteneväisyyksiä. Näiden avulla on pystytty tuomaan myös uusia näkökantoja esille, joista enemmän tämän luvun lopussa. Tutkielman ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä etsittiin vastauksia, mitä eroja ja samoja piirteitä löytyy tarkasteltavissa olevien maiden työperäisen maahanmuuton taustoissa, historiassa ja politiikassa. Toisessa kysymyksessä selvitettiin, tarvitaanko työperäistä maahanmuuttoa työvoimapulan korjaamiseen. Viimeisellä tutkimuskysymyksellä pyrittiin löytämään ratkaisuja, millä tavoin kansallinen maahanmuuttopolitiikka vaikuttaa työperäiseen maahanmuuttoon. Tutkielman luvut eivät anna suoria vastauksia näihin kysymyksiin, vaan asiat limittyvät toisiinsa siten, että ne täydentävät toisiaan johdattaen käsiteltävissä olevien asioiden parempaan ymmärtämiseen ja soveltamiseen.

Tutkielma on kirjoitettu vertailevaa menetelmää hyväksi käyttäen ja työperäistä maahanmuuttoa on siten tutkittu hyvin laaja-alaisesti. Tutkielmassa on onnistuttu löytämään sekä Suomen että Itävallan väliset erot ja yhtäläiset piirteet, jota on helpottanut saatavilla olevan lähdemateriaalin samankaltaisuus. Kummankin maan tarkastelussa on muun muassa käytetty Euroopan komission raportteja sekä Migrant Integration Policy Indexin, maiden kansallisten tilastokeskusten sekä Central Intelligence Agencyn -sivuja. Lähteiden samankaltaisuus on edesauttanut kohdemaiden vertailukelpoisuuden säilyvyyteen. Seuraavaksi tuodaan esille tutkielman kannalta relevantit asiakokonaisuudet siten, että käydään jokainen tutkimuskysymys vuorollaan läpi. Sen jälkeen esitetään johtopäätöksiä tutkielman alkuhypoteesista ja kommentoidaan tutkielman aihetta laajemmin.

1. Mitä eroja ja samoja piirteitä löytyy Suomen ja Itävallan työperäisen maahanmuuton taustoissa, historiassa ja politiikassa?

Historiallisesti katsottuna Suomi on vastaanottanut maahanmuuttajia enemmän 1990-luvulta lähtien, jolloin ulkomaalaisia on muuttanut pääasiassa lähimaista sekä perhesiteiden että työn perässä maahan asumaan. 2000-luvulla maassa tapahtuneen entistä voimakkaamman kansainvälistymisen seurauksena maahanmuuton luonne on muuttunut yhä

myönteisemmäksi ja erityisesti koulutettujen maahanmuuttajien muuttamisesta työn perässä ja sen merkityksestä on ruvettu puhumaan entistä vilkkaammin. Itävallassa maahanmuuttajien määrä on sen sijaan jo toisen maailman sodan jälkeen ollut melkoisen suurta. Siellä yhtäläillä työnteko ja perhesiteet ovat olleet vaikuttamassa ihmisten muuttomotiiveihin. Huomattavana erona Suomeen on se, että Itävaltaan on pitkällä aikavälillä katsottuna suuntautunut turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten näkyvää muuttoliikettä. Tähän on vaikuttanut ennen muuta ympäröivien maiden ja alueiden konfliktitilanteet. Töiden perässä on muutettu usein väliaikaisesti tai kausiluonteisesti, minkä jälkeen on palattu takaisin kotimaahan. Niin sanottu kiertosiirtolaisuus on Suomessakin ollut vallitseva piirre. Maasta on lähdetty usein tietyksi ajaksi muualle asumaan. Aikaisemmin työ ei siis ollut Suomeen muuttaneiden päämotiivi, vaan perhesiteet olivat tärkeämmässä asemassa taloudellisesti hankalan tilanteen vuoksi.

Itävaltaan on Suomeen verrattuna muuttanut asumaan jopa viidesosa enemmän maahanmuuttajia. Työmarkkinoita määrittävät maan työlupakäytännöt toisin kuin Suomessa. Kummassakin maassa muuttajat työllistyvät suurimmaksi osaksi sisääntuloammatteihin. Tutkintojen rinnastamisen haasteet, kielitaidon puute sekä syrjintä vaikuttavat merkittävästi maahanmuuttajien työllistymiseen. Siitä huolimatta Suomessa korkeasti koulutetuilla on verrattain paremmat edellytykset saada koulutustaan vastaavaa työtä kuin Itävallassa, mikä osittain johtuu siitä, ettei Itävallassa ole riittävästi tarjolla korkeasti koulutettujen henkilöiden tutkintoa vastaavaa työtä. Itävallan työmarkkinoiden kehittymisen riskinä on sen vuoksi ollut niin sanottu aivovuoto (brain drain), jonka vuoksi korkeasti koulutettujen henkilöiden pääsyyn kansallisille työmarkkinoille on pyritty edistämään maahanmuuttopoliittisin keinoin, kuten puna–valko–puna -kortin käyttöön otolla ja tutkintojen rinnastamisen helpottamisella.

2. Tarvitaanko työperäistä maahanmuuttoa työvoimapulan korjaamiseen?

Työperäisen maahanmuuton tärkeyttä on usein perusteltu siten, että Suomessa ja Itävallassa eläköityvien ihmisten määrä kasvaa tulevaisuudessa siten, että työmarkkinoille tulevien määrän osuus jää huomattavasti alhaisemmaksi. On kuitenkin todettu, että maiden

taloudellinen tilanne vaikuttaa pitkälti siihen, että esiintyykö tietyillä aloilla todellisuudessa työvoimapulaa. Suomen tilannetta tarkastellessa on esimerkiksi hyvin ristiriitaista puhua työvoimapulasta, kun maan nykytilanne osoittaa sen, että työpaikkoja ei ole riittävästi tarjolla edes kantaväestölle. Itävallan työmarkkinatilanne näyttää sijaan paljon myönteisemmässä valossa ja työperäisestä maahanmuutosta nähdään olevan merkittävä apu taloudellisen tilanteen ylläpidossa. Sekä Suomessa että Itävallassa esimerkiksi palvelu-, myynti-, opetus-, sosiaali- ja terveydenalat sekä teollisuus ja rakennusalat ovat aloja, joille maahanmuuttajien rekrytointi on helppoa. Joillekin aloille on erittäin haastavaa rekrytoida sopivia henkilöitä, sillä työnantajan ja työntekijän intressit eivät usein kohtaa. Itävallan työmarkkinat painottuvat turismiin ja maatalouteen. Suomessa sen sijaan eri teknologian alat kukoistavat. Työperäinen maahanmuutto nähdään osaratkaisuna tarkasteltavien maiden mahdolliseen työvoimapulaan. Se, että saadaanko ja tarvitaanko tietyillä aloilla lisää työntekijöitä, riippuu maiden taloudellisesta tilanteesta. Toisin sanoen ei ole selkeää vastausta siihen, että missä määrin maahanmuuttajia tarvitaan korvaamaan työvoimapulaa.

3. Mitä vaikutuksia on kansallisella maahanmuuttopolitiikalla työperäiseen maahanmuuttoon?

Kansallisella maahanmuuttopolitiikalla on vaikutusta työperäisen maahanmuuton kehityskulkuun, sillä se voi joko rajoittaa tai päinvastoin helpottaa maahanmuuttajien oloja ja mahdollisuuksia uudessa kotimaassa. Suomen maahanmuuttopolitiikka on ollut melko jäykkää ja vaikuttanut siten negatiivisesti maahanmuuttajien asemaan Suomessa. Myös Itävallassa maahanmuuttopolitiikka on ollut melko joustamatonta, koska maassa on valinnut hallitsematonta maahanmuuttoa, mutta monipuoliset työlupakäytännöt sekä kotoittamistoimenpiteet ovat helpottaneet maahanmuuttajien työmarkkinoille pääsyä. Itävallan taloudellisesta tilanteesta johtuen työperäinen maahanmuutto nähdään erityisen tärkeänä, sillä eläköityvien ihmisten määrä on suurta ja syntyvien lasten määrä on Suomeen verrattuna alhaisempaa, minkä vuoksi sitä voidaan kuitenkin pitää ratkaisuna mahdolliseen työvoimapulaan. Kummankin maan osalta myönteisenä kehityksenä on ollut

kotouttamispolitiikan kehittäminen. Itävallassa jo ennen lähtöä uuteen kotimaahan korostetaan integroitumisen ja kielitaidon tärkeyttä. Suomeen muuttaneiden integroituminen tapahtuu pääosin maahanmuuttajien saavuttua maahan.

Johtopäätöksiä alkuhypoteesista ja kommentteja tutkielman aiheeseen liittyen

Tutkielman alkuhypoteesina esitettiin, että Itävallassa maahanmuuttoon suhtaudutaan myönteisemmin ja että sinne on muuttanut enemmän työperäisiä maahanmuuttajia kuin Suomeen asumaan. Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että hypoteesi on paikansa pitävä. Tosin maahanmuuttopolitiikan osalta ei voida kokonaan vetää sellaista johtopäätöstä, että suhtautuminen maahanmuuttoon olisi kovin myönteistä. Muuttovirtojen suuruus on vaikuttanut maahanmuuttoon siten, että sitä on ruvettu rajoittamaan. Erityisesti pakolaiskriisin myötä asenteetkin ovat jokseenkin kiristyneet. Uskon, että tällä on myös merkitystä työperäiseen maahanmuuttoon, sillä se heijastuu rajoittavasti myös ihmisten mahdollisuuksiin maan työmarkkinoille pääsyyn. Suomessa esiintyy paljon maahanmuuttokriittisyyttä, mikä näkyy myös maahanmuuttajien määrissä. Erityisesti maassa vieläkin vallitseva heikko taloudellinen tilanne ja tämän hetkinen pakolaistilanne ovat kiristäneet kansallista maahanmuuttopolitiikkaa. Näin ollen maahanmuutto on muuttunut haasteellisemmaksi. Myös se, että kantaväestölle ei riitä töitä, vaikuttaa osaltaan kielteiseen suhtautumiseen maahanmuuttajiin.

Suomella ja Itävallalla on toisistaan paljon opittavaa. Itävalta voisi esimerkiksi ottaa mallia Suomen innovaatiotoiminnasta ja maahanmuuttajien hyödyntämisestä tällä saralla. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden yrittäjäystoiminta Itävallassa on verrattain uutta, minkä vuoksi sitä voisi kehittää innovaatiolähtöisemmäksi, ja näin ollen Itävalta voisi ottaa mallia Suomesta, joka on tässä asiassa pitkälle kehittynyt. Suomessa on onnistuttu paremmin rekrytoimaan korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia, vaikka niitä ei olekaan onnistuttu riittävän hyvin houkuttelemaan maahan asumaan. Suomi voisi panostaa enemmän esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttamiseen ja kielen opetukseen jo muuttajan lähtömaasta käsin. Kummassakin maassa olisi syytä kehittää sitä, miten maahanmuuttajien tietotaitoja voisi paremmin hyödyntää työmarkkinoilla. Se edellyttää esimerkiksi sitä,

että yritykset ovat valmiita muuttamaan toimintamalleja ja että maahanmuuttajat pääsevät nopeammin työmarkkinoille saavuttuaan uuteen kotimaahansa.

Työperäisen maahanmuuton jatkotutkimuksien kannalta olisi mielenkiintoista pohtia, mikä on todellinen työvoiman tarve ja mikä merkitys eri yhdistyksillä tai rajoilla on työperäiseen maahanmuuttoon. Lisäksi olisi kiinnostavaa tutkia tarkemmin, millaisia keinoja on koulutettujen maahanmuuttajien houkuttelemiseksi maan työmarkkinoille.

LÄHDELUETTELO

- Alatalo, Johanna, Hanna Hämäläinen & Tallamaria Maunu (2015). Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste. TEM-analyysija 68/2015.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Ismo Söderling (2005). Johdanto. Teoksessa: Olemme muuttaneet – Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin, 7–12. Toim. Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel. Helsinki: Väestöliitto.
- Audebert, Cédric & Mohamed Kamel Dorai (2010). International Migration in the Era of Globalisation: Recent Issues and New Concerns for Research. Teoksessa: IMSCoe Research: Migration in a Globalised World: New Research Issues and Prospects, 7–20. Toim. Cédric Audebert & Mohamed Kamel Dorai. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Axtmann, Roland (1998). Globalization, Europe and the State: Introductory Reflections. Teoksessa: Globalization and Europe – Theoretical and Empirical Investigations, 1–22. Toim. Roland Axtmann. Lontoo: Pinter.
- Biffi, Gudrun (2008). Satisfying Labour Demand Through Migration in Austria. Study of the National Contact Point Austria in the European Migration Network. Vienna: International Organization for Migration.
- Biffi, Gudrun (2011). Austria. Teoksessa: Migration, Employment and Labour Market Integration Policies in the European Union, 43–52. Toim. Giuliana Urso & Anke Schuster. Bryssel: International Organisation for Migration (IOM).
- Biffi, Gudrun (2012). Migration and Labour Integration in Austria. SOPEMI Report on Labour Migration. Austria 2011–12. Danube University Krems.

- Bogue, Donald J. (2010). *International Migration: What is Driving it? What is its Future?* Population Research Center and Center on Aging. University of Chicago.
- Cedefop (2015a). *Finland – Skill Supply and Demand up to 2025. Country Forecasts 2015 Edition*. Saatavissa 27.8.2016: <http://www.cedefop.europa.eu/printpdf/publications-and-resources/country-reports/finland-skills-forecasts-2025>.
- Cedefop (2015b). *Austria – Skill Supply and Demand up to 2025. Country Forecasts 2015 Edition*. Saatavissa 27.8.2016: <http://www.cedefop.europa.eu/printpdf/publications-and-resources/country-reports/austria-skills-forecasts-2025>.
- Central Intelligence Agency (2015a). *Austria*. Saatavissa 7.10.2015: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/au.html>.
- Central Intelligence Agency (2015b). *Finland*. Saatavissa 7.10.2015: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fi.html>.
- Diez Guardia, Nuria & Karl Pichelmann (2006). *Labour Migration Patterns in Europe – Recent Trends, Future Challenges*. Brussels: European Commission.
- Eronen, Antti, Valtteri Härmälä, Signe Jauhiainen, Hanna Karikallio, Risto Karinen, Antti Kosunen, Jani-Petteri Laamanen & Markus Lahtinen (2014). *Maahanmuuttajien työllistyminen – Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Edita Publishing Oy.
- Eurofound (2014). *Labour Migration in the EU: Recent Trends and Policies*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Euroopan muuttoliikeverkosto & Maahanmuuttovirasto (2014). *Maahanmuuton tunnusluvut 2014*. Saatavissa 3.7.2015: http://emn.fi/files/1164/EMN_Maahanmuuton_tunnusluvut_2014.pdf.

- Euroopan muuttoliikeverkosto & Maahanmuuttovirasto (2016). Maahanmuuton tunnusluvut 2015. Saatavissa 27.8.2016: http://www.emn.fi/files/1363/EMN_maa-hanmuuton_tunnusl_2015_tumma.pdf.
- Euroopan komissio (2015a). Austria – Brightening Economic Prospects Rise Cautious Hopes. Institutional Papers 11/2015. Saatavissa 8.12.2015: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2015_autumn/at_en.pdf.
- Euroopan komissio (2015b). Commission Staff Working Document. Country Report Austria 2015. Brussels: European Commission.
- Euroopan komissio (2015c). EU Skills Panorama 2015. Analytical Highlight – Prospects for Austria. Saatavissa 10.12.2015: http://skillspanorama.cedefop.europa.eu/sites/default/files/EUSP_AH_Austria_0.pdf.
- Euroopan komissio (2015d). EU Skills Panorama 2015. Analytical Highlight – Prospects for Finland. Saatavissa 10.12.2015: http://skillspanorama.cedefop.europa.eu/sites/default/files/EUSP_AH_Finland.pdf.
- Euroopan komissio (2015e). Finland – Growth Tepid Amid Weakening External Environment. Institutional Papers 11/2015.
- Euroopan komissio (2015f). Komission yksiköiden valmisteluasiakirja. Suomen maara-portti 2015, johon sisältyy perusteellinen tarkastelu makrotalouden epätasapaino-tilojen ehkäisemisestä ja korjaamisesta. Bryssel: Euroopan komissio.
- Euroopan komissio (2015g). Schengenin sopimus helpottaa liikkumista maasta toiseen. Saatavissa 19.10.2015: http://ec.europa.eu/finland/news/press/101/10795_fi.htm.
- Euroopan parlamentti (2015). Faktatietoja Euroopan unionista: Maastrichtin ja Amsterdamin sopimukset. Saatavissa 19.10.2015: http://www.europarl.europa.eu/atyour-service/fi/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html.

Expert Council for Integration (2015). Integration Report 2015 – Achievements to Date and Guiding Principles for the Future. Saatavissa 2.1.2015: http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Integration/Integrationsbericht_2015/Integrationreport_2015_EN.pdf.

Fassmann, Heinz, Elisabeth Musil & Kathrin Gruber (2013). Dynamic Historical Analysis of Long-term Migratory, Labor Market and Human Capital Processes in Austria. Universität Wien.

Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs (2015a). Integration in Austria. Saatavissa 12.9.2015: <http://www.bmeia.gv.at/en/integration/>.

Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs (2015b). National Action Plan for Integration. Saatavissa 12.9.2015: <http://www.bmeia.gv.at/en/integration/national-action-plan/>.

Federal Ministry of Labour, Social Affairs & Consumer Protection (2016). Basic Information Report Austria. Reporting Year 2012/2013. Institutions, Procedures, Measures. Saatavissa 10.1.2016: http://www.ams.at/_docs/basic_information_report.pdf.

Forsander, Annika (2013). Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa: Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, 220–244. Toim. Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä. Helsinki: Gaudeamus.

Hanhijoki, Ilpo, Jukka Katajisto, Matti Kimari & Hannele Savioja (2009). Koulutus ja työvoiman kysyntä 2020: Tulevaisuuden työpaikat – osaajia tarvitaan. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavissa 14.12.2015: http://www.oph.fi/download/46470_koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2020.pdf.

- Hanhijoki, Ilpo, Jukka Katajisto, Matti Kimari & Hannele Savioja (2011). Koulutus ja työvoiman kysyntä 2025 – Ennakointituloksia tulevaisuuden työpaikoista ja koulutustarpeista. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2011: 25. Tampere: Juvenes Print.
- Heikkilä, Elli (2013). Immigrants in the Finnish Labour Market. Conference on Migration and Demographic Challenges in the Nordic–Baltic Region, KUMU Art Museum, 7–8.3.2013. Institute of Migration. Saatavissa 20.10.2015: http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi/files/pdf/presentation/elli_heikkila_kumutallinnestonia_07_08032013.pdf.
- Heikkilä, Elli & Taru Järvinen (2003). Migration and Employment of Immigrants in the Finnish Local Labor Markets. Turku: Institute of Migration.
- Heikkilä, Elli & Maria Pikkarainen (2008). Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Siirtolaisuustutkimuksia A 30. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Held, David (2000). The Changing Contours of Political Community – Rethinking Democracy in the Context of Globalization, 17–31. Teoksessa: Global Democracy: Key Debates. Toim. Barry Holden. London; New York: Routledge.
- Hofmarcher, Maria M., Katharine Schulmann, Juliane Winkelmann, Eszter Zolyomi & Ricardo Rodrigues (2013). Data Mapping Project – Austria. Country Report. Saatavissa 8.1.2016: http://www.euro.centre.org/data/1381237574_96562.pdf.
- Huber, Peter & Klaus Nowotny (2009). Country Study: Austria. Teoksessa: Labour Mobility within the EU in the Context of Enlargement and the Functioning of the Transitional Arrangements – Country Studies, 5–39. Nuremberg: European Integration Consortium.

- Hyyryläinen, Esa (2007). Vertailtavuuden ongelmia hallintopolitiikan ja -reformien tutkimuksessa. Teoksessa: Hallintovertailun metodologia, 130–146. Toim. Ari Salminen. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- International Monetary Fund (2016). Austria. Selected Issues. IMF Country Report No. 16/51.
- Jandl, Michael & Albert Kraler (2003). Austria – A Country of Immigration? Saatavissa 2.6.2015: <http://www.migrationpolicy.org/article/austria-country-immigration>.
- Keuschnigg, Christian, Thomas Davoine, Helmut Hofer & Philip Schuster (2012). Aging, Immigration and the Welfare State in Austria. Vienna: Institute for Advanced Studies.
- Korkiasaari, Jouni & Ismo Söderling (2007). Muuttoliike. Teoksessa: Suomen väestö, 239–270. Toim. Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruokolainen, Markku Ryyänen & Ismo Söderling. Helsinki: Gaudeamus.
- Koskinen, Seppo, Marika Jalovaara & Tuija Martelin (2007). Demografiset mittaluvut. Teoksessa: Suomen väestö, 23–40. Toim. Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruokolainen, Markku Ryyänen & Ismo Söderling. Helsinki: Gaudeamus.
- Kraler, Albert (2010). Immigrant and Immigration Policy Making In Austria. Saatavissa 9.7.2015: http://inex.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/ag_divpol/Kraler_forthcoming_Migrationspolitik_%C3%96sterreich.pdf.
- Krause, Karolin & Thomas Liebig (2011). The Labor Market Integration of Immigrants and their Children in Austria. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 127, Directorate for Employment, Labor and Social Affairs. France: OECD Publishing.

- Kyhä, Henna (2011). Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla: Tutkimus korkeakoulututkinnon suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymisestä ja työurien alusta Suomessa. Sarja C, osa 321. Turun yliopiston julkaisuja.
- Lee, Everett S. (1966). A Theory of Migration. *Demography* 3: 1, 47–57. Saatavissa 9.10.2015: <http://www.students.uni-mainz.de/jkissel/Skripte/Lee.pdf>.
- Maahanmuuttovirasto (2015). Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä. Saatavissa 29.5.2015: <http://www.migri.fi/medialle/sanasto>.
- Maresová, Jarmila (1999). Labor Migration to Austria. Czech and Slovak Temporary Workers in Vienna. IWM Junior Visiting Fellows Conferences, Vol. VII/9. Saatavissa 23.7.2015: <http://www.iwm.at/wp-content/uploads/jc-07-09.pdf>.
- Martikainen, Tuomas, Matti Saari & Jouni Korkiasaari (2013). Kansainväliset muutto-
liikkeet ja Suomi. Teoksessa: Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, 23–54. Toim. Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä. Helsinki: Gaudeamus.
- Migration.gv.at (2015). EU Blue Card. Saatavissa 2.9.2015: <http://www.migration.gv.at/en/types-of-immigration/permanent-immigration-red-white-red-card/eu-blue-card.html>.
- Migration.gv.at (2016). Geography and Population. Saatavissa 6.8.2016: <http://www.migration.gv.at/en/living-and-working-in-austria/austria-at-a-glance/geography-and-population.html>.
- Migrant Integration Policy Index (2015a). Austria. Key Findings. Saatavissa 28.8.2015: <http://www.mipex.eu/austria#>.
- Migrant Integration Policy Index (2015b). Finland. Key Findings. Saatavissa 20.8.2015: <http://www.mipex.eu/finland>.

- Mosaiikki ry (2011). Inkerinsuomalaisten historia. Saatavissa 10.6.2015: http://www.mosaiikki.info/lehdet_fi.php?id=2011_66_inkeri.
- Myrskylä, Pekka & Topias Pyykkönen (2014). Suomeen muuttaneiden naisten ja miesten työmarkkinatilanne, koulutus ja poliittinen osallistuminen. Working Papers 2/2014, Tilastokeskus.
- Myrskylä, Pekka & Topias Pyykkönen (2015). Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei pärjää ilman maahanmuuttoa. Elinkeinoelämän valtuuskunnan analyysi, No 42.
- Niemeläinen, Jussi (2015). Pakolaisten määrä uuteen ennätykseen 2015 – miljoonan Eurooppaan tulleen raja ylittynee tiistaina. Helsingin Sanomat 19.12.2015.
- Nieminen, Jouko (2015). Näkemyksestä menestystä – Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2015. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- OECD (2007). OECD Economic Surveys – Austria. Vol. 2007/15. OECD Publishing.
- OECD (2014). Recruiting Immigrant Workers – Austria 2014. OECD Publishing.
- OECD (2015). International Migration Outlook 2015. Paris: OECD Publishing.
- Palát, Milan (2013). International Migration and Labor Market. KAP Movement and Mendel University. Saatavissa 9.10.2015: <http://deok.org.cy/uploads/files/ParousiasiPalat.pdf>.
- Peintinger, Teresa (2011). Demographics of Immigration: Austria. SOM Working Papers No. 4, University of Vienna.
- Raunio, Mika (2015). Innovaatiotalouden maahanmuuttopolitiikka. Kansainvälinen muuttoliike, maahanmuuttajat ja innovaatiopolitiikka. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 33/2015. Edita Publishing Oy.

- Raunio, Pirjo (2013). Työhön Suomeen? Tutkimus työperusteiseen maahanmuuttoon liittyvistä koulutusprosesseista. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Reini, Kaarina (2012). Maahanmuuton taloudelliset vaikutukset. Vieraskielisen työvoiman aluetaloudelliset vaikutukset Pohjanmaalle. Raportti 2/2012. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Salminen, Ari (1999). Vertailevan metodin tutkimuksellinen perusta? Johdatusta hallintotieteellisen vertailun metodologiaan. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Salminen, Ari (2007). Hallintovertailu ja vertailumallien käyttökelpoisuus. Teoksessa: Hallintovertailun metodologia, 11–35. Toim. Ari Salminen. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Saukkonen, Pasi (2013). Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa: Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, 81–97. Toim. Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä. Helsinki: Gaudeamus.
- Sisäministeriö (2015a). Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia. Saatavissa 18.8.2015: https://www.intermin.fi/fi/kehittamishankkeet/maahanmuutto_2020.
- Sisäministeriö (2015b). Maahanmuuttopolitiikka. Saatavissa 2.6.2015: <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>.
- Sisäministeriö (2015c). Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta. Saatavissa 18.8.2015: https://www.intermin.fi/download/51686_Maahanmuuton_tulevaisuus_2020_LOW-res_FINNISH.pdf?acef2a648154d288.
- Sorainen, Olli (2014). Ulkomaalainen työntekijänä – Rekrytointi, maahantulo ja työnteke. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Statistik Austria (2012). Migration and Integration 2012. Vienna: Statistik Austria.

Statistik Austria (2014). Bevölkerung. Migration und Integration 2014. Saatavissa 24.6.2015: http://www.statistik.at/web_en/publications_services/Publicationsdetails/index.html?includePage=detailedView&pubId=621§ionName=Bev%C3%B6lkerung.

Statistik Austria (2015). Migration overview. Result (Overview): Total Migration. Saatavissa 24.6.2015: http://www.statistik.at/web_en/statistics/PeopleSociety/population/migration/migration_total/index.html.

Söderling, Ismo (2003). Siirtolaisuus globalisaation käyttövoimana. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Tammilehto, Timo & Seppo Koskinen (2012). Suomen sosiaaliturvajärjestelmä ja työperäinen maahanmuutto. Teoksessa: Siirtymät ja kansalaisuus kansainvälisen liikkuvuuden maailmassa, 10–21. Toim. Saara Koikkalainen & Asko Suikkanen. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Tanner, Aarno (2011). Finland's Balancing Act – The Labor Market, Humanitarian Relief, and Immigrant Integration. Saatavilla 6.5.2015: <http://www.migrationpolicy.org/article/finlands-balancing-act-labor-market-humanitarian-relief-and-immigrant-integration>.

Tilastokeskus (2003). Väestöllisen muuntumisen teoriassa on aukkoja. Saatavissa 7.11.2015: http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_10_03_nieminen.html.

Tilastokeskus (2014a). Maahanmuuton tunnusluvut 2014. Helsinki: Maahanmuuttovirasto.

Tilastokeskus (2014b). Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset 31.12.2014, ennakkotieto. Saatavissa 10.6.2015: http://www.migri.fi/download/58101_Tilasto_ulkomiaan_kansalaisista_2014.pdf?14de04cb8449d288.

Tilastokeskus (2014c). Ulkomaalaistaustaisten määrä ylitti 300 000 rajan. Saatavissa 10.6.2015: http://www.stat.fi/til/vaerak/2013/02/vaerak_2013_02_2014-12-10_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus (2015). Maahanmuuton voitto pieneni vuotta aiemmasta. Saatavissa 10.6.2015: http://www.stat.fi/til/muutl/2014/muutl_2014_2015-05-29_tie_001_fi.html.

Tuomaala, Mika & Kai Torvi (2008). Kohti työperusteista maahanmuuttoa: Ulkomailta palkattavan työvoiman tarpeen arviointi. TEM analyyseja 9/2008. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2015). Innovaatiopolitiikalla voidaan edistää maahanmuuttajien työllistymistä sekä osaamisen hyödyntämistä. Saatavissa 18.9.2015: http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/info/uutiset/innovaatiopolitiikalla_voidaan_edistaa_maahanmuuttajien_tyollistymista_seka_osaamisen_hyodyntamista.118067.news.

Valtiovarainministeriö (2015). Taloudellinen katsaus: Syksy 2015. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 32a/2015. Helsinki: Valtiovarainministeriö.